

Šiame numery

APIE KĄ NUTYLĖTA.
VYSKUPAS KAZIMIERAS PALTAROKAS.
DANGUOLĖS SĄDŪNAITĖS EILERAŠČIAI.
ATEITININKŲ PEDAGOGINĖ VEIKLA.
KUR KŪRĖJŲ EGZILINIS ISIDIDUMAS?
TILTAS TARP ŽYDIJOS IR KRIKSCIONYBES.
PENKI ŠKIRTINGI PASAULIAI.
LITUANISTIKA "TARPT. SĄNTYKIŲ
BIBLIOTEKOJE" CHICAGOJ.
DABARTIES MORALĖS KRYPTYS.
KULTŪRNĖ KRONIKA.
NAUJI LEIDINIAI.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

KERTINĖ PARASĖTĖ

APIE KĄ NUTYLĖTA

Praėjusios savaitės Kertinėje paraštėje minėjome pagrindinius — lenininius Lietuvos rašytojų sąjungos penktojo suvažiavimo Vilniuje gegužės 27 — 28 d. akcentus, kuriuose prišlovinta Leninas iki koktumo, panašiai kaip kadaise Stalinas. Šiandien čia tik pora užuominų apie tai, apie ką anam okup. Lietuvos rašytojų suvažiavime nebuvo šnekama, nors normaliam ir neprievartaujam plunksnos žmonių susirinkime nutylėtųjų problemų iškėlimas būtų buvęs savaimė suprantamas ir būtinas.

Sakysime, suvažiavime buvo kalbama apie lietuvių literatūros santykius su kaimyninių ir tolimesnių tautų literatūromis, bet ne puse žodžio nebuvo prisartta apie tą pačią lietuvių literatūrą, gyvuojančią išveivijoje. Ir tai ne pirmas, bet jau metų metais ir atvejais atvejais besikartojantis tabu. Išties dešimtmečiais panašiuose suvažiavimuose bei susirinkimuose elgiamasi taip, lyg lietuvių literatūros Vakaruose visai nebūtų, lyg panašiomis progomis susirinkę nieko apie ją nežinotų, lyg tarp okupuotos Lietuvos ir Vakaruose egzistuojančios lietuvių literatūros jokio ryšio negalima sumegzti, lyg jos abi viena kitai būtų aklos, nematytinos.

Taip yra tėvynėje. O Vakaruose? Jau eilė metų išveivijoje įvairiausiomis progomis apie okupuotos Lietuvos literatūrą kalbama. Ir šnekama ne kokia šimtu procentų peikiama ar politine prasme, o grynai literatūrine, daugiau ar mažiau akademinė ir informacinė prasme. Neapsieinama čia be paskaitų ar viešų pokalbių apie šiandieninę Lietuvos literatūrą nei mokslo ir kūrybos simpoziumuos, nei senimo

bei jaunimo vasaros stovyklose, nei įvairių kultūrinių organizacijų susirinkimuose. O kodėl panašiai negalėtų būti ir Lietuvoje, turint galvoj išveivijos grožinę literatūrą? Neabejojama, jog seniai viešose rašytojų tribūnose tenai pačių lietuvių būtų kalbama apie čionykštę išveiviską mūsų literatūrą, jei egzistuotų pačių lietuvių laisva pasirinkimo galimybė, o ne vien okupanto primestoji valia. Tačiau ir šiemetiniame lietuvių rašytojų suvažiavime apie išveivijos lietuvių literatūrą tebuvo vien privaloma tylą.

Tyla suvažiavime gaubė ir šiemetinių lietuvių literatūros klasikės Zemaitės 125-tojo gimtadienio jubiliejų, kai tuo tarpu, kada reikėjo rašytoją priverstinai subolševikinti, ankstesnieji jos jubiliejai vis būdavo švenčiami net su ypatingu pabrėžimu. Ir aišku kaip dieną, jog Zemaitė šiemet tribūnoje neturėjo pasirodyti, kad iškilmėje nenustelbtų Lenino. Okupantas puikiai jaučia, ką lietuviui reiškia Zemaitė ir ką Leninas. Zemaitės pabrėžimas suvažiavime galėjo virsti savotiška lietuvių demonstracija, kurioje šimtmetis Leninas vyresniosios Zemaitės galėjo būti nustumtas tik į antrąjį scenos planą. Ir okupantas rusas šituo rizikuoti jau negalėjo.

O tai yra labai akivaizdus faktas, nesiribojas vien tik rašytojų suvažiavimu, apie ką kalba ir pats Lietuvos Mokslų akademijos pirmininkas, akademikas Kostas Korsakas: "Zemaitės gimimo šiemetiam jubiliejui plačiau bei iškilmingiau paminėti nebuvo nei reikiamai iš anksto ruošiamasi, nei kas nors daroma, kad

(Nukelta į 2 psl.)

ATEITININKIJOS ŠEŠIASDEŠIMTMEČIUI

VYSKUPAS KAZIMIERAS PALTAROKAS

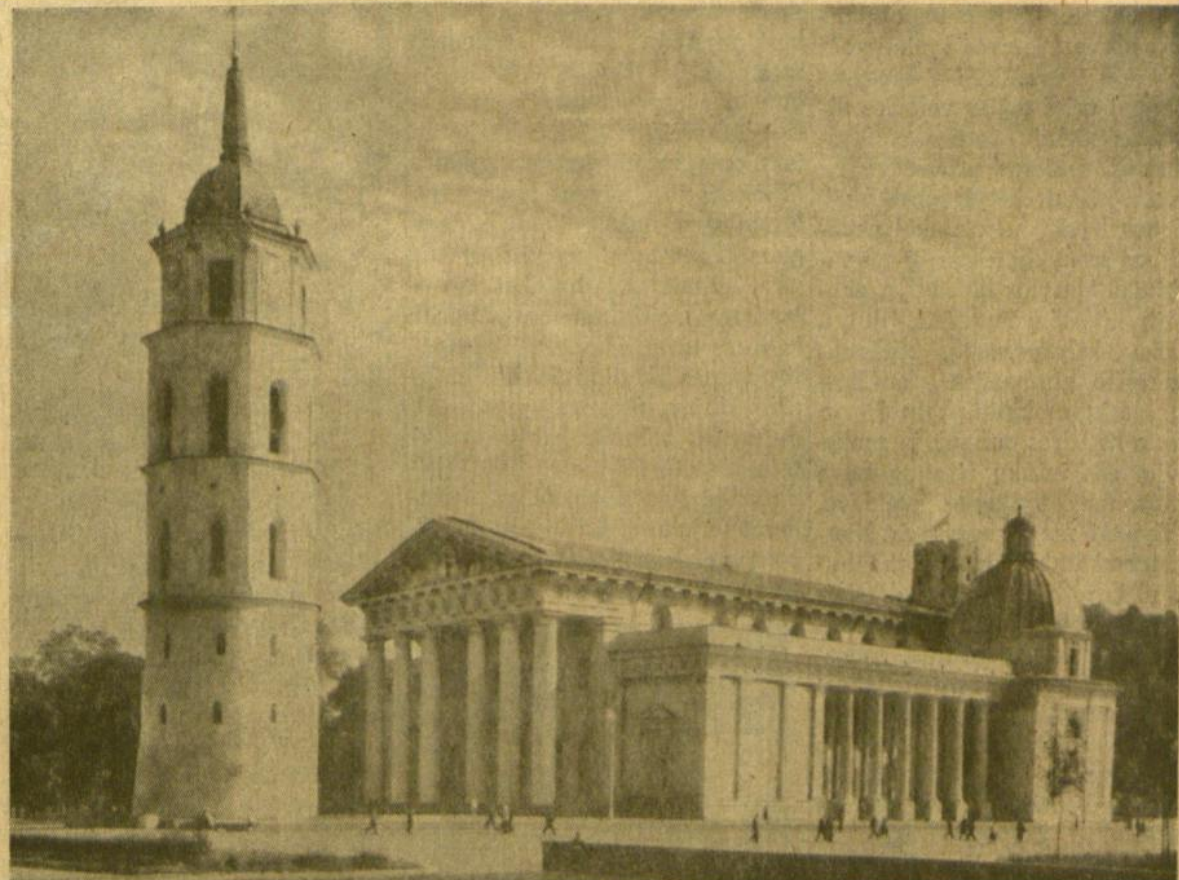
A. JUŠKA

Švenčiant ateitininkijos 60 gyvenimo sukaktį, neužmirštinas yra ir vyskupas Kazimieras Paltarokas. Nuo 1930 metų, kai Švietimo ministerija moksleiviams ateitininkams uždraudė veikti progimnazijose ir gimnazijose, iki bolševikų atėjimo, galima drąsiai teigti, visų ateitininkų globėju, užtarėju ir vadu buvo vyskupas Kazimieras Paltarokas. Norėjęši šį ganytoją pagerbti. Juo tebus pagerbti ir lietuviai kunigai, kurie dirbo ir dirba su ateitininkais. Šio straipsnio autorius yra baigęs Panevėžio gimnaziją, kaip klierikas yra praleidęs atostogas tame mieste, iš to paties vyskupo rankų yra gavęs kunigybtės šventimus ir pirmą paskyrimą. Jam buvo geros progos savąjį ganytoją arčiau pažinti. Tačiau jo gyvą, artimą ir spalvingą asmenį atkurti nebus lengva.

1. Kazimiero Paltaroko ryškieji gyvenimo faktai

Kazimieras Paltarokas, sūnus Uršulės Margytės ir Juozapo Paltarokų, gimė 1875 m. spalio mėn. 22 d., Gaillionių kaime, Linkuvos parapijoje, Šiaulių apskrityje. Jo tėvas buvo kaimo šviesuolis, mo-

tina geros širdies ir didžiai šneki. Abu tėvai mirė, sulaukę brandžios senatvės — apie 95 metų amžiaus. Jis pradžios mokyklą baigė Joniškėlyje, mokėsi Mintaujos gimnazijoje, Kauno kunigų seminarijoje, Petrapilio dvasinėje akademijoje. Jam buvo suteiktas teologijos magistro laipsnis už parašytą mokslinį darbą: "De origine animae humanae". Petrapilio dvasinė akademija buvo aukščiausia teologijos mokykla visoje prieškarinėje caro imperijoje ir tik ji turėjo teisę duoti mokslo laipsnius. Joje studentų skaičius buvo ribotas, ir į ją siūsdavo savo klierikus visos vyskupijos. Studentai, kuriuos į šią akademiją patys vyskupai parinkdavo, nebuvo eiliniai. Zemačių vyskupui klieriką Kazimierą Paltaroką rekomendavo Kauno kunigų seminarijos vadovybė. Jis pasižymėjo gabumais, darbštumu bei stropumu, paslaugumu ir draugiškumu. Jam kunigybtės šventimai buvo suteikti 1902 metais, kovo mėn. 22 dieną Petrapilyje. Jis buvo paskirtas į Mintaują vikaru ir kapelionu. Studijos jį buvo išvarginę, jam grėsė džiovos pavojus, dėl to vyskupas

Istorinė lietuvių tautos šventovė Vilniaus katedra, šiuo metu rusų okupantų paversta paveikslų galerija ir koncertų sale.

jauną kunigą perkėlė į Survilikišką, tinkamą vietą sveikatai pataisyti. Jį 1911 metų gale atrandame jau Kauno kunigų seminarijoje kaip įvairių dalykų mokytoją. Jis čia, talkindamas Maironiui šiai įstajai vadovauti, praleido 15 metų. Seminariją jis mylėjo, o jį klierikai suprato, vertino ir gerbė. Tai buvo jo patys laimingiausi ir kūrybingiausi metai. Panevėžyje, kai jis jau gyveno kaip šios diecezijos vyskupas, dažnai aną seminariją prisimindavo ir tai lyg atgydamas, pajaučdamas. Ji karo audra buvo su klierikais nutūmusi į Vaškėnų dvarą, vėliau į Smolenską, pagaliau į Petrapilį. Jis klierikams tada buvo inspektorium, kurį laiką rektorium, tikru vadu ir nuoširdžiu tėvu. Užgesus karo gaisrui, Kazimieras Paltarokas grįžo į Kauną. Jis čia rūpinosi atstatyti apleistus seminarijos rūmus, rašė tikybos vadovėlius. Kauno kunigų seminariją iš naujo buvo atidaryta 1917 metų rudenį. Nuo tada Kazimieras Paltarokas patvirtinamas jos vicerektorium. Šiose pareigose išbuvo iki Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrimo, kada jis buvo paskirtas naujos Panevėžio diecezijos vyskupu. Lietuvos universitetas bei jo Teologijos-filosofijos fakultetas išsirinko Kazimierą Paltaroką pastoralinės teologijos katedros vedėju. Dėstydamas pastoralinę teologiją, jis parašė keletą šios rūšies studijų. Su Kaunu jis buvo jau taip sutapęs, todėl jį apleisti buvo tikrai sunku. Vis dėlto iškilingu ingressu jis užėmė Panevėžio vyskupo sostą 1926 metais, gegužės mėn. 30 d. Vyskupo šakota veikla buvo netrukdoma iki 1940 metų, birželio mėn. 15 d. Po to prasidėjo didžiojo ganytojo tikrai liūdnos dienos. Bet apie tai straipsnių paigoje.

2. Vyskupas K. Paltarokas, autorius, pedagogas, profesorius

K. Paltaroką labiausiai mes pažįstame kaip tikišnių vadovėlių autorių. Jo parašytas katekizmas, Senojo ir Naujojo Įstatymo istorijos sulaukė daugelio laidų. Jų buvo paskleista Lietuvoje apie milijonus egzempliorių. Autorius

jos parašė pagal Tridento Bažnyčios nutarimus. Juose nebuvo daug kūrybos, gal nerastumėm nė originalumo. Vis dėlto leidinių kalba buvo vaizdi, taisyklinga, patraukli.

Kunigai, kuriems pamokslų knygos svetimomis kalbomis buvo sunkiai prieinamos, naudojo si K. Paltaroko "Vadovo sakyklai" trimis tomis. Pamokslai buvo kruopščiai paruošti, ilgoki,

Vysk. Kazimieras Paltarokas Lietuvos nepriklausomybės laikais.

praktiški, duodama daug pavyzdžių. Jų kalba yra paprasta, visiems prieinama, sklandi.

K. Paltarokas plačiai bendradarbiavo ir daug rašė katalikiškai spaudai. Jo raštų temos buvo - jaunimo ugdymas ir socialiniai klausimai. Be kitko, jis dėstė klierikams sociologijos kursą, parašydamas stambų veikalą: "Socialinis klausimas". Kaip Panevėžio vyskupas, jis sušaukė sinodą ir išleido jo nuostatus. Jis rinko medžiagą ir savos vyskupijos bažnyčių istorijai. Jo paskutinė knyga, likusi rankraštyje, buvo švento Kazimiero, jo globėjo, gyvenimas. K. Paltarokas mėgo rašyti. Jis labai skundėsi savo draugam, kai paskutiniaisiais metais jo gyvenimo metais akys visiškai nusilpo, kad daktarai draudžia jam bet ką rašyti. Jis lietuvių religinei rašijai bus atidavęs, kaip ir vysk. M. Valančius, nemažą duoklę.

Vyskupas K. Paltarokas buvo geras kalbėtojas ir puikus dėstytojas. Jo paskaitos buvo sistem-

gos, apgalvotos, išbalansuotos, praktiškos ir vaizdžios. Jis plačiai naudojo svetimą literatūrą ir laisvai kalbėjo rusiškai, lenkiškai, vokiškai ir prancūziškai.

Kazimieras Paltarokas buvo patrauklus auklėtojas. Jis savus studentus gerai pažino. Jo durys aniems visada buvo atviros. Jis mokėdavo iš tavęs viską išgauti. Tuo ir kitais atžvilgiais buvo priešybė tos pačios įstaigos rektoriui prel. J. Mačiuliui - Maironiui. Mūsų tautos poetas buvo savyje užsidaręs, nuo gyvenimo atitrūkęs, klierikų nepažįstas. Vis dėlto juodu buvo nuoširdūs draugai. K. Paltarokas globojo Motinės draugiją, švento Vincento Pauliečio skyrių, kurie padėdavo klierikams nugalėti ekonominius sunkumus. Jis ir iš savo kišenės už kai kuriuos klierikus sumokėdavo. Taip atsitiko ir su šiu eilučių autorium, kai K. Paltarokas jau buvo Panevėžio vyskupu. Jis iš kitų patyręs, kad mano motina našlė ir neturtinga, nepajėgia už savo sūnaus klieriko mokslą ir išlaikymą sumokėti, vyskupas savo asmeniškai čekį nusiuntė seminarijos vadovybei. Vėliau, kai buvau šventintas kunigu ir paskirtas į Šeduvą, mėginau skolą gražinti, bet vyskupas jos nepriėmė.

3. Vyskupas K. Paltarokas organizuoto jaunimo globėjas

Vyskupas jaunimą brangino kaip savo akies lėlytę — jaunimą mėgo, mylėjo, juo rūpinosi. Jei laikas leido, ganytojas asmeniškai dalyvaudavo visuose angelaičių, pavasarininkų ir ateitininkų suvažiavimuose, konferencijose, kongresuose. Jei kiti išpareigojimai tokį atsilankymą sukludydavo, siūsdavo savus sveikinimus. Jo žodis jaunimui buvo drąsus, uždegantis. Lietuvos vyriausybė 1930 metais per Švietimo ministrą K. Sakenį mokyklose uždraudė moksleivių ateitininkų veikimą. Mokyklų vedėjai, apskrities viršininkai ir vietos policijos vadai buvo įpareigoti tą nutarimą vykdyti. Už slaptą veikimą buvo moksleiviams ateitininkam mažinami elgesio pažymiai, šalinami (Nukelta į 2 psl.)

Panevėžio katedra. Joje palaidotas vysk. K. Paltarokas.

Šiame numery

POLITINIS BALASTAS.
PREMIJUOTASIS B. PŪKELEVIČIŪTĖS ROMANAS.
ATEITININKAI LIETUVOS VASTYBINIAM DARBE.
DIDINGA OBERAMMERGAU MISTERIJA.
RASYTOJAS LAIKO TĖKMEJE — ALOYZO BARONO GYVENIMO KELIĄ IR KŪRYBĄ PASEKANT.
VLADO SLAITO EILERASČIAI.
KĖSTUCIO GAIDŽIŪNO APYBRAIŽA.
ANDRIAUS NORIMO "BE NAMU".
ANTIKNĖ LIETUVA — MONARCHIJA.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
NAUJI LEIDINIAI.
MOTERŲ GYVENIMAS.

KERTINĖ PARASĖ

POLITINIS BALASTAS

Tema liečia okupuotos Lietuvos literatūrą. Tik ją čia toli gražu nepravardžiuojame "balastu". Ypač per keliolika pastarųjų metų ir vyresniosios, o ypač jaunesniosios kartos tenykdžių rašytojų buvo sukurti nemažai tikrai išliekančios vertės poezijos, beletristikos ir dramos kūriniai. Vienu iš politinių balastų, primestų tėvynėje lietuvių literatūrai, čia laikome okupanto įsakytą lietuviško rašto pravarždavimą, knygoje ir kalbose visur prisegant jam epitetą "tarybinė lietuvių literatūra".

Ar galima su ta primestine "tarybine" sąvoka apsiprasti, lyg čia būtų savaime aiškus ir paprastas dalykas? Jokių būdu ne. Mums yra tik viena vienintelė lietuvių literatūra, kaip ir visam pasauliui yra viena vokiečių literatūra, viena prancūzų, italų, anglų, čekų ar suomių literatūra, nepaisant to, kiek kada režimai ar okupantai tas tautas valdė. Tik, žiūrint laiko ir vietas, dar gali būti to ar kito amžiaus lietuvių literatūra, dar būtų galima kalbėti ir apie Hitlerio tironijos metu svetur emigravusių vokiečių literatūrą.

Tačiau tarybinė lietuvių literatūra yra tikras nonsensas, kaip ir aplamai toks literatūros sąvokos žalojimas yra tikras unikumas visoje pasaulinėje literatūros istorijoje. Net ir nehumaniškiausi režimai niekada lig šiol savo vardą neprimetė jokiai literatūrai. Šitai padaryta tik Rusijoje ir bolševikinės jos valdžios okupuotose kraštuose.

Juk be galo kvailai atrodytu, jeigu literatūros mokslininkai

imtu naudoti terminus: kaizerinė vokiečių literatūra, caristinė rusų literatūra, monarchistinė austrų literatūra ar respublikinė italų literatūra. Turint galvoj paskutinį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį, šnekamojoje liaudies kalboje įprastą vadinti smetoniniais laikais, turėtume tad ir Petro Cvirkos bei Antano Venclovos kūrybą skirstyti į šių rašytojų smetoninius ir tarybinius raštus.

Lietuvoje tačiau žodis "tarybinis" prisegamas visur iki koktumo. Todėl novelių antologija ten pavadinama "Lietuvių tarybinė novelė", nors to norimo tarybiškumo ten ne kažin kiek ir bebūtų; enciklopedijai vėl uždedamas vardas "Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija", lyg kokia prieš 30 metų išėjus vokiečių enciklopedija turėtų vadintis "Nacional-socialistinė vokiečių enciklopedija". Jeigu šiandien tokiu vardu enciklopedija ir būtų Vokietijoje leidžiama, tai jos turinį sudarytų tik visų hitlerinių šunybių surašymas. Tokia prasme, žinoma, bus kada nors reikalinga ir lietuviškoji tarybinė, nors mažosios terminas jai gali būti net per daug kuklus.

Trumpai tariant, talentingų mūsų rašto žmonių darbo rezultatai reikia vadinti, kaip analogiškai visur pasaulyje yra priimta, lietuvių literatūra, nežiūrint, kokiuos amžiuos, kokiuos kontinentuos ir kokiems režimams bei okupacijoms Lietuva valdant ji buvo parašyta. O kitų "pagražinimų" prie tų dviejų žodžių prisegimas yra tik laikinis ir visai neužtarnautas jos pravardžiuojimas, yra grynai politinis balastas.

k. brd.

Gyvybės ir mirties laikrodis

Birutės Pūkelevičiūtės romanas "Rugsėjo šeštadienis"

PETRAS JANULIS

Žmogaus lenktynės su laiku, kad vis jos gailėtum. O senatvė ir jaunystė skiria praraja. Ką bendro turi mano raukšlėtas veidas ir įdubę akys su anuo jaunuoliu, kuris man neseniai veidrodyje pasivaidino? Jeigu tada, pirmą kartą Kinco bravore besiskutant man būtų kas veidrodyje parodęs tokį Praną Gerulaitį, koks dabar esu, tikriausiai, būčiau išgastyje atšokęs". Be abejonės, viskas čia teisinga, tačiau viskas kažkaip išgalvota, be to raudono kraujo apie kurį autorė kalba. Tie gražūs žodžiai ir sakiniai yra lyg pasianso dėstymas arba lyg gražus, tačiau vis tiek nelabai gyvo, nors į žmogų panašaus tvarinio vaizdavimas. Ir įdomu, kad neretai tose vietose, kur autorė kalba ne apie Gerulaitį realią praeitį, bet vaizduoja, kad ir biljardo partiją su mirtimi, tas biljardo lošimas daug įtikinamesnis už anuos atsiminimų žodžius. Visa karčiamos atmosferos, kurioje su mirtimi Gerulaitis lošia biljardą tokia įtikinama, kad ja daug labiau tiki, negu anuo buvusiu realiu Gerulaitio gyvenimu.

Gali kai kam atrodyti, kad romanas labai nerealus, kur mirtis, šiuo atveju ponas Mors, kartu su laikrodininku ir net kitais veikėjais bendrauja ir kalbasi. Tačiau negalima teigti, kad romanas nerealus. Visa, tiek pensininką laikrodininką mėgėją Gerulaitį, tiek kitus, jo marčią ir sūnų, supanti aplinka yra labai reali. Net ir pati mirtis pono Mors asmenyje nebeatrodo kažkokia atitolusi ir baisi kaulėta šmėkla, bet reali, lyg mokesčių ieškotojas, nuo kurio tu vis tiek neištrūksi, tik neaišku kada. Toji kova yra beveik realistiška, o tačiau pats romanas nėra realistiškas, nors aiškiai akcentuojąs, kad žmogaus gyvenimas yra labai trapus, ir žmogus privalo kuo greičiau skubėti atlikti savo uždavinius, šiuo atveju pataisyti laikrodį, nors tas uždavinio atlikimas reiškia, kad visa vis tiek baigiasi pralaimėjimu.

Realioji nerealybė

Romano veiksmas vyksta lietuvių kolonijoje, kurioje dauguma gyventojų lietuviai, net ir pats ponas Mors kalba lietuviškai. Kolonija pavaizduota gana detaliai, ir visos tos smulkmenos kaip tik padeda rašytojai sukurti įtikinamą vaizdą, o iš antros pusės, taip pat padeda nupiešti tą lietuviškojo kiemo paveikslą, nes tik beletristikoj tokie dalykai įmanomi, gi šiaip mes aprašinėjame tik didžiuosius lietuvių įvykius, šventes ar minėjimus. Romane yra visai tikri ir gyvi su mirtimi dialogą vedančio Gerulaitio pasakojimai, kartais vis grįžtant į praeitį. Pateisinami pensininko grįžimai į praeitį, ypač paskutiniame kovos su mirtimi runde, tačiau jie skaitytojui dažnai atrodo dirbtinoki, ir jei kai kurių nebūtų, niekas per daug jų nepasigystų. Neretai jie nuskamba tik apytikriai, nors pensininko inteligencija mes ir neabejojame. Štai, sakysime, kad ir tokie, gana gražūs ir esmėje teisingi sakiniai, kažkaip lyg nebeįtikinami: "Keistu, kad ir senio, ir jaunuolio kraujas lygiai raudonas, kai visa kita neatpažįstamai pasikeitė. Ne, aš nesutinku tu, tuo, ką vakar pasakė ponas Mors: kad yra tik pradžia ir pabaiga. Yra jaunystė. Tam, kad vis atsiskutum atgal,

kad vis jos gailėtum. O senatvė ir jaunystė skiria praraja. Ką bendro turi mano raukšlėtas veidas ir įdubę akys su anuo jaunuoliu, kuris man neseniai veidrodyje pasivaidino? Jeigu tada, pirmą kartą Kinco bravore besiskutant man būtų kas veidrodyje parodęs tokį Praną Gerulaitį, koks dabar esu, tikriausiai, būčiau išgastyje atšokęs". Be abejonės, viskas čia teisinga, tačiau viskas kažkaip išgalvota, be to raudono kraujo apie kurį autorė kalba. Tie gražūs žodžiai ir sakiniai yra lyg pasianso dėstymas arba lyg gražus, tačiau vis tiek nelabai gyvo, nors į žmogų panašaus tvarinio vaizdavimas. Ir įdomu, kad neretai tose vietose, kur autorė kalba ne apie Gerulaitį realią praeitį, bet vaizduoja, kad ir biljardo partiją su mirtimi, tas biljardo lošimas daug įtikinamesnis už anuos atsiminimų žodžius. Visa karčiamos atmosferos, kurioje su mirtimi Gerulaitis lošia biljardą tokia įtikinama, kad ja daug labiau tiki, negu anuo buvusiu realiu Gerulaitio gyvenimu.

Kuo labai ir kuo nelabai tiki

Iš šalutinių veikėjų kažkaip, nors ir nelabai daug parodomas, patrauklus vaikaitis Saulukas. Įdomi ir tikra marti ir jos vyras Gerulaitio sūnus. Jie nemeluoti žmonės, nors ir nėra per daug ryškūs. Romanuose charakterių tikrai nėra per daug ryškių ne tik mūsų literatūroj. Kerdžiū Lapinų

Birutė Pūkelevičiūtė

nėra per daug romanuose ne tik čia, ne tik pavergtoje tėvynėje, bet nėra ryškių charakterių ir amerikiečių literatūroje. Teko skaityti recenziją, kad amerikiečių autoriai, norėdami sukurti charakterius, persistengia ir išieina ne charakteriai, bet karikatūros. Todėl jei ir neįsibrėžia į atmintį "Rugsėjo šeštadienio" pagrindinis herojus nei pagaliau solidaus pono sudėjimo pati mirtis Mors, bet pats romanas yra (Nukelta į 2-rą psl.)

Adolfas Valeška

Gėlės (dr. P. Kisieliaus nuosavybė)

ATEITININKIJOS ŠEŠIASDEŠIMTMEČIUI

Ateitininkai Lietuvos valstybiniame darbe

Naujai iškilusių kaimyninių valstybių, Rusijos ir Prūsijos, susikaupusi jėga (prisidėjus Austrijai) ir nepasotinami grobuonių apetitai sužlugdė Lietuvos-Lenkijos valstybę-Respubliką (1795).

Po įvairių pergrupavimų (Varšuvos kunigaikštija, Lenkijos karalija) pagaliau visa Lietuva ir beveik visa Lenkija atiteko Rusijai. Lietuvos valstybė buvo atkurta tik po 123 metų Vasario 16-tos akto. Per visą nelaisvės laiką vis dėlto nebuvo užmirštas ir Lietuvos valstybės atkūrimo reikalas. Lietuvių tautoje valstybinės laisvės idėja nebuvo mirusi. Per tą 123 metų nelaisvės laikotarpį išmirė visi senieji valstybininkai. Atkurti valstybei reikėjo luomo ar partijos, atsakingų prieš tautą. Reikėjo valstybininkų, kurie dirbtų konkretų organizavimo darbą. Reikėjo karo vadų, kurie iškovotų ir apgintų Lietuvos nepriklausomybę nuo pasikėsintojų prieš ją. Reikėjo valstybininkų, kurie suorganizuotų lietuvių kalba religinį gyvenimą. Reikėjo supažindinti pasaulį su tautos aspiracijomis, kad priimtų Lietuvą į savo šeimą jau esančios valstybės. Reikėjo įsąmoninti lietuvi, kad jis gali turėti savo valstybę. Net dalį lietuvių reikėjo įtikinti, kad jie yra lietuvi. Reikėjo lietuviškos kultūros kėlėjų: mosklininkų, rašytojų,

VINCENTAS LIULEVICIUS

menininkų, mokytojų ir kt. Trumpai tariant, reikėjo valstybės atstatymą pradėti iš nieko.

Norint turėti pilną vaizdą, kurią dalį ateitininkai inėšė į kiekvieną sritį, reikėtų panagrinėti visas sritis. Šio straipsnio užduotis tėra apžvelgti ateitininkų indėlį į valstybės atkūrimo ir valstybinį darbą.

Pastangos atkurti valstybę

Ateitininkai buvo ir yra nepolitinė organizacija. Jau pirmieji jos įstatai ipareigojo narius "nepri gulėti nei prie jokių politinių partijų". 1919 m. konferencija nutarė: "Ateitininkų organizacija ir toliau pasilieka aukščiau politinių partijų, nedrausdama atskiriems nariams dalyvauti jose". Su brenęs ateitininkas pats gali pasirinkti partiją, kuri tačiau nebūtų priešinga Katalikų Bažnyčiai, lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei. Tačiau nepolitines organizacijas nariams, ateitininkams, dažnai teko griebtis ir politinio darbo, jei atrodė tas darbas yra būtinas tautos labui. Suprantama, šiuo vardu jie tegalėjo atsirasti tik ateitininkų organizacijai kuriantis arba įsikūrus. Tad nuo to meto ir tegalime žvelgti į jvykius, kuriuose jau dalyvavo

ateitininkai (jų pavardes pabraukiant).

Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus, Vilniuje buvo suorganizuotas lietuvių politinis centras, kuriam aktyviausi buvo: M. Yčas, L. Noreika, J. Kubilius, M. Sleževičius, dr. J. Basanavičius, A. Smetona, dr. J. Saulys, kun. P. Dogelis, Pr. Dovydaitis ir kt. Šio būrelio veikėjai svarstydavo karo keliamas problemas ir planuodavo Lietuvos po karo prisikėlimo galimumus. Tos veiklos pažymėtini darbai — Gintarinė deklaracija ir Amerikos lietuviams laiškas.

Vokiečiams okupavus Kauną (1915.VIII.17), čia pasilikę lietuvių veikėjai ėmėsi slapto veikimo. Siems inteligentams vadovavo Saliamonas Banaitis, prel. Aleksandras Dambrauskas ir Jonas Kriaučiūnas. Jie (1916.I.10) sušaukė didesnę pasitarimą, kuriame dalyvavo aštuoni asmenys, daugiausia kunigai, pasivadinę Vyriausiuoju lietuvių tautos komitetu, paskelbė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės nepriklausomybės postulatą. Surašė ir konstituciją. Tuo metu Kaune lankėsi Šveicarijos lietuvių veikėjas kun. dr. Juozas Purickis, kuris postulatą ir konstituciją nusivežė į Šveicariją. Iš tos šalies minėti dalykai pateko ir į Jungtines Amerikos Valstybes.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

DIDELIAM DALYKUI PAJUDEJUS.
FILOSOFAS, TURĖJĘS MYLINČIĄ SIRDĮ.
VIENI LENTYNOJE, O KITI POGRINDYJE.
JULIJOS SVABAITĖS EILERASČIAI.
PRIESAKINIS LIETUVIS (FELJETONAS).
RASYTOJAS LAIKO TEKMĖJE — ALOYZO
BARONO GYVENIMO KELIĄ IR KŪRYBĄ
PASEKANT.
KATALIKŲ PAZIŪRŲ SPEKTROS.
KULTŪROS TEMOMIS KITUR.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
NAUJI LEIDINIAI.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

PINIGAI — MŪSŲ ISTORIJS IR VALSTYBINGUMO LIUDININKAI

Jonas K. Karys "Numizmatikos" sulaukus

Jonas K. Karys, NUMIZMATIKA. Žodynas, raštai. Form. 6"x9", 340 psl., kreidinis popierius, kieti viršeliai, apie 180 iliustracijų. Išleido "Aukšelis". Immaculata Press, Putnam, Conn., 1970. Library of Congress Catalog Card Nr. 72-108424. Kaina \$15.00. Leidinys gaunamas ir "Drauge".

M. PALEMONAS

torikams jos tarytum nebūve...

Dipl. ekonomistas Jonas K. Karys, anuometinis Nepriklausomos Lietuvos monetų kalyklos viršininkas, prieš gerą puskapį metų pirmas to didžio darbo ėmėsi ir, nežiūrint II pas. karo įvykių, istorinius Lietuvos pinigų moksliskai atkasė, iškelė ir parodė. Jo "Senovės Lietuvos pinigai", stambus, gausiai iliustruotas vei-

tras to paties autoriaus veikalas "Nepriklausomos Lietuvos pinigai" (išsp. 1953) pirmą kartą apėmė ir paruošė ateičiai pilnas tos įžymios epochos mūsų numizmatikos žinias. Taigi, abi tos knygos sudaro lietuviškosios numizmatikos pagrindą nuo neatmenamųjų laikų iki dabar.

"Numizmatika", ši trečioji Jono K. Kario pirmųjų (nes ir tokios, ar bent jau panašios, knygos mes niekad nesame turėję), paberia daugybę visokių numizmatinių žinių, būtinų bei neapsakomai naudingų visiems, ne tik šios mokslo srities žinovui ar mokytoviui, bet kiekvienam švietesniai lietuviui, ypač žurnalistui, mokytojui, profesorui...

Zvilgtėkime į šį tikrai gražų tomelį iš arčiau. Jis autoriaus perskirtas į dvi dalis: pirmoje, vieton kaip ir lauktu kokių išsinių teoretinių "mandrybių", išskleistas apie 750 žodžių bei sąvokų numizmatinis žodynas. Jė me sutalpinti, turbūt, visi lietuviškieji ir daug skaitytojui būtiniausių žinoti tarptautinių šios srities vardžodžių. Kiekvienas jų, tegu ir sutrauktai, grynai, aiškiai žinovo kalba, su būtiniaisiais duomenimis ir datomis, paaiškintais. Žodyne randame nuosekliai aptartus visus monetinius metalus, jų junginius, bronzas. Čia suvokiame išsiaiškinusios istoriją, gamybą; išskaitome josios žaidus, kitas dalis; kokių medžiagų, rūšių ir formų monetų būta ir yra; sužinome įvairiausių jų vardus ir pravarde (pavyzdžiui: stateris, aureusas, florenas, altyn, latas, kreiceris, solidas, dukatas, guldenas, taleris, puskapis, zlotas, baratinka...); patiriame, kas yra daiktiniai pinigai, numizmatiniai, dioskurai, laiko eros (senoj, mūsų, budistų, hegira, kt.), testonas, labarum, kristograma, tinktūros, banknotas, fiat pinigai, brakteatas; kur gaminti ir kaip atrodė vadinamieji "Judo sidabriniai"; etc. Taip pat žodyne randame finikiečių, graikų, hebrajų, arabų, rusų ir vokiečių raidynus; keitusias krašte (kaip ir visur kitur) mainų priemones su visais kitais tautos istorijos įvykiais. An-

Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos moneta — Zygimanto Augusto 1565 metų šeštukas. (Iš Br. Kvickio archyvo)

DIDELIAM DALYKUI PAJUDEJUS

Paaikšėjus, kad Vatikano ir kituose Italijos archyvuose yra nemažai rankraštinų dokumentų, liečiančių Lietuvos praeitį, bet dar neturint galimybės nei plano juos visus išleisti, buvo apsi-ribota bent pačius šiuo laiku aktualiausias jų išrinkti.

Tą aktualų reikalą iššaukė Lietuvos Enciklopedijos leidimas. Visus Lietuvos istoriją liečiančius klausimus, kurie turėjo būti L.E. įglaudinti, pasiskirstė lietuvių istorikai ir tie kunigai, kurie, gyvendami Romoje, galėjo prieiti prie archyvų, kaip antai: prof. P. Rabikauskas, S.J., kun. R. Krasauskas, prel. P. Jatulis, kun. J. Vaišnora, MIC ir pasaulietis prof. Z. Ivinskis. Pastarasis iš surinktos archyvinės medžiagos parašė plačią monografiją apie vyskupą Merkelį Giedraitį ir, be to, paskelbė daug straipsnių lietuvių spaudoje. Tėvas J. Vaišnora parašė stambią knygą "Marijos garbinimas Lietuvoje", pasiremdamas taip pat archyvuose rastais šaltiniais ir, be to, daugelį straipsnių ir L.E., o kiti minėti kunigai buvo nuolatiniai L.E. bendradarbiai.

Rastą archyvuose medžiagą ga lima klasifikuoti įvairiais požiūriais ir leisti skirtingomis serijomis, pavyzdžiui: Lietuvos vyskupų relikcijos, Lietuvos vyskupų skyrimo procesai, Lietuvos valstybės santykiai su kitomis valstybėmis ir šventuoju Sostu, Lietuvos mokyklos, Lietuvos vienuolynai, Atsitiktinių reikalų raštai, Lietuvos Bažnyčios istorija (Zemaičių, Vilniaus, Vygrių-Seinų vyskupijos). Visas serijas sudėjus kartu, susidarytų per dvidešimt tomų. Lietuvių Katalikų mokslo akademijos poskyris — Istorijos mokslo sekcija kartu su Lietuvos Istorijos ir religinės kultūros in-

stitutu nusprendė visoms aukščiau minėtoms serijoms, jeigu jos bus leidžiamos, duoti bendrą vardą: "Fontes Historiae Lituanicae" — "Lietuvos istorijos šaltiniai". Be to, kaip antrinis titulas galės būti atitinkamos serijos vardas, kaip aukščiau jos buvo išvardintos. O visi leidžiamieji tomai turės eilinį numerį: tomas I, tomas antras ir t. t.

L.M. Mokslo akademijos nuosprendžiu buvo ryžtasi pradėti minėtos dokumentacijos bent pirmosios serijos — Lietuvos vyskupų relikcijos — leidimą. O vyskupui V. Brizgiui pasisekė surasti tam leidiniui ir mecenatą a.a. prel. J. Paškauską, Chicagos lietuvių Svč. Mergelės Marijos Gimimo parapijos kleboną, kuris tam tikslui paaukojo 3,000 dol. Pinigai buvo gauti ir, tarpininkaujant Sv. Kazimiero lietuvių kolegijos vadovybei Romoje, persiųsti L.K. Mokslo akademijai. Tai, berods, buvo prieš dvyliką metų, o išleistų relikcijų vis dar neturime. Kodėl taip ilgai užtruko? Buvo įvairių priežasčių.

Pirmoji ir svarbiausia iš jų yra ta, kad nebuvo lėšų stipendijuoti bent vieną tam darbui tinkamą specialistą, kuris, užtikrintas iš šalies teikiamomis pragyventi lėšomis, galėtų pilnai atsi- duoti relikcijų leidimui. Kiekvienas tam darbui tinkamas specialistas nuėjo dirbti ten, kur buvo apmokama: prof. P. Rabikauskas į Gregorianumą, prof. Z. Ivinskis į Bonnos universitetą, prel. P. Jatulis pas ukrainiečius redaguoti jų Bažnyčios istorijos šaltinių, kun. R. Krasauskas — rinkti dabartinio Lietuvos religinio gyvenimo faktų ir surinkti medžiagą krauti archyvan ateities istorikams naudotis. Be to, visi mi-

Senosios Lietuvos moneta — D. L. K. Zygimanto Augusto 1566 metų keturgrašis (žymiai padidintas). (Iš Br. Kvickio archyvo)

lus bei kitokius numizmatikus, tačiau pirmiausia ji reikią visą žinyną, kuris sukasi apie istorines monetas. Nomijsma graikai vadinavo apyvartinį pinigą, monetą; numizmatais laikomi dalykai bei daiktai, kuriuos numizmatika nagrinėja ir tiria (pati moneta, bet koks jos pakaitalas, medalis, ordinas, jų modeliai, štampai ir kt.).

Senųjų, turinčių ilgą istoriją tautų pinigai buvo ir tebeprasilekia vienu svarbiausiu jų turėto bei naudoto suverenumo pažymiu ir akivaizdžiausiu jo įrodymu. Nelaisvi žmonės savų pinigų neturi; tuo tarpu visos suvereninės tautos jų sukurto valstybės be šio visokeriopos pažangos variklio istorijos bėgyje neišsivertė. Turėdami tatau galvoje, mes lengvai pateisinsime tuos, kurie, skaitydami ikišiolinį Lietuvos istorijos vadovėlį, nervingai klausdavo: argi Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė nebuvo suvereninė valstybė, jei ji neturėjo savųjų pinigų? Turėjo. Kurgi ne. Tik jie daug amžių iš-tūnojo "užkeikti": niekas lietuvių tos didingosios mūsų istorijos šakos rimtai nebuvo palietęs, niekas iki mūsų laikų jos giliau nepastudijavo, nepažino. Netgi is-

kalas, pradėtas rašyti dar 1936 m., o paskelbtas 1959 m., atidengė čia tikrus, nuostabių praetis faktus, davė būtinas žinias, mūsų istorinių pinigų atvaizdus, metrologiją, jų statistikos metmenis; sinchronizavo amžiais besikeitusias krašte (kaip ir visur kitur) mainų priemones su visais kitais tautos istorijos įvykiais. An-

Vienas nepriklausomos Lietuvos banknotų

(Iš Br. Kvickio archyvo)

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1970 METAI

RUGPĪCIO MĖNESIO 8 D. / AUGUST 8, 1970

PART TWO NR. 185 (32)

Šiame numery

ĮTAKOS IR PIRMINIAI ŠALTINIAI.
ANTANO MACEINOS DOVANA ATEITININKIJAI.
KŪRYBINIO IR MOKSLINIO DARBO SROVĖJ.
DANGUOLĖS SADŪNAITĖS EILĖRAŠČIAI.
BIRUTĖS CIPLIJAUSKAITĖS LAISKAI IS
AUSTRĖJOS.
RASYTOJAS LAIKO TEKMĖJE — ALOYZO
BARONO GYVENIMO KELIĄ IR KŪRYBĄ
PASEKANT.
NEDEJUOKIM, KAD SCENOM TRĖKSTA
VEIKALŲ.
LITUANISTUI LEBEDZIUI MIRUS.
A. KURŠAICIO ŽODYNO II T.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
MOTERŲ GYVENIMAS.

KŪRYBINIO IR MOKSLINIO DARBO SROVĖJ

Naujasis Lietuvių katalikų mokslų akademijos Suvažiavimo darbų tomas

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLŲ AKADEMIJOS SUVAŽIAVIMO DARBAI. VI TOMAS. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1969 m. Romoje. Redagavo kun. Antanas Liūma, S.J. 496 psl. Leidinio kaina \$10.00, gaunamas "Drange".

Iš tėvynės išblokšti mokslininkai — lituanistai dauguma neturi laimės dirbti savo profesijoje ir neturi idealių sąlygų mokslinėm studijom gilinti. Ir vis dėlto susilaukėm tokių svarbių veikalų, kaip šis. Lietuvių katalikų mokslo akademija reiškias, kaip daugiau iniciatyvos turintis mūsų mokslinis vienetas, išleidęs šešis ir jau spausdintas septyntą suvažiavimo darbų tomą, išleidęs penkis metraščio tomus ir ruošias spaudai šeš taji bei davęs dar penkis įvairių mokslininkų savo narių veikalus. Visi žinome, kad tai ypatingas nuopelnas akademijos pirmininko prof. Liūmos, ir jis savo laimėjimais yra pelnęs vieną iš pirmųjų vietų mūsų kūrybiniosios švietimo mokslininkų tarpe. Artėjant L.K. mokslo akademijos suvažiavimui, kuris įvyks rugs. 1-6 d. Toronte, mums miela pasidžiaugti neseniai išspausdintu L. K. mokslo akad. darbų tomu.

Kolektyvinis mokslininkų darbas

Šiame tome yra išspausdintos paskaitos, laikytos L.K.M. akademijos šeštajame suvažiavime 1964 m. rugs. 4-7 d. New Yorke, Fordhamo universitete. Veikalas kolektyvinis, įvairių šakų specialistų, apimam daugelį sričių. Visi straipsniai parodo autorių gilų savo nagrinėjimo dalyko suvokimą, uolų susipažinimą su tos šakos literatūra, pamilimą lietuviškųjų reikalų ir branginimą religines pasaulėžiūras.

Vertybių prasmė materializmo antplūdy

Medžiaga suskirstyta pagal minėtojo suvažiavimo eiga. Pirmasis skyrius — pilnatis posėdžio paskaitos. Prof. dr. Juozas L. Navickas rašo aktualia dabarties tema — "Vertybių prasmė materializmo akivaizdoje". Autorius gausiai apžvelgia marksistinės-leninistinės filosofijos kūrėjų ir jos atstovų materialistinę pasaulėžiūrą ir, lygindamas su krikščioniškuoju humanizmu, taria: "Kuomet žavimės asmens dosnumu, kuomet kalbame apie savo atsakomybę tiesai, kuomet branginame laisvę, kuomet giriame grožį, kuomet stebimės išmintimi, mes žinome, kad stovime ne prieš iliuzijas, bet prieš besąlyginę svarbos dalykus ir autentiškas rūšies realybes. Mes aiškiai suprantame, kad taip suprastoms vertybėms materializme nėra vietos. Mes ypatingai apgailime, kad ši filosofija yra bejėgė prieš redukcijos metodą kuris teisingumą paverčia paprastu legalizmu, meilę — subliuotu lytiniu geismu, draugystę — socialiniu instinktu, o etines vertybes suveda į kompleksų sąvokas".

Amerikiečiai 1930 m. Europai pasidarė nepaprastai įdomūs. Bet ne tik prancūzams ir italams (Vittorini, Pavese), vokiečiams, bet per prancūzų raštus net ispanams, Pietų Amerikai (Borges) ir šių dienų vokiečiams (Boell, Grass). Vis dėlto, H. Peyre sako, nebuvo jaučiama kažkodėl tiek didelio užsiedimo senesniais amerikiečiais (Hawthorne, Medville, Crane, Poe, London, Sinclair). Didžiausios įtakos prancūzams padarė keturi didieji: Hemingway, Steinbeck, Faulkner ir Dos Passos. Po jų seka: Fitzgerald, Caldwell, Capote, Mailer, Warren, Salinger ir Baldwin. (Dar mažiaus: Cheever, Updike, M. McCarthy).

Prancūzai 1930—1955 "atrado" lyg Ameriką. Ypač raštuose apie pietiečius (Faulkner, Caldwell), adventurizme, muštynėse, laisvėje, meilėje, girtuokliavime (Hemingway) ir, kas keisčiausia, net neprancūziškame dalyke — linče (dramų jie net parašė). (Nukelta į 2 psl.)

JUOZAS PRUNSKIS

Kova dėl savos raidės

Mūsų istorikas prof. S. Sužiedėlis, nagrinėdamas jau daugelio svarstytą temą "Lietuvių tautos kova dėl raidės" įstengia žvelgti į tai iš naujo taško, išskelti naujus dokumentinius liudijimus. Jis primena Muravjovo sekretoriaus A. Mosolovo paskelbtą caristinės valdžios siekimą: "Rusiškumo ir pravoslavijos stiprinimas yra pagrindinis mūsų uždavinys". Svetimo ministerio taryba jau 1870 m. buvo paskelbus: "Visi kitataučiai, gyveną mūsų tėvynės ribose, be jokio ginčo privalo būti rusinami".

Psichoanalizė ir teologija

Antrasis skyrius — teologijos sekcijos "Lietuvių mokslų akademijos" P. Brazio, MIC studija "Psichoanalizė katalikiškos doktrinos švietime". Nors autorius dėl mirties neįstengė iki galo paruošti šiosios studijos spaudai, bet beveik visa pagrindinė medžiaga jau čia yra ir ji stebina gilia moksline vyšk. Brazio erudicija, ne tik teologijos, bet ir psichologijos bei psichiatrijos srityje. Jis nuostabiai logiškai sklaido Freudų doktriną, ją vertindamas katalikų teologijos principų akivaizdoje.

Antrosios studijos autorius V. Cukuras gilina "Konkrečios gyvenimo tikrovės teologiją". Autorius išieities tašku pasirenka Bažnyčiai galimą dilemą: "Arba suėiti į gyvybinį dialogą su dabarties gyvenimu — ir tuo atveju atsiverti tikrosios realybės ieškančiai modernaus žmogaus aistrai, — arba užsispyrus dar atkakliau stiprinti braškantį savo gynimosi bokštą, eikvoti šiai beprasmei kovai savąją energiją ir eventualiai pasilikti izoliuotai istorinio vystymosi užpakalyje ir pasmerktai mirti savo pačios vienatvėje". Šitaip klausimą pastačius, atsakymas darosi aiškus, ir autorius jį pagrindžia modernųjų teologų tezėmis.

Gyvosios dvasios uždaviniai

Pats šio leidinio redaktorius prof. A. Liūma, būdamas vienuolis jėzuitas, įneša daugiau dvasingumo į įvairių mokslinių svarstymų pyne, prabildamas kitados prof. St. Šalkauskio pamilta tema: "Gyvosios dvasios uždaviniai materializmo akivaizdoje". Išleidamas iš dabarties laiko reikalavimų, aptaria materializmo priežastis ir išryškina reikalingumą krikščioniškos gyvosios dvasios sąjūdžio. Iškeliame dėsnius gausiai paremia Sv. Rašto ir Apaštališkojo Sosto pareiškimų citatomis.

(Nukelta į 2 psl.)

Prof. dr. Antanas Maceina

A. Maceinos dovana ateitininkijai

Šiomis dienomis "Draugo" spaustuvėje baigiamas spausdinti naujas žinomojo mūsų filosofo ir rašytojo Antano Maceinos veikalas "Bažnyčia ir pasaulis". Tai kritinis bažnytinio gyvenimo kaitos skerspūvis po II Vatik. susirinkimo. Veikalą leidžia Europos Lietuvių Sielovada. Ši nauja Antano Maceinos knyga yra tokia, kokios mums lietuviams labai trūko, gyvenant laikotarpyje po II Vatikano Susirinkimo. Joje teologas ir filosofas su dideliu įžvalgumu paliečia ir pasaulines ir lietuviškas problemas, kurios dabar, kaip neramūs vandenys, banguoja visame krikščioniškame pasaulyje, atsimušdamos į Bažnyčios šiandieninio krantą. Autorius knygoje neguldo galvos nei už pažangiuosius, nei už atžangiuosius kraštutinius, bet pateikia gilia ir išmąstyta savąją pažiūrą į tai, kas dabar darosi Bažnyčioje ir pasaulyje. Knygoje sprendžiamos problemos suskirstomos į šiuos skyrius: Priešingybų proverža Bažnyčioje, Bažnyčios šiandienėjimas, Bažnyčios demokratėjimas, Bažnyčios tautėjimas ir Bažnyčios vieta pasaulyje.

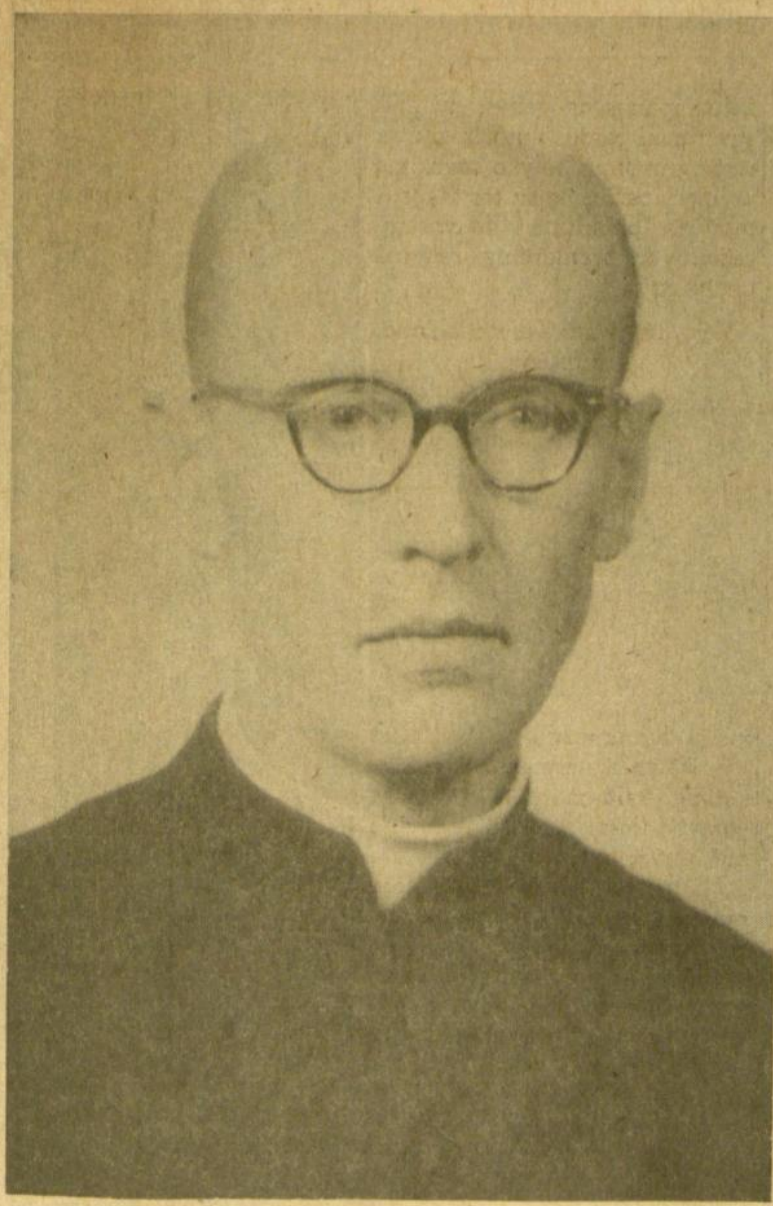
Kitam šiandieninio pasaulio žmogui, jeigu tik veikalas būtų išverstas į jo gimtąją kalbą. Lietuviui skaitytojui šis veikalas bus įteiktas jau šiemetinio jubiliejinio Ateitininkijos kongreso metu.

Pirmajai pažinčiai čia duodame šios Antano Maceinos naujos knygos pačią pabaigą — užsklandinę jos mintį.

* * *

"Tebūna leista ši kritinį skerspūvį užsklęsti sovietų rašytojo Andriaus Siniavskio žodžiais; rašytojo, kuris šiandien sovietų Rusijoje niekinamas ir persekiojamas, kuris tačiau puikiai įžvelgė žmogaus būseną pasaulyje kaip tikėjimo santykį su Dievu ir ją išreiškė šiais žodžiais: "Reikia tikėti ne dėl seno įpročio, ne dėl mirties baimės, ne šiaip dėl ko nors, ne todėl, kad mus kas nors verčia ar mum grasina, ne dėl humanistinių principų, ne siegai išgelbėti, ne originalumo dėlei. Reikia tikėti paprasčiausiai todėl, kad Dievas yra". Dievo buvimas — štai kas yra tikėjimo pagrindas. Ir ši tokį paprastą ir savaimę aiškų dalyką šiandien kaip tik pradėdame pamiršti, sklaidydami tikėjimą labai įmantriai, rasdami jame įvairių įvairiausių pradų, pergyvenimų, jausmų; kalbėdami, esą tas ar kitas dalykas mūsų tikėjimui nieko nebesakąs, jo neuždegąs, jo nestiprinąs arba jį nekritiškai pertelkiąs. Visose šiose kalbose betgi išleidžiame vieną trumputį sakinį: Dievas yra. O jei Jis yra, tada visokios mūšikės tikėjimo sklaidos yra tuščios, nes neatremtos į aną vienintelį pagrindą — Dievo buvimą, nepriklausantį nuo jokių mūsų pergyvenimų, jausmų ar užsidegimų kaip būtų aktualus ir kiekvienam

(Nukelta į 2 psl.)

Prof. dr. Antanas Liūma, S. J., Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirmininkas ir Akademijos tik ką išleisto "Suvažiavimo Darbų" VI tomo redaktorius.

TURININGA TAUTOS LIKIMO ŽURNALISTIKA

Br. Railos "Dialogo su lietuviais" išklusius

Šiame numery

- Baltiečių studijų suvažiavimas.
- Turininga tautos likimo žurnalistika.
- Latviškosios knygos laisvajame pasaulyje.
- Masaryko mirties paslaptys.
- Apie lietuvišką scenologiją.
- Gyvos intrigos romanas.
- A. Radžiaus poezija.
- Dokumentai apie kovą dėl kultūros laisvės Rusijoje.
- Lietuvos kankiniai.
- Nauji leidiniai.
- Kultūros kronika.
- Akademines prošaltes.

Bronys Raila, DIALOGAS SU LIETUVIAIS. Akimirksnių kronikos 2. Išleido Lietuvių Enciklopedijos leidykla. 1970 m. Ilustravo dail. Kostas Jezerskas. Knyga 560 psl., kaina \$7.00, gaunama ir "Drauge".

PR. VISVYDAS

Kodėl Bronys Raila rašo? Kodėl jis, kaip nenutylanti vandenyno mūša, nuolat skalauja lietuvių jausmus ir protą? "Tai mano malonumas ir silpnė, džiausmų ir skausmų giesmė", pakiliai apibūdina jis savo rašymo prasmę naujausioje knygoje "Dialogas su lietuviais". Gyvendamas Pietų Kalifornijoje, "labai labai toli nuo Lietuvos", jis jaučia nuotolio šurpą ir sako: "Todėl gal kiek intensyviau negu kiti išgyvenu sąlyčio virpėjimus su Lietuva ir mūsų tauta".

Išvija būtų žymiai liūdniau be Railos stambių straipsnių ir dar stambesnių knygų. Mūsų tarpe jis išgijo volteriška populiarumą. Išvermės ir talento dėka. Jis sugeba sudramatinti lietuvių bėdas, išryškinti pačius lemtingiausius brožius, narplioti suraizgytus siūlus, įlieti polemikon taures ne pagiežos ir tulžies, ne pykčio ar keršto, bet tiesos ir atvirumo, humoro ir jautrios ironijos, ir kur reikia — deginančio sarkazmo.

Lengva skaitytojui pasiduoti Railos raštų inercijai. Autorius visas be išimčių dalyvauja dialoge. Jis polemizuoja su viso pasaulio Lietuva, su šiaurės ir anapus, pabrėždamas kultūrinio ir apskritai lietuviško bendradarbiavimo reikala. Kaip kritikas, jis yra nuolatiniame konflikte su gyvenimo tragikomišką puse ir sveikatos sumetimais tampo kai kur kalkėti pradedančias gyslas. Jau iš antraščių matyti, kaip samojingai jis žvelgia į mūsų dabarties įtampas. Ne vienam poetui norėtųsi taip vaizdingai ir glaudiai apibūdinti gyvenimo akimirksnius. Štai: "Knyga, kaip sniego

gniužtė", "Nerimas ir ramėjimas", "Prie sukulto puodo", "Pamatinio akmens ilgesys", "Menkų sielų menka vienybė", "Užgesusių žarijų nešėjai", "Skerspiūvis per samanotą bakūžę" ir t.t. Tai tik kelios iš daugelio. Šituo skaitytojo dėmesys pagaunamas. Vaizduotė sužadina. Įskiepiamas ir kritiškos ironijos tonas.

Įdomiausias knygos epizodas — dvikova su pirmaujančiu okupuotos Lietuvos rašytoju, buvusiu J. Paleckio pavaduotoju, Juozu Baltušiu. Polemikai akstina duoda J. Baltušio kelionių knyga "Brolių ir tėvų takais", kurioje, šalia kelių įdomių, šmaikščiai surašytų įspūdžių, prasikiša komunistų banalus sovietų valdžios liaupsinimas ir kryžstavimas apie pasakiškus komunistų laimėjimus. Viską užgožia nuo Stalino laikų paveldėtas pompastiš-

liaujančio sovietų knyga.

Raila suranda Baltušio achiliškoje kulnyje ne viena, bet kelias mirtingas vieteles ir, nesigallėdamas sovietinių riebalų, smeigia tiesos rapyras. Tarybinio rašytojo būkle jis taip nusako: "Kažin ar daug komunistinių kūrėjų Lietuvoje pragyventu, jei okupanto valdžia jiems nemokėtų liaudies prakaitu uždirbtų riebių honorarų?" Triuškinančiai taiklus smūgis. Galima spėti, kaip pasijuto privilegijuotas rašytojas Baltušis. Jis skubiai Bimbos laikraštelyje ima šaukti: "Važiavau savo pinigais, uždirbtais literatūrine kūryba".

Labiausiai Baltušį įkaitina logiškas konstatavimas, kad "nėra nepriklausomos Lietuvos valstybės, o tik Sovietų Rusijos, Sąjunga vadinamos, karinių jėgų okupuota provincija LTSR su silpna ir vis daugiau kolonizuojama kalbine autonomija". Šį politinį faktą Baltušis bergždžiai mėgina atsverti nusibodusia gražbylyste apie Lietuvos saugumą, laisvę, nepriklausomybę, apie respublikų sandraugą, meną, mokslą... Deja, visi tie transparentiniai šūkliai išblunka Railos taiklaus, ironiško palyginimo šviesoje: "Taip, tave pagrobęs plėšikas garantuoja tavo saugumą! Kaip saugu jo nasruose!"

Bolševikams tenka pylos ir dėl A. Merkio sąnaus Gedimino provokavimo. Enkavėdistai priverčia Gediminą spausdinti "Svyturyje" nešvankius prisiminimus apie sovietų nelaisvėje užduosintą tėvą. Sovietiniai stilistai į Geduko rašinių sudėjo visą chamišką pasityčiojimą iš Lietuvos valstybės, iš Kauno gyventojų, o labiausiai iš žmogaus, "atimdami jo tikrai videntelį nenusavintą turtą — turėti garbingą tėvo prisiminimą".

Susikirtimai su okupantu parašyti su publicistine aistra. Šalia ironijos ir sarkazmo atsikleidžia Railos nuosirdus atvirumas ir drąsa. Prieš melą jis pastato save — žmogų. Jis neslepia praeities epizodų, nes jam, kaip garbingam žmogui, nėra ko slėpti. Prieš išpūstą sovietinės statistikos balioną jis iškelia aritmetikos logiką — 2 plus 2 yra keturi.

Kelis kartus knygoje Raila užsimena apie mūrininko meną, kurio išmokęs iš savo draugo Klemo Galiūno. Jo rašymo stilius kaip tik ir turi visas geros mūrininkystės savybes. Žodžiai, kaip plytos, sudedami tiksliai, planingai, sakiniai vibruoja patvaria gausa ir šviežumu. Jauti frazių cementinį tirštumą. Dažnai vienu raiškiniu terminu ar vienu sakiniu charakterizuojamas asmuo ar gyvenimo apraška. Čia ateina talkon Railos išradinga vaizduotė ir erudicija. Vieną pokario reiškinį jis pavadina "hitleriško kompleksu". V. Vaitiekūno logiką vadiną "žiezirbine". Iš penkių pasitraipų sudarytą sovietinės Lietuvos charakteristiką pakirkštija "penkių spalvų paveikslu". Jo optimizmas po seimo nutarimų "apsikrėtė Hong Kongo influencija". Ir "pasidarė taip graudu, kad skonis ir sąžinė nebeleidžia juokauti". Vaitiekūno inkriminacijas malšina sodria liaudies patarle — "ne mano kiaulės, ne mano pu-

Vasaros rytas...

Nuotr. V. Maželio

BALTIEČIŲ STUDIJŲ SUVAŽIAVIMAS

Jeigu vasara buvo gausi mūsų išvažiavimais, čia pat JAV — se ir į užsienius, tai ruduo bus brandus suvažiavimais. Visų pirma rugs. 1-6 d. Toronte turėsime bendro mokslinio pobūdžio Lietuvių Katalikų mokslo akademijos suvažiavimą. Gi rugs. 4-7 d. Chicagoje įvyks ideologinio, visuomeninio, kultūrinio pobūdžio jubiliejinis ateitininkų suvažiavimas. Pagaliau lapkričio 26-29 dienomis San Jose, Calif. šaukiamas antras lietuvių, latvių, estų mokslininkų bei kitų kultūrininkų suvažiavimas į baltiečių studijų dienas. Čia jau yra pasižadėję dalyvauti 88 Baltijos kraštų kultūrininkai.

Norime pasidžiaugti, kad šiame suvažiavime bus gana stipriai atstovaujami ir lietuviai. Kaip skelbia "Bulletin of Baltic Studies" Nr. 2, šie lietuviai baltiečių studijų dienose yra pasižadėję dalyvauti su savo paskaitomis: Alg. Antanaitis — skaitys apie lietuvių literatūrą, Vyt. Bagdanavičius, MIC — Lietuvių pasakos apie laumes; J. Jakštas — Ar senovės prūsai buvo baltai, ar estų protėviai?; Alg. Lanksvergis — Dabarties lietuvių drama; B. V. Mačiūka — Baltijos respublikų vaidmuo Sovietų ūkyje po II Pasaulinio karo; Pr. Manelis — Ateizmas ir tikėjimas. Studija iš Lietuvos gyvenimo; V. Pavalkis — Vatikano politika Baltijos valstybių atžvilgiu 1939-1945 m.; J. Račkuskas — Kai kurie Lietuvos ir Lenkijos 18 šimt. švietimo reformos atžvilgiai.

Lietuvių paskaitininkų skaičius gana gausus. Tiesiant jų sąrašą toliau: T. Remeikis — Vidaus politikos poveikis į Lietuvos vyriausybės pajėgumą atsiliepi ir vi-

dinius iššūkius; R. Šilbajoris — Lietuviai poetai kaip gimtosios žemės svetimieji ir kaip jos vaikai; J. J. Stukas — Tautiškumo iškilimas Baltijos respublikose; J. Tinišis — iš lietuviškos etnologijos. Br. B. Vaškėlis — apie lietuvių prozą.

Reikia pastebėti, kad ir latviai bei estai paskaitininkai savo paskaitose ir lyginimuose palies Lietuvą ir lietuvius. Be to — visa eilė kitataučių svarstys lietuviams artimus mokslinius klausimus. Pvz. Velta Ruke — Dravina (Stokholmo universiteto) turės paskaitą apie latvių ir lietuvių dainas; W.R. Schmalstiegas (Pennsylvanijos univ. prof.) duos paskaitą iš baltų ir slavų kalbotyros; Berkely univ. prof. R. Sealey — Tautybės sąvoka 19 šimt. Lietuvoje; Pennsylvanijos univ. prof. Alfr. Senn — Lietuvių sukirkščiūninimas, kaip jis atsispindi jų kalbos žodyne.

Visa eilė mūsiškių bus sesijų vadovai: prof. M. Gimbutienė, prof. V.S. Vardys, prof. J. Stukas.

Tame baltiečių mokslininkų suvažiavime bus net Erlangeno universiteto prof. Hans von Rimscha; kalbės apie kontroversijas dėl Wendepo kautynių 1919 m. birž. 22 d. Aišku, šiame sąraše bus dar pasikeitimų, bet vistiek jis pasiliks įspūdingas.

Kaip matome, suvažiavimo temų skalė plati, joje dalyvaus ir vyresnių, ir jaunesnių mūsų mokslininkų, rašytojų, kultūrininkų. Reikia tikėtis, kad jų studijos, bent tokiu konspektyviniu leidiniu, kaip praeities suvažiavimo "The Conference on Baltic Studies", pasirodys knygų lentynose, o ir ištais jų paskaitos bus

Bronys Raila

kas sakiny: "Viską turime". Akis rėžia ir įžaidimų stilistika su tokiomis išklusiomis frazėmis, kaip "reakcinis lageris", "arsiausias Tarybų Lietuvos priešas", "Amerikos imperialistai" ir pan. Pasirodo, be šito surūgusio padažo negali būti išleista nė viena ke-

San Jose miesto rotušė

pos — kas man darbo". Vienur cituoja eilėraščių, kitur liaudies dainelę, ir Maironį, ir Gustaitį, ir partizanų giesmę. Cituoja ir iš tarptautinės literatūros lobyno. Idomus yra Stendhalio patarimas turistams, žiūrintiems į griuvėsius: "Išvažiuokit ko nebėra, ir nematykit, kas yra".

Nuo tokios turiningos minčių ir faktų sancaupos Railos publicistika įgauna klasikinį svorį. Ji labai reikšminga mūsų ateičiai, ypač istorinėms studijoms. Tie, kurie nagrinės mūsų epochos niuansus ir norės pajusti egzodo atmosferą, Railos knygoje suras neišsemiamą šaltinį. Į laikmečio įvykius, pro kuriuos mes dažnai praeiname su pakeltomis ar nulieptomis nosimis, Raila pažvelgia su volterišku įžvalgumu. Apsvars to, apmasto ir sukuria savitą nuomonę. O matydamas triumfuojančias neteisybės ir smurto jėgas, jis nebijo sušukti: "ecrasez l'infame". Tai racionalus protestas. Tai žmogaus dvasinio gėrio išsakymas.

Tik dėl tų sąvybių kai kas Railos negali pakęsti ir visaip bando jį sutapatinti su prieštaraujančiomis ideologijomis. Čia jis yra apšaukiamas raudonu bolševiku ar rudu naciū, čia kataliko poeto gerbėju ar pagoniu. Į tai jis stoikiai atsako: "Esu jau taip užgrūdintas, kad nuo visokių kinų tūžmų ir įžeidinėjimų ne liešėju, bet tunku".

Neįtalpinsi Railos į jokią gardą. Jis derinasi tik prie savito tiesos ieškojimo akiračio. Į šalį nublokšdamas gaubiančius mitus, matimus po seimo nutarimų "apsikrėtė Hong Kongo influencija". Ir "pasidarė taip graudu, kad skonis ir sąžinė nebeleidžia juokauti". Vaitiekūno inkriminacijas malšina sodria liaudies patarle — "ne mano kiaulės, ne mano pu-

VAIDINS PATS SAVE

Ateinantį rudenį NBC televizija duos vaidinimų seriją, pavadintą "The Name of the Game". Vaidinimų tema — narkotikų vartojimas nepilnamečių tarpe. Scenarijuje yra prezidento Nixono patarėjas Robert H. Finch. Bendrovės pakviestas, jis pats sutiko šį vaidmenį atlikti. Buvo kviestas ir prezidentas Nixonas atlikti savo vaidmenį, tačiau prezidentas atsisakė, nors pareiškė, kad pats to vaidinimo tekstas jam patinka.

Šiame numery

BALTISTIKOS STUDIJOS JAV UNIVER-
SITETUOSE.
KULTŪRINĖJ VISUOMENĖS TARNYBOJ.
SKULPTŪRINIS PR. GASPAGONIO MENAS.
KVIETIMAS Į ŠIAURĖS PORTUGALIJĄ.
L. KAT. MOKSLO AKADEMIJOS
SUVAŽIAVIMAS.
MEDARDO BAVARSKO POEZIJA.
LAURA.
LIETUVOS ISTORIJOS VADOVELIO
KARIKATŪRA.
KELIAUTOJO KNYGA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
NOBELIO LAUREATO KŪRINYS.
NAUJI LEIDINIAI.
MOTERŲ GYVENIMAS.
KULTŪRINĖ KRONIKA.

Ateitininkijos šešiasdešimtmečiui

KULTŪRINĖJ VISUOMENĖS TARNYBOJ

KUN. VIKT. DABUSIS

Jau tik dvi savaitės iki jubilejinio ateitininkų kongreso Chicagoje. Aptarus eilę šio kultūrinio sąjūdžio reikšimos sričių, tenka prisiminti ir visuomeninę veiklą. Rašyti apie ateitininkus visuomenininkus nėra lengva. Perplati tema. Yra tas pat, kaip rašyti apie ateitininkus katalikus, ateitininkus lietuvius, katalikiškos šeimos saugotojus, ateitininkus intelektualus. Tai vienas iš penkių ateitininkų principų, kuri ateitininkai įsisavina ir yra įpareigoti juo gyventi ir jį skleisti savoje aplinkoje. Todėl visi ateitininkai yra visuomenininkai. Ne tik profesorai, mokslininkai, gydytojai, valstybininkai, istorikai, bet ir eiliniai, net ir aukštųjų mokslų nebaigę, ateitininkai visuomenininkai reikšėsi kiek ir kaip sugebėjo. Ateitininkiškus padalinius — kuopas, korporacijas, klubus, būrelius, turėjome ne tik gimnazijose, universitetuose, bet ir specialiose mokyklose, kaip prekybos, amatų mokyklose, Žemės ūkio akademijoje ir kt. Visi, baigę aukštesnias ar aukštesias mokyklas ir išėję į gyvenimą, stengėsi atlikti savo visuomeninę pareigą, dirbo su kaimo jaunimu pavasariniais kursais, įvairius kursus, buvo katalikiškos spaudos platintojais bei jos korespondentais.

Visuomenininkų korporacijos

Šia proga verta atkreipti dėmesį į ateitininkų organizacijos specialias pastangas ugdyti savo narius visuomenininkais. Tam buvo kuriamos universitete bei kitose aukštesiose mokyklose specialios ateitininkų visuomenininkų korporacijos. Labai draugovės bei būrelių. Kun. St. Yla "Ateitininkų vadove" sumini Kauno universitete penkis ateitininkų visuomenininkų klubus, o kitose aukštesiose mokyklose dar septynis — penkis vyrų ir du mergaičių vienetas. "Vytauto klubas susikūrė iš 1923 įsisteigusios visuomenininkų sekcijos. Kęstučio korporacija sutelkė kitus, pasinešusius į visuomeninį darbą. Vieni ir antri garbės nariais kvietėsi žymesnius visuomenininkus. Vytautininkai ėjo talkinti įvairioms katalikų organizacijoms. Kęstutinininkai, be to, buvo dar ir šauliai, ir Vilniui vaduoti sąjungos nariai. Pasirinktieji tautinių herojų vadaai turėjo išreikšti tautinės visuomeninės kovos ryžtą, drąsą ir tvirtumą" (At. V. 165 psl.).

Jei kuriam ateitininkui, baigus gimnaziją ar kurią kitą specialią mokyklą, nebuvo progos eiti aukštųjų mokslų, o teko išeiti į gyvenimą sau duonos pelnytį menkesnėse pareigose, toks ateitininkas savoje aplinkoje skleidė

sis AABS biuletenis, aukštesiose JAV mokyklose yra studijuojama lietuvių ir prūsų kalba. Estų kalba randa vietos tik nedaugelyje departamentų, turinčių fino-ugrų studijų skyrius.

Keliamas reikalas organizuoti institutą, kuris ištiesai būtų pašvęstas Baltijos kalbų ir tų kraštų studijoms. Keliamas klausimas sudaryti sąrašus bibliotekų, turinčių medžiagos apie Baltijos kraštus, sudarant gal net bendrą katalogą. Tai vis ateities uždaviniai, o dabar norisi baigti skatinimą — daugiau dėmesio gilesnėms lietuvių kalbos ir Baltijos kraštų studijoms. J. Pr.

"Vytauto klubo pavyzdžiu Dotnuvoje 1932 įsikūrė Algimanto klubas... Panaši buvo Gintaro korporacija Klaipėdos komerciniame institute... Kiek skirtingesnė buvo Activitas korporacija, įsikūrusi 1930 Kaune, socialinėm ir darbininkų problemom sprendinti bei praktiškai dirbti su miestų darbu jaunimu..." (St. Y., A. V., 166 psl.).

Mergaičių visuomenininkų vienetai pažymėtini Kauno universitete du — Birutės ir Giedros, kurie veikė įvairiais būreliais, kaip šeimos, pedagogų, taikomojo meno, eucharistinių, gailingųjų darbų, literatūrinių ir kt. Kun. St. Yla "Ateitininkų vadove" dar sumini abstinentų korporaciją Narsa, sportininkų klubus Gražina ir Achilas ir Saulės mokytojų seminarijos ateitininkų klubą Živilė. Čia suminėti tik ryškesnieji ateitininkų visuomenininkų vienetai. Jų buvo ir daugiau, bet būtų per ilga visus juos čia suminėti ir aptarti.

Spauda, vienuolynai

Reikėtų ypatingą dėmesį atkreipti į ateitininkus spaudos darbuotojus, kaip redaktorius, bendradarbius, korespondentus, spaudos platintojus ir t. t. Jie atlieka, mano supratimu, patį didžiausią visuomeninį darbą. Jie ne tik informuoja, bet ir formuoja lietuviškąją visuomenę pagal savo iš ateitininkų organizacijos gautus ir įsigytus ateitininkiškus principus.

Negalima pamiršti vyrų bei moterų vienuolynų, kurie pirmieji kūrė tremtyje jaunimo stovyklas, organizavo jaunimą jose stovyklauti, joms vadovavo ir dabar tebevadovauja. Tai labai didelis visuomeninis darbas. Jų dauguma išaugę ateitininkiškoje organizacijoje ir šios organizacijos principais vadovaudamiesi ugdo lietuviškąją jaunąją kartą susipratusiai lietuviams ir uoliais katalikais.

Vadų auklėjimo pratybos

Ateitininkų organizacijos sąjungų bei jų padalinių valdybose šimtai išėjo ateitininkiška visuomeninio darbo mokyklą, vadovauvo sąjungoms bei jų vienetais, organizavo kongreselius, kursus, o dabar organizuoja stovyklas, joms vadovauja, ugdo jaunąją kartą susipratusiai lietuviams bei uoliais krikščioniškųjų idėjų skleidėjais.

Laukiame aštuntojo ateitininkų kongreso. Jo organizaciniam komitete dalis narių jau ne pirmą kartą imasi ant savo pečių sunkią organizacinio darbo naš-

(Nukelta į 2 psl.)

Pranas Gasparonis

Tremtinė

Skulptūrinis Prano Gasparonio menas

Pasitaiko žmonių, kurie tik sututėlio gipso skulptūra, vaizduodaukė vyresnio amžiaus atranda janti surištomis rankomis mersavyje meninę gyslelę. Vienas iš tokių yra Pranas Gasparonis. Prieš keletą metų pradėjęs skulptūros ir keramikos studijas Los Angeles miesto kolegijoje (City College), po aštuonių semestrų sėkmingai jas užbaigė ir įsigijo menininko diplomą. Neseniai jis dar įstojo į Otis Art Institute, norėdamas pagilinti keraminės skulptūros studijas.

Susipažinus su skulptūriniais Prano Gasparonio kūriniais, tuo jau matyti, kad jie išėję iš autentiško menininko rankų. Jau pats jo diplominis darbas — bal-

anties surištomis rankomis mersavyje meninę gyslelę. Vienas iš tokių yra Pranas Gasparonis. Prieš keletą metų pradėjęs skulptūros ir keramikos studijas Los Angeles miesto kolegijoje (City College), po aštuonių semestrų sėkmingai jas užbaigė ir įsigijo menininko diplomą. Neseniai jis dar įstojo į Otis Art Institute, norėdamas pagilinti keraminės skulptūros studijas.

Skulptorius Pranas Gasparonis savo kūrinius daro iš įvairios medžiagos; tačiau labiausiai mėgsta skulptuoti figūras iš medžio. Sukurtos iš medžio, gipso ar net akmens jo figūros turi abstraktinių bruožų ir kaip tik dėl to jos yra įdomios žiūrovui, kuris vaizduotės pagalba gali jas atbaigti, jei nori, su visomis detalėmis. Be to, jo figūros pasižymi elegantiškumu, gražtumu ir e-

(Nukelta į 2 psl.)

DVIDEŠIMTAS "DRAUGO" ROMANO KONKURSAIS

1. Dienraštis "Draugas" skelbia dailiosios prozos: romano, apysakos dvidešimtajį konkursą. Rankraščius įteikti paskutinė data yra 1970 m. lapkričio 1 d.
2. Geriausiojo kūrinio autoriui skiriama 1,000 dolerių premija.
3. Kūrinio siūžetą pasirenka patys autoriai. Rankraštis turi būti parašytas mašinėle, nemažesnis kaip 200 romaninio formato puslapių.
4. Kūrinius siųstą šiuo adresu: Dailiosios prozos konkurso komisijai, Draugas, 4545 W. 63rd St., Chicago, Ill. 60629.
5. Sprendimo bešališkumui laiduoti autoriai turi pasirašyti slapyvardžiu, o atskirame uždareme voke pažymėti savo tikrąjį pavardę ir adresą, ten pat įrašant kūrinio antraštę ir pasirinktąjį slapyvardį. Teisėjų komisijai išrinkus premijuotąjį kūrinį, atidaromas tik laimėjusio autoriaus vokas. Premijos nelaimėjusiųjų vokai komisijos ir "Draugo" atstovo akivaizdoje sudeginami.
6. Tūkstančio dolerių premiją gavęs autorius be papildomo honoraro pirmosios laidos teisę perleidžia "Draugui", įskaitant teisę spausdinti dienraštyje ir išleisti atskiru leidiniu arba tik išleisti atskiru leidiniu. Nelaimėję autoriai spausdinimo sąlygas nuspręs abipusiu susitarimu.

Baltistikos studijos JAV universitetuose

Jau nuo anksčiau Amerikos lietuvių, o taip pat ir kitų Baltijos tautų imigrantai, stengėsi palai-kyti ryšį su politiniais sluoksniais, siekdami savo kraštų gero- vės ir nepriklausomybės. Dabar gi baltiečiams yra pavykę išsiug- dėti kaip tik naujas mokslų žmo- nių, o ir daugeliui mūsų anksty- vesnių profesorių pasisekė susiras- ti darbą savo profesijoje, taigi lietuvių, latvių, estų kilmės inte- lektualai veržliai ima įsistiprinti šio krašto mokslo šventovėse ir rasti vietas savo tėvų kalbos studijoms. Artėjant mokslo prad- džiai kaip tik laikas tas studijas prisiminti, kad jos turėtų kuo gau- sesnį lankytojų skaičių.

Neseniai iš spaudos (mimo- grafu) išėjęs Association for the Advancement of Baltic Studies leidžiamas Bulletin of Baltic Studies nr. 2 skelbia informacijas apie baltistines studijas JAV-bių aukštesiose mokyklose.

Visų pirma — Chicagos uni- versiteto sąrašė eilė lietuvių kal- ba kursų: pradinis, vidurinis ir pažengusiems; toliau — lietuvių kalbos struktūra, lietuvių kalbos istorija ir įvadas į baltų — slavų lyginamąją kalbotyrą. Iš lietuvių kalbotyros bus galima gauti magistro laipsnį, o taip pat doktora- tą iš baltų —slavų kalbotyros. Pažymima, kad aukštesnį kursą dėstys prof. P. Jonikas.

Annhurst kolegijoje lietuvių kal- bos kursas įvestas jau 1955 me- tais. Čia studijos buvo išplėtos: pradinis kursas, įvadas į lygina- mąją lietuvių, prūsų, lietuvių kalbotyrą, lietuvių kalbos vysty- mosi istorija, tautosaka, lietuvių literatūra, drama, poezija. Stu- dentų būdavo nuo 5 iki 22. Lietu- vių kalbos kursas bus ir šiais mok- slo metais. Čia yra daug nusipel-

nęs kun. dr. V. Cukuras. Californijos universitete lietu- vių kalbos, literatūros ir tautosakos studijos įvestos prof. Marijos Gimbutienės 1963 m. Universite- to bibliotekoje gausiai veikalų Baltijos kraštų temomis. Čia gra- žiai dirbuojasi J. Tininis.

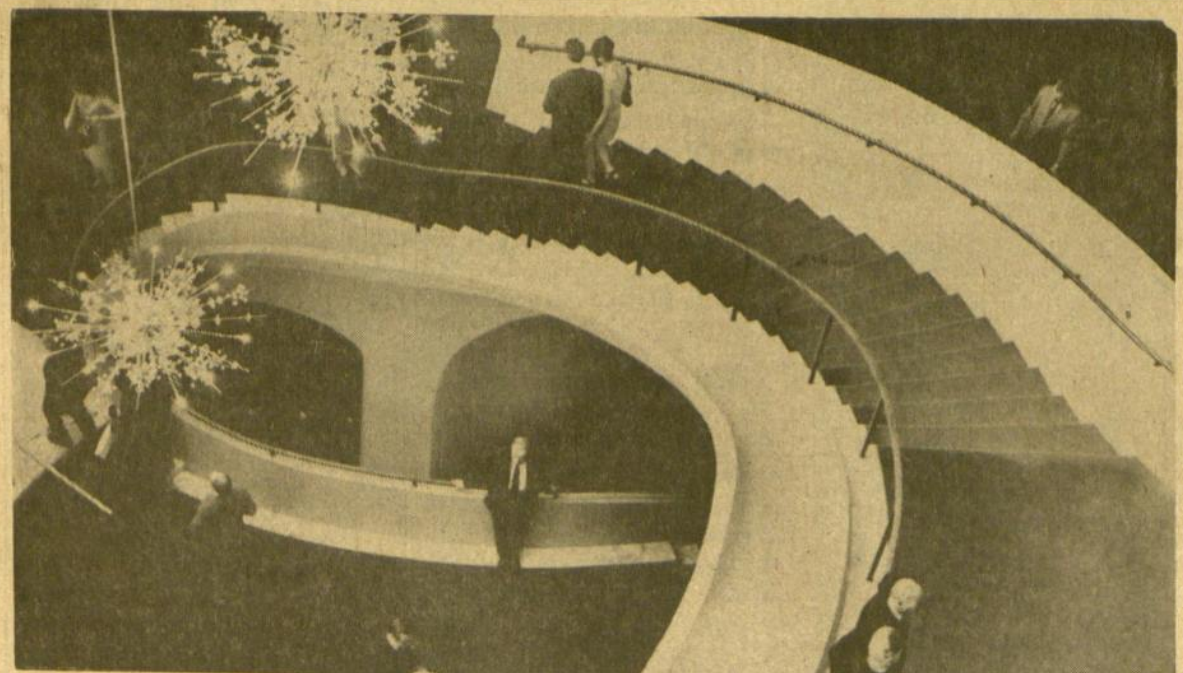
Centrinėje Connecticut valsty- binėje kolegijoje New Britaine į- vestas Baltijos baseino istorijos kursas, apimęs Suomiją, Estiją, Latviją, Lietuvą, Lenkiją, Dani- ją, Švediją, šiaurės Vokietiją ir šiaurės vakarų Rusiją.

Indianos universitete yra estų kalbos ir tautosakos kursas. Lon- dono Ekonomijos ir politinių mok- slų mokykloje yra naujosios Baltijos valstybių istorijos kursas, vedamas dr. R. M. Hattono.

Pacifiko Liuteronų universite- te Tacomoje skaitomas ekonomis- nės politikos okupuotoje Latvijo- je kursas. Jį dėsto prof. G. J. King. Pensilvanijos valstybiniame universitete prof. W. Schmaltie- g duoda struktūrinį dabarties lietuvių kalbos kursą, įvestą nuo 1966 m. Lanko nuo 5 iki 10 stu- dentų.

Pomonos kolegijoje, Clare- mont, Calif., dr. F. D. Scott pra- eitais metais įvedė Skandinavijos istorijos kursą, kur buvo dėsto- ma ir Baltijos kraštų istorija. Nu- matoma, kad toliau tą kursą tęs- jo buvęs mokinys St. Koblik. Cla- remonto kolegijas aptarnaujan- čioje Honnoldo bibliotekoje yra daug medžiagos apie Baltijos kraštų istoriją. Šioje kolegijoje latvių ir lietuvių kalbos yra ofi- cialiai pripažintos specializacijai priimtomis kalbomis.

Lietuvių kalba, kaip jau seniau rašyta, dėstoma Pensilvanijos universitete, Northwestern uni- versitete. Kaip pažymi minėta

Laipai Metropolitan operos fojė, New Yorke.

Nuotrauka V. Maželio

Šiame numery

AR DAINUOS IR JAUNIMAS?
ČIURLIONIO "JŪRAI" BANGUOJANT — POKALBIS SU PROF. VYTAUTU MARIJOŠIUM.
HENRIKAS NAGYS — LIETUVIŲ RASYTOJŲ DRAUGLJOS PREMIJOS 1969 METŲ LAUREATAS.
SIMAS SUZIEDĖLIS — STASIO SALKAUSKIO VARDŲ KŪRYBINĖS PREMIJOS LAUREATAS.
DEŠIMT MŪSŲ RASYTOJŲ VIENAME LITERATŪROS VAKARE.
POKALBIS SU PIANISTU ANTANU SMETONA.
MŪSŲ RASYTOJAI DIPLOMATAI.
LITERATŪROS VAKARAS DAINAVOJE.

ČIURLIONIO JŪRAI BANGUOJANT

Pokalbis su ateitininkijos jubiliejinio kongreso proga ruošiamo simfoninio koncerto dirigentu prof. Vytautu Marijošium

Ateitininkų Federacijos aštuntasis kongresas, minintis ateitininkijos 60 metų jubiliejinę sukaktį, įvyks rugsėjo 4-7 d. Chicagoje. Be įvairios kitos akademinės ir pramoginės programos

ra" užima reikšmingą vietą lietuvių instrumentalinėje muzikoje. Tai plačių muzikinių minčių ir labai turtingos orkestruotės veikalas. Apgailestauti reikia, kad ano meto sąlygos neleido pačiam kompozitoriui savo kūrinį išgroti. Idomu, kokia tada būtų buvusi galutinė to veikalų redakcija?

1955 m. kompozitorius E. Balys Čiurlionio "Jūra" naujai perdavė. Toj redakcijoj ši veikalą ir girdėsime koncerte.

Pagal mano turimą orkestro sąstatą geresniam sąskambiui išlaikyti aš atsisakau kai kurių dubleravimų variniuose pučiamuosiuose ir sujungiu tris mušamųjų instrumentų partijas į vieną.

— Gal galėtumėte nusakyti tematinę ir instrumentinę prasmę šio žinomo M. K. Čiurlionio veikalų slinktį, kad klausytojui koncerto metu būtų lengviau ir prasmingiau sekti visus atliekamo kūrinio niuansus?

— Nusakyti muzikinę tematiką ir instrumentinę prasmę muzikiniams kūriniams yra nelengva. Smulkesnei muzikinio veikalų analizei reikėtų vartoti specifinius muzikinius ženklus ir terminus, o jie nedaug tepasitarinėtų "lengviau ir prasmingiau sekti visus atliekamo kūrinio niuansus.

Čiurlionio "Jūra" yra vadina-

ma programine muzika. Tai yra eilė kompozitoriaus jūros didingumo, slaptingumo, ramybės, žaismingumo ir jėgos išgyvenimų. Visa tai daugiau ar mažiau išreikšta muzikinėm garsų abstrakcijom, kurios, deja, ne visose iššauks tuos pačius išgyvenimus.

Aš pats stoviu prieš didelę problemą ir atsakomybę, kaip suprasti ir kaip tinkamiausiai atlikti tarpininko užduotį tarp kūrėjo ir klausytojo. Diriguojant man reikia negyvus gaidų ženklus, slinkti, dinamiką ir orkestrines spalvas atkurti ir pajungti komplikuotą orkestrinį organizmą, susidedantį iš atskirų gyvų individų, vienai valiai ir tikslui. Neturint tiesioginio ryšio su Olimpu, tai nemaža užduotis ir atsakomybė prieš autorių. Bet jau tokia dalia kiekvieno interpretatoriaus.

"Jūra", akip simfoninė poema priklauso vadinamai laisvai kompozicinei formai. Formos laisvume kompozitoriui klasikinės proporcijos mažiau privalomos. Laisvai ir nevaržomai jis kuria savo konkrečius (kaip Beethovenas VI simf., Berliozas "Symphonie fantastique", Straussas "Don Quixote") ar supoetintus išgyvenimus, jausmus ar vizijas (kaip Debussy "La Mer").

Čiurlionio "Jūroj" arfos glis-

Prof. Vytautas Marijošius

M. K. Čiurlionis, kurio žymiausias muzikos veikalas simfoninė poema "Jūra" bus atlikta Amerikoje pirmą kartą Ateitininkijos kongreso koncerte, Chicagoje, rugsėjo mėn. 5 d.

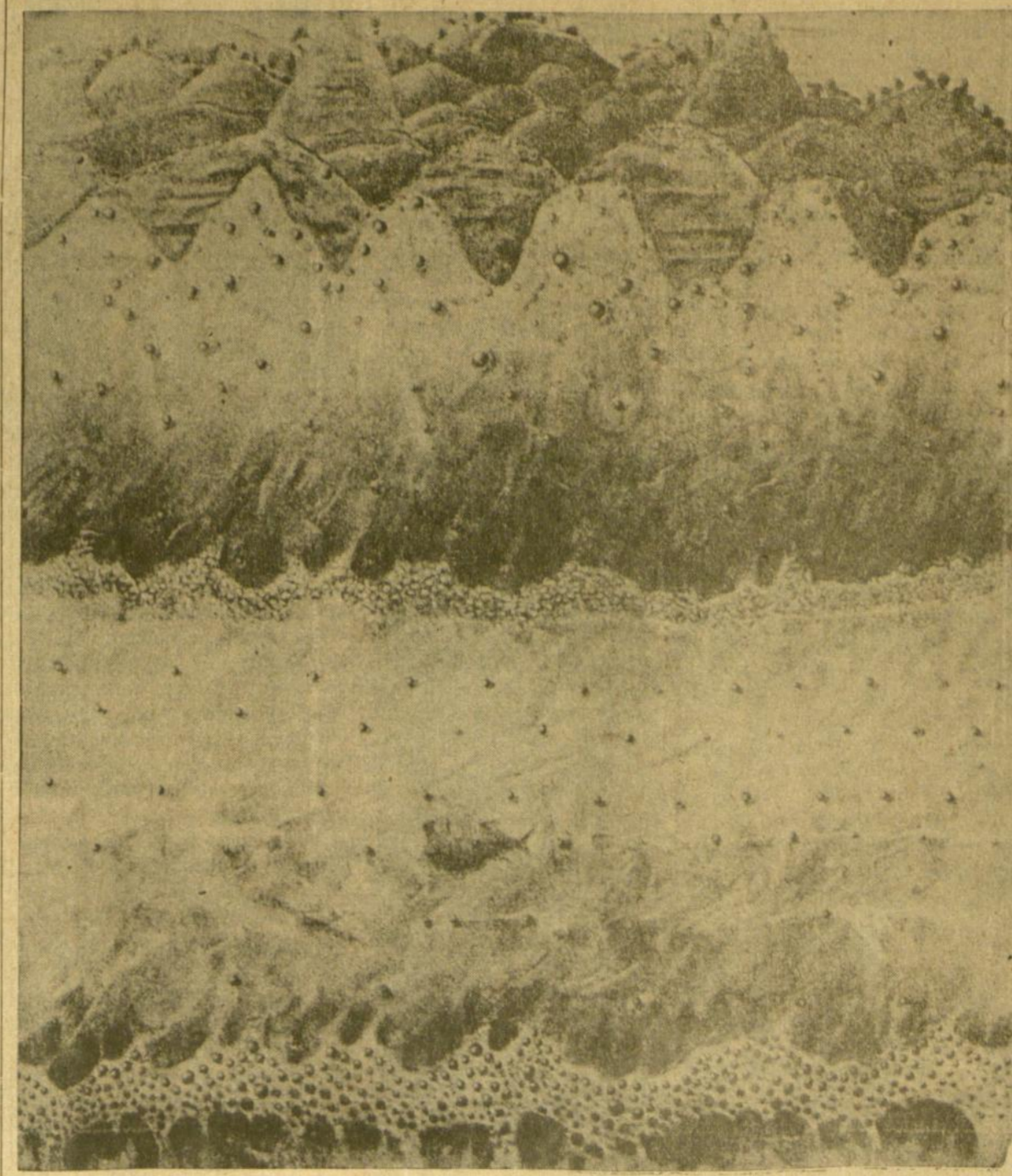
— Kongrese bus ir ypatingo dėmesio vertas simfoninis koncertas rugsėjo 5 d. 8 val. vak. Chicago's Orchestra Hall patalpose, 220 S. Michigan Ave. Koncertas išskirtinis jau vien dėl to, kad jame pirmą kartą Amerikoje bus atlikta M. K. Čiurlionio simfoninė poema "Jūra", vienas iš ryškiausių lietuvių simfoninės muzikos veikalų. Koncerte girdėsime ir mūsų pačių tarpe, išsivijoje, gyvenančio kompozitoriaus prof. Vlado Jakubėno siuitos "Miško šventė" du fragmentu. Koncerte bus taipgi prisiminta šiemet viso kultūringo pasaulio švenčiama didžiojo Beethoven'o 200 metų gimimo sukaktis, ten pat pianistui Antanui Smetonai atliekant Beethoven'o piano Koncertą Nr. 1, ir mūsų solistams Danai Stankaitytei, Stasiui Barui, Algirdui Brazui ir Jonui Vazneliui dainuojant ištraukas iš Beethoveno operos "Fidelio".

Jau kone didžiojo koncerto išvakarėse užkalbinome jo dirigentą prof. Vytautą Marijošium įvairiomis šio muzikinio įvykio temomis. Pokalbis čia ir pateikiame mūsų skaitytojams.

— Kokią reikšmę ir kokią vietą lietuvių simfoninėje muzikoje skiriate Ateitininkijos kongreso jubiliejiniam koncerte atliksimam M. K. Čiurlionio simfoninei poemai "Jūra"?

— M. K. Čiurlionio simfoninė poema "Jūra" lietuvių muzikos istorijoje yra pirmas tokios plati apimties kūrinys, sukurtas prieš 63 metus. Lietuvoj buvo atliktas tik 1936 metais. Čia Amerikoje šis veikalas bus pirmą kartą pagrotas Ateitininkų kongreso rengiamam koncerte 1970 m. rugsėjo 5 d., 8 val. vakaro Orchestra Hall, Chicagoje.

Neabejotinai Čiurlionio "Jūra"

Jūros sonata. Allegro.

M. K. Čiurlionis

AR DAINUOS IR JAUNIMAS?

Antraštinis klausimas daug kam gali atrodyti keistokas. Nesigi ne vien tik lietuviuose, bet ir kitur yra įprasta, kad ne kas kita, o kaip tik jaunimas labiausiai yra dainingas.

Tačiau mūsų šita tarsi aksioma neatrodo tokia paprasta, kai prisimename praėjusią dainų šventę ir kai pradėdame ruošti naujai, įvykstančiai 1971 m. Praėjusios dainų šventės vaizdas, jon susirinkusių akyse liko toks: dainavo tik jungtiniai vaikų ir pusamžių bei vyresniųjų chorai. Dainuojančio jaunimo veidų estradoje buvo retai kur matyti, nors anoji šventė ir buvo surengta Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso metais ir to kongreso rūmuose.

Ką daryti, kad ir 1971 m. panašiai neatsitiktų? Kaip įtraukti jaunų žmonių balsus į dainų šventės paruošimą ir į estradinę šventės pasirodymą? Daug kas paprasčiausiai gali atsakyti: o tegu eina jaunimas į dar tebeegzistuojančius chorų ir tegu dainuoja. Tegū tai tegu, bet jis ten neina ir vargu ar nueis. Reikia ko kito. Jaunimui reikia jaunimo chorų, kad jie choro repeticijose jaustųsi taip, kaip jaučiasi tautinių šokių grupių repeticijose. Reikia, kad dainų šventės paruošimas — repeticijos jaunimui būtų jų pačių susitikimo, pramogos ir malonaus vakaro praleidimo proga bendraamžių tarpe. O tokios nuotikos niekada nebus įsisenėjusių mūsų chorų. Visada į kelis kartus didesnį vyresniųjų būrį a-

tėje keli balsingi jaunuoliai iš karto jausis lyg pagauti ir po kurio laiko repeticijose jų jau nebus. Tai ne iš pirmo laužti faktai, tai kiekvienos, chorą turinčios, lietuvių kolonijos liūdna patirtis.

Didelis procentas mūsų lietuviško jaunimo yra balsingas. Todėl ir tuštume visi bendrai pasuktį galvas, kad būsimoji dainų šventė 1971 m. nepanešėtų į ankščiau buvusiąją, reikia visiems iš anksto rūpintis, kad ateinančioji nebūtų vien tik vaikų ir senelių diena.

Konkrečiai vienas siūlymas galėtų būti ir toks. Sakysim, mūsų jaunimo tarpe yra dar pakankamai populiarūs ir puikiai savo tarpe susigyvenusios įvairios tautinių šokių grupės. Reikia — būrio organizacija jau yra. Kodėl tad šitokie tautinių šokių šokėjų būriai, artinantis šokių šventei, negalėtų atkreipti dėmesį ir į lietuviškąją dainą, bent dainų šventės paruošimo laikotarpiu virsdami ne tik tautinių šokių grupėmis, bet ir chorais. Įprasta sava kompanija, pažintys ir vakariniai susibūrimai savuotėje galėtų virsti ne vien šokių, bet ir dainų repeticijomis. Šiuo keliu eidamas, gal jaunimas pats, be didelių ir nepopuliarių raginimų, ateitų į dainų šventės estradą ir ją nušviestų jaunatviškų veidų šypsena.

Tai tik viena sugestija. O jų ir daugiau reikia ieškoti ir pradėti vykdyti praktiškai, kad būsimoje dainų šventėje neliktume ir vėl be jaunimo.

k. brd.

sakoti, jūrinių kūrinių, muzikos istorijoje yra visais laikais, tur būt, nemažai parašyta. Greitosiomis čia prisimena, kad ir Debussy "La Mer". Koks būtų, sakykim, Čiurlionio "Jūros" palyginimo rezultatas, kad ir su Debussy?

— Kiek "jūrinių" kūrinių parašyta niekad neskaiciavau, tik prisimenu, kad po Debussy "La Mer" nedaug kas iš kompozitorių bandė "jūromis keliauti".

Lyginti vieną menininką su kitu, nežinau, ar būtų patogu. Skirtumas tarp dviejų jūrų yra nemažas, kaip tarp Baltijos ir Viduržemio jūros.

Debussy favorizavo mirazines spalvas: flautoletinį ir sardininį skambėjimą styginiuose, prancūzišką skambėjimą variniuose ir išskirtinį dėmesį fleitai, anglų ragui ir čelstei. Aplamai Debussy save kuo arčiausiai identifiko su tuo, kas charakteringa Čezanne, Rimbaud, Verlaine ir t.t...

Epinis romantiškumas ir teutoniskas spiritualizmas buvo sveltimi jo temperamentui. Viskas turėjo skambėti "sans durete", "profondement calme", "doux et fluide" ir t. t. Be kita ko, reikia minėti ir savitą Debussy harmoniją, taipgi pilnų tonų gamą.

Kas anksčiau pasakyta, yra charakteringa Debussy originaliai braižai, ką jis puikiai ir panaudoja savo simf. poemoj "La Mer". Tas jo kūrinys plačiai žinomas visam pasaulij ir drauge su "L'Après midi d'un faune" yra repertuare visų geriausių orkestrų.

Labai gaila, bet čia turiu prisipažinti, kad, daugiau įsižiūrėjus į Čiurlionio "Jūros" partitūrą, man reikia nesutikti su Lietuvių Enciklopedijos autorium, teigiančiu, kad "trečiuoju laikotarpiu (1906-1909) Čiurlionis atsipalaiduoja nuo svetimos įtakos, tampa mistišku, jo muzikos kūryba darosi ryškiai individuali".

Man atrodo (būčiau patenkin-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

ATEITININKAI KOVOJA NE RĖKAUDAMI, BET KURDAMI.
TARP ŽYDROJO IR JUODOJO ROMANTIZMO.
SU POETU HENRIKU RADAUSKU ATSIŠVEIKINA RASYTOJAI JURGIS BLEKAITIS IR ANTANAS VAIGULAITIS.
HENRIKO RADAUSKO EILERASČIAI.
POKALBIS SU KOMPOZITORIUM PROF. VLADU JAKUBĖNU.
FRANCOIS MAURIAO AMŽINYBĖN PALLYDINT.
STASYS BARZDUKAS APIE DAUGIAŽODŽIŲ PAVADINIMŲ RASYBĄ.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

ATEITININKAI KOVOJA NE RĖKAUDAMI, O KURDAMI

Žvelgiant į pastarųjų bent poros metų mūsų čionykštę visuomeninę ir kultūrinę veiklą, reikia baimintis, kad vertės ir svorio kriterijum gali tapti paprastų paprasčiausias šūkavimas, stumdamis visiems su visais. Kai kurių laikraščių nuolatinis ir pertemptų aukštųjų gaidų riksmas, atrodo, yra jų kone vienintelis egzistavimo ramstis ir pagrindas. O kai visa tai kartojasi ir tęsiasi savaitėmis, mėnesiais ir metais, visuomenėje gali įsipi lietinti vaizdas, kad mes čia tik tokiam kone turgaus triukšmui ir gyvename, gali atrodyti, kad jis yra pats tikrasis mūsų lietuviškosios gyvybės palai-kytojas ir drauge pats didysis jos rezultatas.

Nenuostabu todėl, kad tokio aplinkoj ir tokio nuotaikoj gyvenant, net ir kultūrinis gyvenimas tiek spaudoje, tiek paskaitose bei simpoziumuos sveriamas ir aptiriamas tik anam stumdymuisi tinkančiais terminais, kaip defenzyviniis, ofenzyviniis ir pan. Kad neatrodytu, jog visa tai iš piršto laužiama, tegu bus čia suminėtas ir vienas visai nesenas pavyzdys. Šiame numeryje ateitininkų sendraugių stovykloje Dainavoje, kaip rašoma rugpiučio 22 d. Drauge "Iš ateitininkų gyvenimo" skyriuje, pasikviestas paskaitininkas liberalas dr. Z. Rekašius, kalbėdamas apie ateitininkus, taręs, jog ateitininkai dabar išsiauginę defenzyvinį charakterį; Vokietijoje, girdi, kultūrinis gyvenimas ateitininkų dėka klestėjęs; poetas, rašytojas, dailininkas, mintytojas buvo ateitininkas — tokių iš ateitininkų Vokietijoje buvo 90%. Mums gi atrodo, kad vargu ar būtų tikslu kone visus pokario metų

kultūrinės veiklos procentus priskirti ateitininkams, lygiai kaip ir šiandieninė ateitininkų veikla lyg ir sumenkiinti, priskiriant jiems tik kažkokias neva defenzyvinės pozicijas. Patys ateitininkai, niekada tų procentų savo naudai neskaičiavo, bet ir nenutylėjo, kas pozityvus ir vertingo jų pačių ar kitų padaryta bei sukurta. Lygiai per daug nesisielojo dėl kokių nors defenzyvinų ar ofenzyvinų pozicijų, o dirbo ir kūrė, kas tuo ar kitu metu buvo reikalingusia ir, naudojant turimą asmeniškąjį talentą, prasmingusia.

Tiesa, kad kovotojų vardo ateitininkai niekada nėra atsiskakę. Tik jie kovą suprato ir supranta ne čia pradžioje minėta riksmo ir stumdymosi prasme. Ateitininkas kovoja už pilnutinio žmogaus ugdymą mūsų visuomenėje, tą kovoja pradėdamas pats nuo savęs. O pilnutinio žmogaus interesai neriama tik anam stumdymuisi tinkančiais terminais, kaip defenzyviniis, ofenzyviniis ir pan. Kad neatrodytu, jog visa tai iš piršto laužiama, tegu bus čia suminėtas ir vienas visai nesenas pavyzdys. Šiame numeryje ateitininkų sendraugių stovykloje Dainavoje, kaip rašoma rugpiučio 22 d. Drauge "Iš ateitininkų gyvenimo" skyriuje, pasikviestas paskaitininkas liberalas dr. Z. Rekašius, kalbėdamas apie ateitininkus, taręs, jog ateitininkai dabar išsiauginę defenzyvinį charakterį; Vokietijoje, girdi, kultūrinis gyvenimas ateitininkų dėka klestėjęs; poetas, rašytojas, dailininkas, mintytojas buvo ateitininkas — tokių iš ateitininkų Vokietijoje buvo 90%. Mums gi atrodo, kad vargu ar būtų tikslu kone visus pokario metų

TARP ŽYDROJO IR JUODOJO ROMANTIZMO

DR. JONAS GRINIUS

Lengva pastebėti, kad mano paskaitos *) vardas netobulas: kiekvienam tuoj kyla klausimas, kas ten, tarp to žydrojo ir juodojo romantizmo, turėtų būti. Atsakant, kad tuo "kas" yra lietuvių literatūra arba tos literatūros dabartinis stovis, mano paskaitos vardas pailgėja iki septynių-aštuonių žodžių. Bet ir šitoks ilgas jis pasiliktų netobulas, nes čia norisi kalbėti ne tik apie dabartinės lietuvių literatūros santykius su romantizmu, realizmu ir kitokiomis srovėmis-kryptimis, bet taip pat apie Rytų socialistinio realizmo ir Vakarų kapitalistinio modernizmo įtaką mūsų dailiojo žodžio menui pasaulinės literatūrinės krizės akivaizdoje. Ki taip tariant, norėčiau čia trumpai pažvelgti į lietuvių literatūros dabartinį stovį tarp dviejų pasaulių — Rytų ir Vakarų, — tarp dviejų ekonominių-politinių sistemų — ir tarp svarbių literatūrinių srovių, kurios įtakoja lietuvių literatūrą šiuo pasaulinės literatūrinės krizės metu.

Šios krizės priminimas turėtų pasakyti, kad ši mano paskaita bus lyg tęsinys prieš dvejus metus skaitytos paskaitos apie lietuvių literatūros perspektyvas. Todėl naudinga čia pirmiausia prisiminti anos paskaitos turinį.

Technikinė revoliucija ir antihumanizmas

Prieš dvejus metus Lietuviškųjų studijų savaitėje skaitytoje paskaitoje mėginau spėti literatūrinių žanrų ateitį mūsų literatūroje savo spėjimus grįsdamas tais pakitimais, kurie jau dabar pastebimi kitų tautų literatūrose dėl didžiulės mokslų bei technologijos įtakos visai mūsų laikų kultūrai. Tėnai įrodinėju, kad labai išaugę gamtos bei tikslieji mokslai ir jų duomenimis vykdoma technikos revoliucija ne tik davė žmonijai daug gerų dalykų, bet taip pat atnešė jai grėsmingų pavojų ir nemažai nuostolių dvasinei kultūrai. Man atrodė, kad neįmanoma anos technikinės revoliucijos įtaka mūsų laikų kultūrai yra pašalinama antihumanizmu, t.y. pilnutinio žmogaus neigimu, o tuo pačiu krikščionių religijos bei dorovės neigimu arba niekinimu, tradicinių menų ir humanistinių mokslų sumenkinimu.

Leisdama neatšaukiamai įsigalėti mūsų gyvenimo poreikiuose kinematografui, radijui ir televizijai — tiems masių mėgstamiems gražuoliams ir tarnams — naujoji technika yra atėmusi žymią dalį funkcijų iš dailiosios literatūros. Jos pagrindiniai žanrai — lyrika, drama, romanas — yra priversti savo veiklos ploto dalį užleisti aniems sumechanintiems menams — radijui, kinematografui, televizijai. Dėl ko nebetekdami savo pirmykščios reikšmės, li-

*) Paskaita, skaityta lietuviškųjų studijų savaitėje 1970 m. liepos 21 d. Stutgartė, Vokietijoje.

Jubiliejinės, tik ką išėjusios "Ateities" viršelis, pieštas Ri mo Laniausko ir simbolizuojas ateitininkijos 60 metų sukaktį. Ateitininkų Federacijos atstuntasis kongresas šį sa vaitgalį (rugsėjo 4-7) vyksta Chicagoje.

teratūros žanrai turi keisti savo funkcijas, kad galintieji masiniai konkurentai jų visai neištumtų iš kultūrinio gyvenimo. Todėl ir atsirado literatūrinė krizė visame pasauly.

Toji literatūros krizė yra dalis visos dvasinės kultūros krizės, kuri matyti tiek Rytuose, tiek Vakaruose. Tai rezultatai antihumanizmo, kuris pradeda jungti komunistinius Rytus su demokratiniiais Vakarais, nes technikinė revoliucija eina per visą pasaulį, nepaisydama jokių užtvartų, jokių gelžinių uždangų. Pavaizdavus tokias krizes reiškinis Europos ir lietuvių literatūrose, buvo tada nuodyta, kad visai negerovei išspręsti galėtų padėti krikščioniškas humanizmas, kuris sutampa su lietuvių kultūros tradicijomis, mūsų tautos kurtomis ir ugdytomis per keletą amžių.

Bet lietuvių literatūrą dabar veikia ne tik technikinės revoliucijos pagimdytas antihumanizmas, bet taip pat Rytai su totalistiniu komunizmu ir Vakarai su individualistiniu kapitalizmu. Nors naujoji technologija pradedama juodu artinti ir jungti, tačiau vis dėlto šitose galingose politiška-

ekonominėse ir socialinėse sistemose literatūra lig šiol toli gražu nevienodai suprantama ir gana skirtingai vertinama. Todėl ir jos santykiai su didžiosiomis literatūrinėmis srovėmis — kryptimis, kaip romantizmu, realizmu, vadinamoju modernizmu, yra skirtingai susiklostę. Tai liečia ir lietuvių literatūrą, nes ją veikia tiek komunistiniai Rytai, tiek demokratinių Vakarų įtakos, kurių ji negali išvengti.

Bet kaip į tai turi žiūrėti lietuvių literatūros skaitytojai, ypač jos kūrėjai — rašytojai ir literatūros kritikai. Ar jie turi tas įtakas priiimti pasyviai, ar reaguoti aktyviai, ieškodami savito, lietuviško kelio, sutampančio su lietuvių kultūros tradicijomis? Savito kelio ieškojimas atrodė dabar juo aktualesnis, kad prasidėjusi literatūrinė krizė pasauly ne duoda įkvėpiančių paskatų, bet žadina rimtą susirūpinimą tiek Rytuose, tiek Vakaruose.

Literatūrinės krizės liudytojai

Tiesa, okupuotos Lietuvos rašytojai, kurie 1970 m. gegužės 27 — 28 dienomis buvo susirinkę Vildijoje į V-jį savo suvažiavimą, a vis dėlto šitose galingose politiška-

šytojai, Vilnius 1967, 299 psl.).

Tačiau už šio lietuvių komunisto nuomonę svarbesnis yra kardinolo Jean Daniélou pasisakymas, — svarbesnis ne dėl to, kad jo autorius — Bažnyčios kardinolas, bet kad juo prabyla žymus prancūzas, narys tos tautos, kuri viduriniais ir naujaisiais amžiais yra vadovavusi visai pasaulinei literatūrai bei davusi pasaulinės reikšmės rašytojų net 20-me amžiuje. J. Daniélou rašo:

"Šiandien yra kilęs literatūrinės kultūros ateities klausimas. Jam graso universiteto reforma. Filologijos profesoriai nebežino, koks yra jų mokymo objektas. Tuo laiku, kai mokslinė kultūra pasiekia neregėtų viršūnių, literatūra atrodo kaip suvargęs gimnaitis. Nepajėgi pateisinti savojo buvimo, ji pasiduoda mokslo traukai, tapdama auka sociologams, psichoanalitikams ir lingvistams. Dėl šito labiausia yra nustebe patys mokslininkai, kurie, žinodami savo metodo ribas, laukia iš literatūros papildu, kurio ji jiems neduoda, nors jie žiūri į ją rimčiau negu patys literatai. Ir jų tiesa. Literatūra visuomenėje turi nepakeičiamą funkciją būti "vidaus kultūros instrumentu". Jo nebeatlikdama ji atsiduria pavojuje išnykti. Vienintelis šansas jai išlikti reikia jai surasti savą paskirtį" (Le Figaro Littéraire, 1970.VII.6, Nr. 1259).

Jeigu apie šitokius pavojus kalba žymus prancūzas, sūnus tos nemažos tautos, kurios dailiusis žodis turi ne tik tautines, bet ir tarptautines šaknis, tai ką bereikia manyti apie lietuvių literatūrą, kuri negali nei laisvai vystytis, nei atitinkamai atsakyti į pavojus, nes Lietuva yra pavergta svetimųjų ir savųjų komunistų? Tiesa, kad yra lietuvių literatūros dalis, kuri gali laisvai kvėpuoti, nes lietuvių rašytojai Vakaruose, kad ir kurdami varge, gali pasirinkti temas, siužetus, vaizdavimo ir išraiškos būdus pagal savo įkvėpimą ir savo skaitytojų skonį. Tai didelė privilegija, kurios pavydi daugelis rašytojų Lietuvoje, nors šita laisvės dovana nėra be sunkenyblių ir gundančių pavojų.

Tarp kapitalizmo ir komunizmo

Jeigu net užmirštume, kad lietuvių rašytojai Vakaruose sensta ir miršta panašiai kaip jų skaitytojai, tai vis dėlto nebūtų galima užmerkti akių prieš faktą, kad Jungtinėse Amerikos Valstybėse mūsų dailiojo žodžio kūrėjai skursta kapitalistinėje atmosferoje, kurią sudaro negailestingas ir patrauklus aukso veršis. Nors ir iš tolo, nors ir iliuzorinio pelno galimybės pinigais varžo rašytojo įkvėpimą bei iškreipia jo idealistines aspiracijas, nors ir ne tokiu aukštu laipsniu kaip tariamai mokslinis marksizmas Lietuvoje. Taigi pinigas Vakaruose ir komunistinis marksizmas tėvynėje iškyla kaip du priešai, kurių įtakos negali išvengti dabarties lietuvių literatūra.

Tiesa, socialistinis realizmas, kuris oficialiai yra privalomas visiems okupuotosios Lietuvos ra-

Šiame numery

AUKSINĖ LIETUVOS TEATRO SUKAKTIS — AKSTINAS ISEIVIJOS SCENAI. GAUSŲ MOKSLO DERLIŲ BRANDINANT — POKALBIS SU PROF. ANTANU LIUIMA, S.J. A. MAZIULIS APIE PRISIKĖLIMO IR PRISIKELIANČIŲ DIEVŲ LEGENDAS. KĄ MANO RAŠYTOJAS ALGIRDAS LANDSBERGIS APIE ŠIŲ DIENŲ TEATRĄ. RASOS SILENAITĖS EILERASCIAL. ALEKSANDRO SOLZENICINO NOVELE. KUNIGO POEZIJA IS LIETUVOS. ŠEKSPYRO GIMTINĖ APLANKIUS. NAUJI LEIDINIAI. KULTŪRINĖ KRONIKA. AKADEMINĖS PROŠVAISTĖS.

KERTINĖ PARASĖ

Auksinė Lietuvos teatro sukaktis išeivijoje atnaujinimui akstinas

Buvo tai 1920 metų gruodžio 19 dienos vakaras, kai Kaune ėmė pastoviai veikti pats pirmas lietuvių profesinis — meninis Teatras. Girdime, jog už trijų mėnesių toji sukaktis Lietuvoje bus išpūdingai paminėta. Auksinė lietuviškos scenos sukaktis!

Andyktis naujagimis jau yra paskleides krašte gausias atžalas. Netgi anksčiau neįsivaizduojamoje vietovėse nuolatinių sceninio meno židinių. Kai kurios tos atšakos jau savarankiai priminė kultūrinių darbų keturdešimtmetį (Štauliai) arba veikimo trisdešimtmetį (Vilnius, Panevėžys). Per penkias dekalas Lietuvoje prasiveržė retų talentų scenos menininkai, sustiprėjo mūsiškė dramaturgija, išbujojo scenografija, išsišakojo pastatyminis išradinumas. Teatras tapo būties papildymas, problemų kėlėjas, dvasinės atgaivos paversmis, prasminga prusinimo katedra.

Lietuvoje, kur per tamsius dešimtmečius teatinis veiksmas lietuvių kalba buvo draudžiamas ir persekiojamas, tik atgimimo laikotarpiu dažnai pogrindyje išdygęs ir spontaniškas su spausdintu savuoju raštu rikiuotėje kėles tautinę sąmonę, galop virto iš didžiosios raidės menine institucija. Josios pradininko Kauno Dramos Teatro įsipilietinimas 1920. 12. 19 d. nūn, auksinio jubiliejaus aureolėje, tampa laiko perspektyvoje neeiliniu, džiugiu, vertu atžymėti įvykiu.

Sukakties proga prisimintini nelengvi, net ir erškėčiuoti negausių to pirmojo žygio dalyvių takai. Betgi dar stipriau minėtini kilimas bei pažanga, kuria gali pasigirti tiek pats pirmasis, ly-

giai ir vėliau užgimę Lietuvos teatrai.

Ruošdamiesi prisiminti mūsiškio pirmojo profesinio Teatro auksinę sukaktį, bebūdami sveturi, ar neturėtumėm kuriais realiais būdais prisidėti prie jubiliejaus atgarsių? Mastu, kuris turėtų polėkį, prasmę ir rodytų atbudimą iš stagnacijos. Neslėpkime: lietuviškoji teatinė veikla yra primigusi, lyg išsėmusi, rodosi anemiška. Gyvybingumą terodo tolimoji Los Angeles kolonija. Kur dingo, kadaise toks stiprus, Chicago sceninis aktyvumas? Juk buvo įtakų skleidimo ir pavyzdžio centras, sekamas visų Amerikos lietuviškų nausėdijų. Ar nėra per ilgas po retų, palyginus, vargū bei džiaugsmų New Yorko pogulius? Galėtų guviau atbusti Bostonas, Clevelandas ir Detroitas. Neseniai gi rodė pasigėrėtiną spartą. Vietovių sąrašą galima net praplėsti, tikint, jog atbus entuziazmas bei geri norėjimai.

Tautinio prisikėlimo metais dalyvauti lietuviškame spektaklyje buvo kiekvieno inteligento ir sodžiaus šviesuolio neįsakyta pareiga ir garbė. Ar negalėtų ši šviesi tradicija atgimti ir mūsų gadynėje? Pagerbiant Teatro Lietuvoje laimėjimais žėrinčią sukaktį, sekant pionierių pavyzdžiu ir iš naujo įrodant savajai scenai meilę ir pagerbimą.

Norisi pakartoti: šiuo kviesliu ir raginimu kreipiamasi į sceninio darbo, nūdien kiek pritilusius, gyvenimo parbloktas, truputį atitolusius išeiviškos scenos buvusius bei dar tebeveiklius dalyvius. Neslėpkime nuo savęs, mūsiškė teatinė, meninė ar pilietinė ekspansija susirgo letargo mie-

GAUSŲ MOKSLO DERLIŲ BRANDINANT

Pokalbis su Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirm. prof. Antanu Liuima po aštuntojo Akademijos suvažiavimo

Grįždamas iš Liet. Katalikų mokslo akademijos suvažiavimo Toronte, Chicagoje buvo sustojęs prof. Ant. Liuima, S.J., LKM akademijos pirmininkas, šiai mokslo institucijai vadovaujantis apie 15 metų. Buvo įdomu iš jo daugiau patirti apie šią gražiu kūrybiniu aktyvumu besireiškiančią instituciją.

— Kaip esate patenkintas LKM akademijos suvažiavimu Toronte?

— Labai patenkintas. Jeigu lyginčiau su suvažiavimu Fordhamo universitete 1964 metais, tai šis suvažiavimas bus sėkmingesnis: daugiau paskaitininkų ir daugiau dalyvių. Jeigu Fordhamo buvo dalyvių apie 200, čia — per 300, neskaitant dar gausnesnio dalyvių koncerto. Susidomėjimas didelis. Dalyviai aukšto kultūrinio lygio. Ir paskaitininkų buvo daugiau. Toronte jų buvo 38. Pačių akademijos narių dalyvaavo 51, o kiti — šiaip mokslo žmonės. Džiaugiamės, kad pirmą kartą buvo architektūros ir meno sekcija, kurią su dideliu pasisekimu suorganizavo arch. dr. Kulpavicius. Šioje sekcijoje dalyvių buvo per 150. Organizuojant šį suvažiavimą, labai

daug pasidarbavo dr. Juozas Sungaila. Daug prielankumo parodė ir tėvai pranciškonai, kurių patalpose suvažiavimas vyko.

— Tur būt ir šio suvažiavimo darbus išleisite. Kada?

— Toks nusistatymas yra. Išleidimo metas priklausys nuo lėšų ir nuo to, kaip greit paskaitininkai pristatys savo tekstus. Jiems duotas terminas pora mėnesių, vėliausia — iki Kalėdų, kadangi sausio mėn. pradžioje jau numatoma raštus atiduoti į spaustuve.

— Kokius dabar leidinius ruošiate spaudai ir spausdinate?

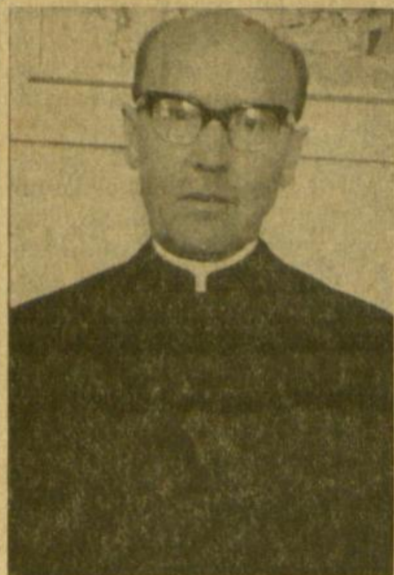
— Jau spausdinamas Metrašio penktasis tomas. Prieš išvykdamas į JAV, nusiunčiau paskutines korektūras. Betruksta tik pridurti vardyną. Su iliustracijomis, kurių bus gausiai, bus per 700 puslapių. Šiame tome bus dr. J. Griniaus monografija apie lietuviškus kryžius, gausiai iliustruota, užimanti per 200 psl.

Toliau — spausdinama prof. Ereto paruošta a. a. prof. Pakšto monografija. Ji jau būtų išspausdinta ateitininkų kongresui, tačiau spausdinių streikas sulaukė. Dinamišką Pakštą, dinamišką Eretas aprašė su dideliu įsijautimu.

Trečias leidinys spaudoje yra Suvažiavimo darbų septintas tomas. Čia bus medžiaga suvažiavimo, įvykusio 1967 m. Vokietijoje. Numatoma, kad šis leidinys išeis apie Kalėdas.

Ketvirtasis leidinys — Lietuvos vyskupų pranešimai Sventajam Sostui. Tai bus pirmas tomas reliacijų, kurių iš viso bus du tomai. Šiuos tomus ruošia istorikų sekcijos nariai. Paskutinę redakciją ruošia prof. P. Rabiškauskas, S.J. Paskiau bus trys tomai procesų — apklausinėjimų, prieš vyskupą skiriamų, apie kandidatą į vyskupus ir apie vyskupijos religinį, kultūrinį stovį. Šeštas šios istorinių dokumentų rinkinys bus Žemaičių vyskupijos dokumentai, surinkti nuo pat vyskupijoszuoči?

— Iš kur Jūs turite laiko ir lėšų tiek daug leidinių suorganizavimui?

Prof. Antanas Liuima, S. J., Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirmininkas.

gu. Gi teatras savo esme yra veiksmas, veržimasis, nugalėjimas.

Dramaturgijos nepriteklum skustis neturime pagrindo. Ir Amerikoje ir Lietuvoje rasime pakankamai žiūrovams patrauklių veikalų. Atsirais ir vadovų, scenai pasišventusių vaidintojų. Be lieka tik imtis ryžto ir pradėjimo. Ir kiekvienas mūsiškis teatinis vienetas privalo siekti kiek galima ryškesnio meninio lygio, tuo ne vien pagerbiant Teatro auksinę sukaktį, bet ir įprasminant pastangas. Laikas skrenda, metas parodyti, jog nėra užgesusi nei gyvybė, nei prigresusi tautinei scenai meilė.

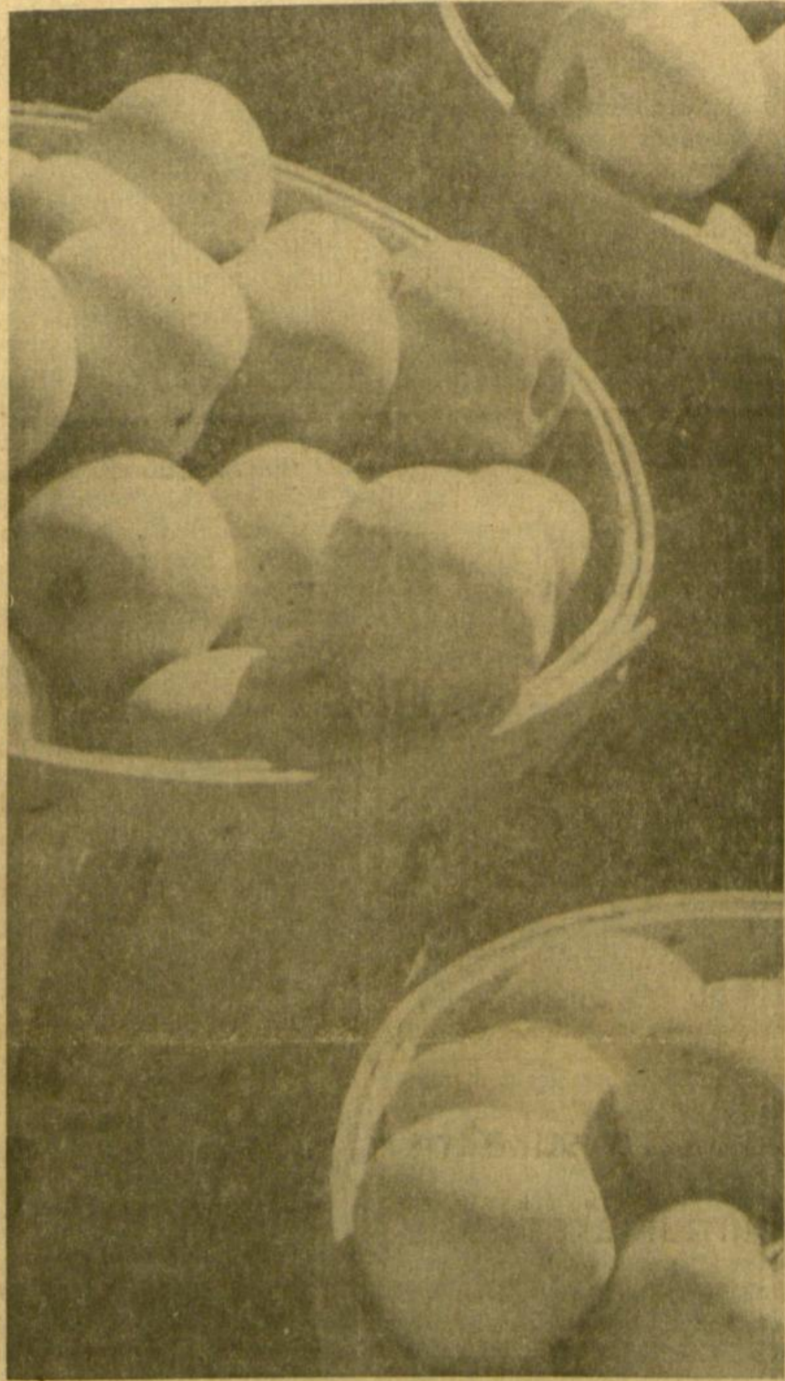
Yra dar galimūmų paruošti naujus spektaklius sukakties dienai arba artimiausiai datai. Tačiau visais 1970-71 m. sezonas gali pasireikšti kaip lietuviška sceninė manifestacija, gyvybingumo ir drąsos, meilės, pagarbos ir

vilčių įrodymas, džiugesio demonstracija.

Neoficialiai, tik tikru nuoširdumu laikiykim šį sezoną tautinio Teatro metais. Penkiasdešimtmetis mūsų atsinaujinusoje istorijoje atstoja gerą šimtmetį. Gi panašios sukaktys vėjais nėra leidžiamos. Ir j jas reaguojama ne vien saldžiais atsidūsejimais, reminescenciniu grauduliu, o iniciatyva, darbo pasistengimais ir naujais užmuojais.

Kažkaip norisi, kad vėliau padrašinimui iškeltų budrūs Los Angeles scenos darbuotojai. Po įvykdyto draminių kūrinių konkurso ir meninių premjerų jie turi tam ne vien teisę, bet gal net ir skatinimo privilegija.

Gruodžio 19 dieną 1920 metais užgimė Lietuvos Teatras, stojęs į kultūringų tautų eilę, į rungtynes su pažengusiais pasau-

... Ir sodų dovanomis džiaugiantis...

Nuotr. V. Maželo

isteigimo; redagavimas jau gero kai pavarytas pirmyn. Procesų ir Zem. vysk. dokumentų leidimu rūpinasi prel. dr. P. Jatulis. Tikimasi, kad pirmasis tos dokumentų rinkinio leidinys pasirodys apie Naujus Metus.

Tai tie leidiniai yra spaudoje. Šiuo metu yra redaguojamas Metrašio šeštasis tomas. Šį darbą tenka man atlikti.

— Iš kur Jūs turite laiko ir lėšų tiek daug leidinių suorganizavimui?

— Kiek galiu, siaurinu savo darbą Gregorianumo universitete ir visą laiką taupau Liet. kat. mokslo akademijos leidiniams. Lėšų klausimą iki šiol padėdavo išspręsti atrandami mecenatai. Visi ligi šiol išleisti tomai pasirodė mecenatų dėka, kaip prel. Karalius, prel. Juras, prel. Mendelis, dr. Kazickas ir kiti, prisidėję mažesniems aukomis. Mecenatų dėka jau esame išleidę tris tomus suvažiavimo darbų, keturis tomus Metraščių, monografiją apie kun. Staniukyną, Skrupskelio "Lietuviai XVIII a. vokiečių literatūroje" ir kun. Vaišnoros, MIC "Marijos garbinimas Lietuvoje". Taigi akademija jau yra išleidusi 10 stambių leidinių, be minėtų 4 tomų, esančių spaustuveje, kurių trims yra me-

Ši krivulė gal turėtų aplankyti visas aktingas lietuvių kolonijas išeivijoje. Žinia apie Lietuvos Teatros auko raidėmis spindinčią sukaktį teatreikia ne vien scenos mylėtojų — darbuotojų dėmesį, bet tegu skleidžiasi žiūrovuose, bendruomenėje ir geros valios tautiečių tarpe.

Išmokim (ar jau išmokome) su vesti kultūrinių darbų balansus. Teatro balanso dabartinė suvedimo baiga rodo neįsivaizduotą lietuviams dvasinį pilną. Juo labiau prisimitinas pirmosios teatinės pastovios pastogės įsikūrimo kalendorinis atžymėjimas ir šio įvykimo šviesi sukaktis.

cenatai, o ketvirtam leidiniui dar labai mecenatų trūksta. Vieno leidžiamo tomo (net 700 psl.) yra dosnus mecenatas kun. V. Puidokas. Tomo išleidimas pareina nuo apimties. Paskutiniu metu dėl popieriaus kainų, dėl darbininkų streikų spausdinimas 30 proc. pabrango ir vieno tomo išleidimas kainuoja apie 3,500 dolerių. Mecenatų surasti nėra lengva. Tenka ieškoti aukų, bet atrodo, kad teks pasitenkinti išmaldomis.

— Kokie LKM akademijos planai šalia leidinių?

— Pasirūpinti naujų akademijos židinių ir sekcijų steigimu, sueiti į kontaktą su jaunaisiais mokslininkais. Džiugu, kad visa eilė jaunųjų labai konstruktyviai pasireiškė Toronto suvažiavime.

— Ar akademijos leidiniams nebūtų įmanoma gauti lėšų iš kokių tarptautinių fondų?

— Tą mintį turiu jau seniai, tačiau norėjosi į juos eiti ne su tuščiomis rankomis, o su pluoštu išleistų mokslinių veikalų, kurie būtų įrodymas, kad akademijos moksliniais užmojais galima pasitikėti. Dabar jau bus pribrendęs laikas ir šį šaltinį išbandyti. Reikia pasidžiaugti, kad mūsų akademijos leidiniai rodo nemažą susidomėjimą mokslo pasaulis — susilaukiame prielankių recenzijų įvairiuose mokslo žurnaluose.

— Ar stengiamasi akademijos leidinius įvesti į didesnes pasaulio bibliotekas?

— Apie 35 egzemplioriai jų yra išsiuntinėjami pirmajaučioms pasaulio bibliotekoms, kaip pvz. Kongreso biblioteka, British Museum, Biblioteque Nationale Paryžiuje, Vatikano biblioteka ir daugelis kitų. Keletas egzempliorių pasiunčiama į Lenkijos ir Vokietijos bibliotekas.

— Ar šiuos leidinius prumeruoja tik akademijos nariai, ar ir kiti?

— Prumeruoja ir ne nariai. Tokių yra arti 200, ir mes jiems esame labai dėkingi už dėmesį.

— Ar gali akademijai priklausyti pavieniai nariai, iš ten, kur nėra akademijos židinio. Kur jie, o taip pat ir leidinių prumeratoriai turi kreiptis?

— Šiais reikalais reikėtų kreiptis į centro valdybą, adresu: A. (Nukelta į 2 psl.)

Piešinyas Leono Urbono

Šiame numery

SVIESA IŠ VILNIAUS.
DR. ADOLFO DAMUSIO PASKAITA ATEITININKIJOS KONGRESE.
POETO VLADO SLAITO 50 METŲ SUKAKTIS.
NAUJI VLADO SLAITO EILĖRAŠČIAI.
ANATOLIJS KAIRYS APIE DRAMAS,
KOMEDIJAS IR MŪSŲ TEATRŲ SITUACIJĄ.
SU DIREKTORIUM MARCELINU SIKŠNIU
ATSISVEIKINANT.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
MOTERŲ GYVENIMAS.

ŠVIESA IŠ VILNIAUS

Amžinoji Lietuvos sostinė Vilnius šiais 1970 metais vertai didžiuojasi prieš Europą ir prieš visą platųjį pasaulį, švedamas savo mokslo židinių 400 metų jubiliejų. Tai šitiek metų jau praėjo nuo jėzuitų Vilniaus kolegijos įsteigimo ir nuo Vilniaus universiteto bibliotekos pradžios.

1570 metais šių mokslo versmų atsiradimas Lietuvos sostinėje istorijai liudija Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos aukštą valstybinį ir kultūrinį subrendimą. Kolegija greitai (1578 m.) įgijo pilno universiteto teises, o biblioteka tiek anais laikais, tiek ir šiandien mokslo pasaulį stebina šimtmečiuose sukauptaisiais savo lobiais. Ir Vilniaus kolegija, ir universitetas, ir jo biblioteka jau pačioje savo pradžioje ir ilgus amžius po to buvo vieninteliai ir nepalankiami mokslo židiniai visam plačiajam Europos regionui tarp Baltijos ir Juodosios jūros ir dar toli į rytus nuo jų. Didžiausiems Europos žemyno plotams ištisas epochas tai reikė neįsėmiamą šviesos šaltinį pačia geriausiaja Lux Lithuana prasme.

O kiek senoji mūsų valstybė ir jos valdovai buvo šviesūs europiniame anų laikų kontekste, tegu liudija ir šitoks pavyzdys. Tik įsteigta Vilniaus kolegijai didele savo knygų kolekciją dovanoję Didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkijos karalius Zygimantas Augustas, kurį dėl šios nepaprastos donacijos reikia tiesiog laikyti Vilniaus Universiteto bibliotekos kūrėju. Vilnių be galo mėgstamo Zygimanto Augusto biblioteka turėjo apie 4000 tomų ir anuo metu buvo viena didžiausių Europoje. Ji buvo didesnė už karališkąją Krokuvos biblioteką ir kitų Europos valdovų bibliotekas. Sakysim, garsi Svedijos karaliaus biblioteka tuo pačiu laiku turėjo

tik 226 tomus, Austrijos — apie 250, Prūsijos hercogo — tik per 100 tomų.

Tačiau grobuoniškų kaimynų apsuptai Lietuvai vėliau praradus laisvę, okupantams rusams aukštojo mokslo židinys Vilniuje ir jame sukauptieji mokslo lobiai prarastų savo tautinę sąmonę, mirčių fizinėse ir dvasinėse pavergėjų tortūrų replėse. Tad ir Šviesa iš Vilniaus — jo aukštoji mokykla, tiek amžių švietusi lietuviams ir kitoms tautoms, 1832 metais okupantų rusų užgesinama — Vilniaus universitetas uždarytas, galima sakyti, Simanui Stanevičiui dar teberašant garsiąją savo ode:

Mačiau Vilnių, šaunų miestą,
Seną mokslų gyvenimą...

Veizėk, sviete nusiminęs,
Kas ten šiaurėj atstaitiko:
Lietuvos senos giminės
Pražuvime sveikos liko.

Šiandien po visą laisvajį, anot Stanevičiaus, "svietą" išsiskleidžiusi lietuviškoji išeivija taipgi veizi į dabartinį lietuviškąjį Vilniaus universitetą ir šimtmečių bėgyje milijonus tomų sukauptą jo biblioteką. Didžiuojamės lietuviškąja universiteto profesūra ir bibliotekos vadovais bei okupacijoje nepalūžusia, giliai susipratusia studentija. Visa tai, ką matome, juk yra ne okupanto malonė, bet visos lietuvių tautos nebeužtenkiamos pastangos per mokslą ir šviesą siekti savai žė-

JAUNA KRIKŠČIONIŠKOJI ASMENYBĖ — TAUTOS VILTIS

ADOLFAS DAMUSIS

Paskaita, skaityta Ateitininkų Federacijos aštuntame — jubiliejiname kongrese, minint ateitininkijos 60 metų sukaktį, Jaunimo centre, Chicagoje, 1970 m. rugsėjo 5 d.

Nedaug rodos laiko prabėgo nuo paskutiniojo ateitininkų kongreso, bet pasikeitimų mūsų gyvenamam pasauliui įvyko daug.

Išpūdingai nuskrudome į mėnulį, dar išpūdingiau gražinome sušlubavusį erdvėlavį žemėn. Komunikuojame satelitų pagalba su visu pasauliu. Jų pagalba sekame audras ir uraganus. Nuostabios technologijos pagalba kuriame, statome, bet drauge ir kenčiame...

Užteršime miestų orą ir gamtos vandenį ir nepajėgime sustabdyti kraujo teršimo narkotikais. Esame nuodijami ir nuodijamės patys. Keliame revoliucijas ir su pagrindu ir be pagrindo.

Jei reiktų ši laikotarpį apibūdinti, tai galima būtų sakyti, kad dabartinis žmogus gyvena didelių paradoksų ir konfuzijos aplinkoje. Kyla daug sumanymų padėčiai taisyti, bet, deja, sumanytojai jaučia savo sumanymų ribotumą, ir, pasimetę patys, nesiangaužuoja sumanymų vykdymui. Gaunasi pasimetimas menkavertybėse, kurias labai dažnai komunikacijos priemonės — spauda, radijas, te-

levizija bando išspręsti ir jas pateikti visuomenei kaip nepaprastus sprendimus.

Tokio gyvenimo fone ir mano žodis bus neištinis, bet daugiau fragmentinis, liečiant ir vertinant dabartinio gyvenimo įvykius, kurių neįmanoma neliesti, projektuojant juos į temą.

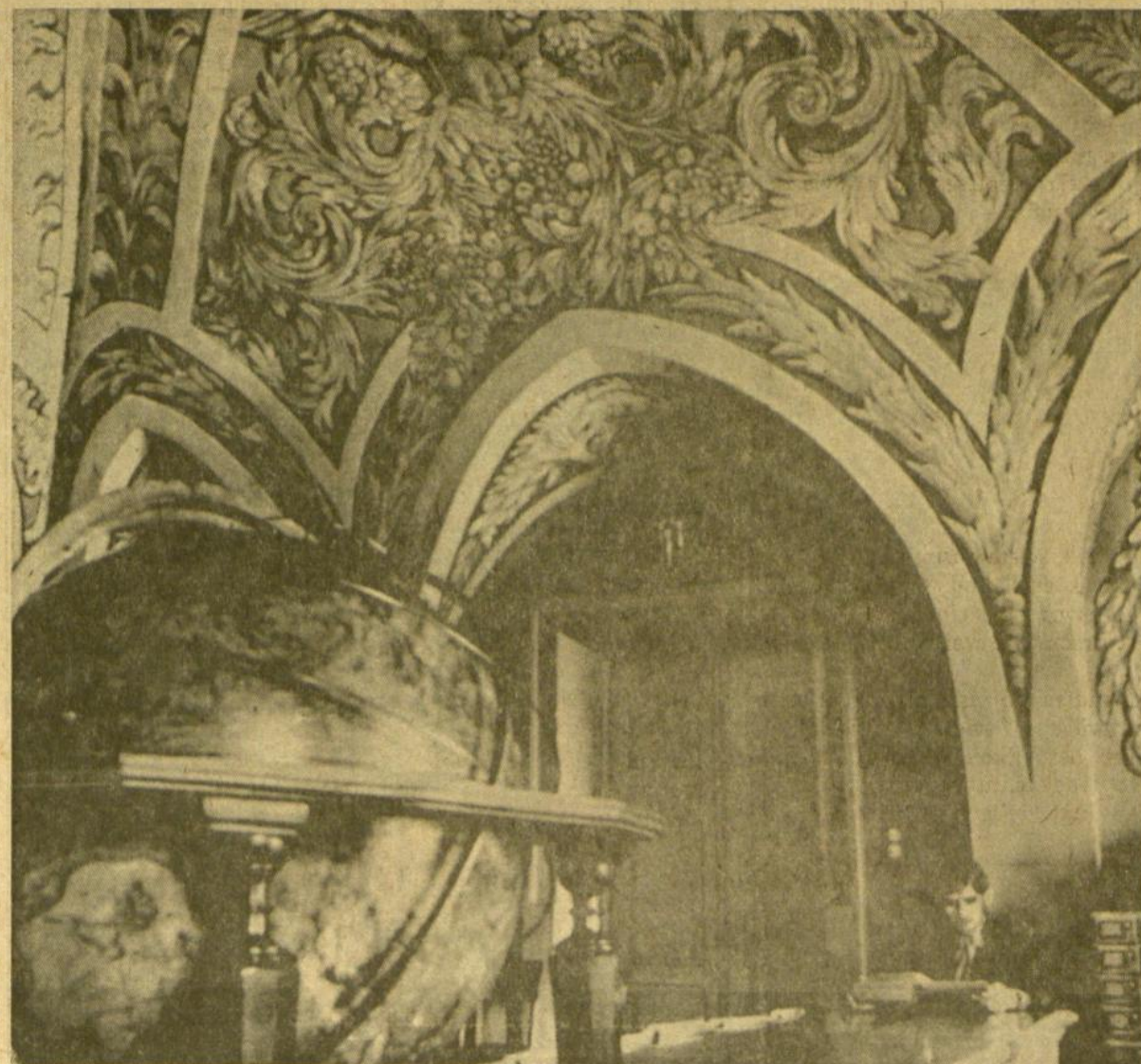
Tema "Jauna krikščioniškoji asmenybė — tautos viltis" buvo parinkta sąmoningai, kaip priešingybė nesiangaužojantiems sumanytojams, nes jauna krikščioniškoji asmenybė šimtu procentų angažuojasi, angažuojasi Kristaus vardu savo tautai, jos gerovei, o per ją ir visos žmonijos gerovei. Ji ruošiasi realizuoti tautos viltis, ji angažuojasi pozityviam darbui už geresnį ir teisingesnį pasaulį.

Temos paryškinimui yra paliečiamas žodžių "viltis" ir "asmenybė" aprašas.

Kas yra viltis? Ar ilgesinga svajonė, ar pasyvus laukimas, ar net kitas kraštutinumas — nekontroliuojamas radikalumas?

Vieną pavyzdį, kuo viltis nėra užtinkama Kafkos (Prahoje gimęs žydų kilmės novelistas) novelėje "Trial". Ten žmogus atėjo prie dangaus vartų ir prašėsi įleisti. Durininkas atsakė: "Šiuo metu negali tavęs įleisti". Žmogus, nepaklauses net kodėl, nutarė laukti, kol gaus leidimą. Laukė daug dienų, daug metų, vis iš-

kaip būtų prasminga, jei tokios rūšies lenktynės prasidėtų šiais Šviesos iš Vilniaus jubiliejiniais metais!

Senoji Vilniaus universiteto biblioteka — Lelevehio salė.

Dr. Adolfas Damušis skaitydamas paskaitą šių metų jubiliejiname Ateitininkijos kongrese, Chicagoje. Už jo Balfo pirm. univ. V. Martinkus. Nuotr. J. Rimkevičiaus

naujo pakartodamas savo prašymą ir vis gaudamas atsakymą: "Dar ne". Galų gale jis paseno ir buvo jau arti mirties. Tada išdrįso pirmą kartą paklausti: "Kaip čia gali būti, kad per visus tuos metus, kuriuos aš čia praleidau sėdėdamas ir laukdamas, niekas daugiau neatėjo prie durų". Durininkas atsakė: "Niekas kitas tikėtai tu ir galėjai įeiti pro tas duris. Jos buvo skirtos tik tau. Dabar aš jį tau užtrenkiu amžinai". Ir pasiliko žmogus už durų, nesuprasdamas kodėl. Ko nesuprato jaunas būdamas, nesuprato ir pasenęs.

Daug yra žmonių pasaulyje

kaip anasai Kafkos žmogus. Jie sėdi, laukia, ilgisi, svajoja. Menka nesėkmė juose užmuša drąsą kovoti, pakeisti, laimėti. Ir beviltiškai jie tada plūdiuoja gyvenimo kasdienybės srovėje.

O viltyje yra du svarbūs elementai: tikėjimas t. y. žinojimas ir suvokimas realios galimybės ir drąsa kliūtis įveikti t. y. valios elementas. Pasyviame laukime, ilgesingose svajonėse nėra valios elemento, o superradikalume nėra tikėjimo realia galimybe elementu. Todėl vilčiai yra svetimi kaip pasyvumas, nors ir su mintimi, taip ir radikalumas, be aiš-

kaus tikslo ir minties.

Vilties prasmė krikščioniškai asmenybei yra ypatingai plati ir gili. Juergen Maltman, vilties teologas, sako, kad krikščionio viltis remiasi tikėjimu ir pažadu, kuris prašoka įsivaizdavimą. Žmonių kelionė nėra kelionė į kažkokį neaiškų tikslą, dar labiau — tai nėra beviltis slinkimas į branduolinės reakcijos destrukciją, bet tai yra veržimasis į pažadėtą tikslą.

Andrew M. Greeley, žinomas katalikų sociologas, savo veikalė "A Future to Hope In" 1969 tvirtina: "Viltis yra žmogaus vidinis pasiruošimas aukštam tikslui siekti. Viltis yra panaši į tigrą, pasiruošusį šuoliui. Šuolis įvyks tada, kai ateis numatytas laikas".

O tas laikas šuoliui yra visada žmogaus gyvenamoje dabartyje. Bet jam jaunas žmogus turi ruoštis, ruoštis, vystydamas ir tobulindamas prigimtus sugebėjimus, stiprindamas valią, aštrindamas intelektą ir tikėdamas į tikrąjį krikščionio pašaukimą. Tada žmogus tampa asmenybe.

Asmenybei yra būdingas idealizmas, o idealistui yra svarbu ne "kas yra", bet "kas privalo būti."

Kitas asmenybės bruožas yra realizmas, t. y. suvokimas laiko uždavinių, kurie yra arčiau realios galimybės. Asmenybė gyvena ne iliuzijomis, ne svajonėmis, bet ta tikrove, kurią žmogus pats susikuria t. y. realia galimybe.

Asmenybė ne tikrai idealą išpažįsta, bet ir pasiryžta jam tarnauti.

Ji pilna dorinio jautrumo, t. y. noro dorinei pažangai. Ji pilna pasiryžimo tobulintis ir gerinti pasaulį.

Jai yra būdingas protinis gyvenimas — ji nori žinoti, ji nori kurti.

Krikščioniškoji asmenybė yra gyvosios dvasios įkūnijimas asmenyje. Tai yra viltingas, protiniai aktyvus, doriniai jautrus pasiryžimas (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

RŪPESTIS LAISVĄJA KNYGA.
SIMAS SUŽIEDĖLIS APIE ISTORIJOS
MOKSLĄ, ATEITININKUS IR ENCYCLO-
PEDIA LITUANICA.
SOLZENICINO "TRUMPIEJI PASAKOJIMAI"
ALEKSANDRAS SOLZENICINAS — NOBELIO
LAUREATAS.
J. SAVOJO NOVELĖ "ALINOS KARJERA".
KOVOS SU LENKAIS PRIEŠ 50 METŲ —
ISTORINĖ 1920 M. KARO VEIKSMŲ
APŽVALGA.
MIKAS!.. KURIS IS PETRAUSKŲ?
IŠPŪDŽIAI IS SANTARAPIČIŲ SUVAŽIAVIMO.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
AKADEMINĖS PRŪSVAISTĖS.

ISTORIJOS MOKSLAS, ENCYCLOPEDIA LITUANICA, ATEITININKAI

Pokalbis su Stasio Šalkauskio
vardo kūrybos premijos laureatu
Simu Sužiedėliu

Siemtinė Stasio Šalkauskio vardo kūrybos premija, jau trečias metas skiriama Ateitininkų Federacijos, teko istorikui Simui Sužiedėliui. Rugsėjo 6 d. Ateitininkijos jubiliejinio kongreso iškilmingame posėdyje ji ir buvo įteikta laureatui. Simas Sužiedėlis mūsų yra vienas iš tų žviesulių, kurie neužsidarė siaurame savo specialybės rate. Tai, sakykime, jau nuo tautinio atgimimo laikų yra tiesiog lietuvių kultūrinio gyvenimo tradicija, kurioje neretas rašytojas turėjo būti ir visuomenininkas, medicinos daktaras — valstybininkas, istorikas — redaktorius, žurnalistas ir t. t. Šakotu, daug ir nepamainomai di-bančiu žmogum yra ir Simas Sužiedėlis — universiteto profesorius istorikas, Ateitininkų Federacijos vadovas — visuomenininkas, redaktorius — žurnalistas, o šiuo metu ir didžiojo užsimojimo — Encyclopedia Lituania redaktorius. Tačiau kiekvienoje srityje jis nebuvo ir nėra tik paviršutiniško darbo žmogus — kur tik atėjo, kur tik rankas, širdį ir protą prikišo, ten paliko žymius ir neištrinamus pėdsakus.

Ateitininkijos kongreso metu pavyko laureatui įpiršti keletą klausimų, liečiančių ateitininkiją, istorijos mokslą ir angliškiosios mūsų enciklopedijos redagavimo bei leidimo darbą. Šiuo metu gautus iš jo atsakymus dalinamės čia su mūsų skaitytojais.

— Kaip vertinate aštuntąjį ateitininkų kongresą? Kurie jo momentai labiau pasibrėžė?

— Aštuntasis kongresas praejo penkmečių tradicijos dvasioje. Ta tradicija, prasidėjusi pirmuoju kongresu Kaune 1920, visus šiuos suvažiavimus daro sukaktuvinius, iškilmingus. Tie dalykai yra geri ir reikalingi šventiškai nuotakai sukurti ir savo kūrybinėm jėgom parodoti. Šia prasme aštuntasis kongresas praėjo sėkmingai ir nuotai-kingai.

Paradinis iškilmingumas, de-ja, nėra palankus aktualiom problemom nagrinėti. Tam tikslui reikia didesnio susikaupimo ir daugiau laisvo laiko. Pavyzdžiui, antrasis kongresas Kaune 1925 skyrė net keletą posėdžių principų bei priemonių svarstymui, tačiau galutiniai nutarimai tebuvo priimti Palangos konferencijoje 1927. Nepaprastai buvo suruoštas privatus Putino - Mykolaičio minėjimas, kuris labai pasisekė. Bet visi parengimai nusibosta tada, kai jie yra blogai paruošti.

Augustinavičienė yra nuomonės, kad lietuviškos romantikos nėra ko baidytis, ypač kai ji nėra šabloniška. Taip, anot jos, (Nukelta į 2 psl.)

antrą paskaitą išklausti, bet nelieka laiko jų išdiskutuoti.

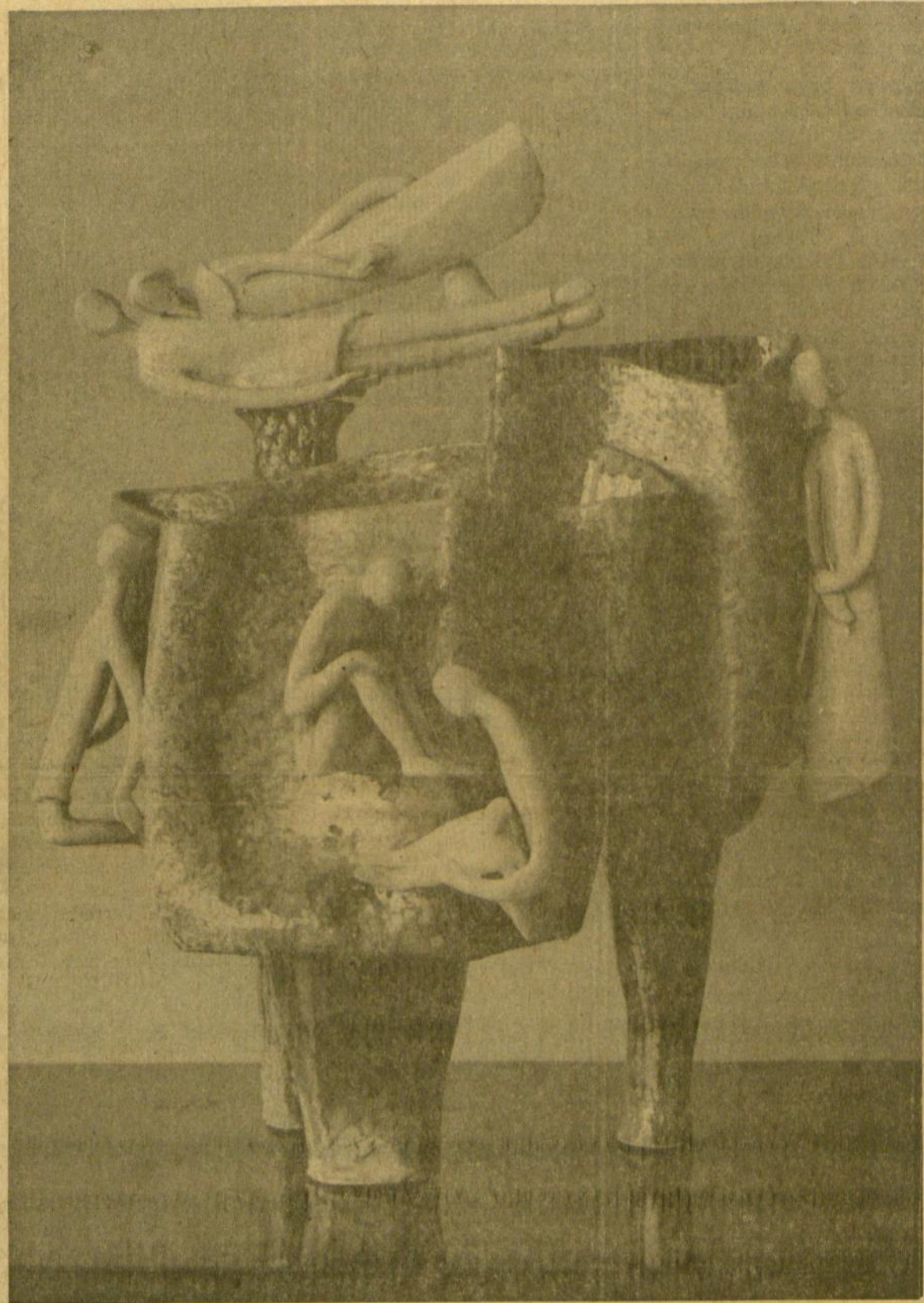
Teorinių bei praktinių dalykų daugiau apsvaistytą prieš-kongresinėje stovykloje. Tą stovyklą būčiau pavadinęs tiesiai kongresine, nes iš tikrųjų kongresas prasidėjo Dainavoj. Nuotalka ten buvusi pakili ir darbinga, jaunimas gyvai dalyva-vęs visoje programoje.

Kongreso posėdžiuose ir simpoziume vyravo jaunesnieji draugai, brenę jau tremtyje. Į jų rankas pereina vadovavimas; tad visai natūralu, kad jie aktyviau reikšėsi kongreso darbuose. Dalyvių gausa išsiskyrė literatūros vakaras, koncertas, iškilmingos pamaldos. Gerai sumanyta koncertų priminti Mikalo'ų K. Čiurlionį. Jo netekome tais pačiais metais (1911), kai pasirodė spausdintoji "Ateitis". Čiurlionis yra artimas ateitininkam savo teistine pasaulėjauta, kuri taip aiškiai atsispindi simboliškuose jo paveiksluose. Iškilmingose mišiose, tiktuosi, visi labiausiai jautėsi vieno idealo jungiam. Pokylio draugiška nuotalka galėjo būti sustiprinta didesnio jaunųjų būrio su lietuviška daina prie stalų. Šokiai jaunimui buvo moderniškai orkestro riksmu ir judesio dinamika, bet ar tai buvo estetiška — kitas reikalas.

Visoje kongreso eigoje jautėsi ryškus parengiamasis ir tvarkomasis triūsas, atliktas Federacijos valdybos ir Kongresui rengti komiteto. Jiem priklauso ačiū.

— Kurios, Jūsų manymu, turėtų būti pagrindinės ateitininkų veiklos kryptys? Ar kongresas tiksliai ir teisingai jas aptarė?

— Mano supratimu, pagrindinės ateitininkų veiklos kryptys yra krikščioniškoji ir lietuviškoji. Krikščioniškoji veikla apima ir tai, apie ką šiandien visuotini kalbama, būtent, apie atsinaujinimą ir ekumenizmą. Iš tikrųjų čia turime nebe naujus dalykus, bet tik naujus pabrėžimus mūsų laikam. Kadangi krikščionybė savo esme nesikeičia, tai ji lieka pastovia ir patikima krypties rodykle bet kurio laiku ir bet kurioje padėtyje. Išskyla nauji konkretūs uždaviniai ir nauji veiklos akstinai, bet kryptis lieka ta pati — krikščioniškoji. Tai aiškiai buvo pabrėžta kongreso leidiniuose ir paskaitose. Dr. Adolfas Damašis pagrindinėje kongreso paskaitoje stipriai pabrėžė krikščioniją (Nukelta į 2 psl.)

Eleonora Marčiulionienė
iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje.

Vaza
Nuotr. V. Noreikos

MARČIULIONIENĖS KERAMIKOS DARBAI

Dailininkės paroda Čiurlionio galerijoje aplankius

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Praeitą šeštadienį Čiurlionio meno galerijoje, Chicagoje, buvo atidaryta dailininkės Eleonoros Marčiulionienės keramikos darbų paroda. Ši paroda įdomi tuo, kad ji yra viena iš retenybių įprastinėse mūsų parodose — ji yra grynai dekoratyvinių keramikos darbų ekspozicija.

Šioje dailininkės keramikos parodoje rasime daug vazų, žvaki-džių, lėkščių, figūrinių, paveikslų. Jos vazos įvairių įvairiausių ne-reguliarių formų, kurios vibruo-jima ir juda su imantriais papuošimais. Lėkštės daugiau lietuviškos savo motyvais. Figūrinės la-bai plonos, rodo plaukiojančios ore, kitos gulinčioje ar virstan-čioje pozėje. Žvakidės apkrautos

įvairių formų dubenėliais, paukš-tukais, lapeliais. Tarp keramikinių paveikslų randame lietuviškas vestuves, elgetas, paukščių liz-dą.

Nors dailininkės Marčiulionienės keramikos darbų formose — vazose, žvakidėse, lėkštėse, figūri-nose — žiūrimai senoviskiosios šio meno srities elementai ir kartu moderniškojo meno bruožai, ta-čiau gal tiksliau galėtume visa tai pavadinti marčiulioniškiosios lakios vaizduotės originalios for-mos bruožais, šiek tiek primenan-čiais ispano Antonio Gaudi spal-votas, organiškas formas. Daili-ninkė pasirinktąją savo temą iš-pildo, naudodama labai daug spalvų ir perkrautą papuošimą,

atrodo, nekrepdama daug dėme-sio į savo darbų eleganciją. Jai, matyt, svarbu įkūnyti savo vaiz-duotę keramikos darbuose, para-dant mums savo rankų meistriš-ką techniką.

Dailininkės Marčiulionienės paroda, skirta keramikos dar-bams, yra naujiena ir retenybė čionykščiam mūsų meno gyve-nime. Šioje parodoje ji reiškiasi kaip individuali šios rūšies me-no atstovė, kurios darbai suda-mina kiekvieną meno mėgėją.

Paroda šiandien ir rytoj (spa-lio 17—18 d.) galerijoje atdara nuo 11 val. ryto iki 9 val vak. Rytoj parodos paskutinė diena.

KERTINĖ PARASĖ

RŪPESTIS LAISVĄJA KNYGA

Š. m. spalio 11 d. Clevelande, Sv. Jurgio parapijos salėje, įvyko pasitarimas klausimu, kaip sustiprinti lietuvišką knygą išveivijoje.

Susirinkimą pradėjo kun. V. Bagdanavičius, atvykęs iš Chicago. Jis lietuviškos knygos proble-mą šiuo metu apibūdino ketu-riais klausimais, kviesdamas dėl jų dalyvius pasisakyti. Pirmas klausimas, kurį jis iškėlė buvo šis: ar reikia dėti pastangų išlai-kyti laisvą lietuvišką knygą. Už tai kalba visa ligšiolinė mūsų veikla. Prieš kalba tai, kad iš Lietuvos gauname vis daugiau knygų ir kai kurios iš jų yra ge-ros. Antras klausimas buvo: kaip vertinti laisvą išveivijos knygą? Vien Lietuviškos knygos klubas per apie 20 metų savo veiklos y-ra išleides 101 knygą, kurių did-žioji dauguma yra originalūs iš-veivijų rašytojų kūriniai. Kitos lei-dyklės taip pat yra išleidusios originalių kūrinių. Tačiau kai kas sako, kad mūsų knygos tema-tika yra išsemta; ji yra per siau-rai romantinė. Trečias klau-simas buvo: kaip organizuoti knygos skaitytojus? Lietuviškos knygos klubas paskutiniu metu paėmė kryptį, daugiau nukreip-tą į prenumeratorius, negu į lai-svą knygos rinkos platinimą. Kluba apie kiekvieną naują išėjusią knygą pirmiausia praneša sa-vo nariams ir, jei nesulaukia jų neigiamo laiško per tris savaites, knygą pasiunčia. Po to duoda knygą platintojams. Klubo na-riai gauna knygą trečdaliu pigi-ai. Kaip žiūrėti į šitokį knygos platinimą? Ketvirtas klausimas buvo: ką manyti apie organizavi-mą knygos nagrinėjimų šeimyni-niuose pobūviuose? Mūsų šeimyni-niai pobūviai, kurie plinta, bet darosi sėklūs savo tematika, įgau-ty daugiau įdomumo, jei juose

būtų įvesta paprotys aptarti iš-ėjusią knygą.

Į iškeltus klausimus pirmoji pasisakė Augustinavičienė. Ji lai-kosi principo, kad laisva knygą galima tik laisvoje visuomenėje. Net apie Lietuvos žmogaus šian-dienines problemas laisvas rašy-tojas gali pasisakyti pilniau ir iš-samiau. Glaudus intucija tai y-ra puikiai padariusi romane "Liepsnos ir apmaudo ašiniai".

Kalbėtoja yra nuomonės, kad išveivijos literatūra yra didelė. Čia atvyko dauguma Lietuvos ra-šytojų, ir čia išaugo naujų jė-gų. Ypač tai galioja romanistams ir poetams. Ši literatūra yra ne-paprastai vertinga. Ji yra didy-sis išveivijos laimėjimas.

Mes per mažai rūpinamės lie-tuviška knygą ir per mažai ją re-klamuojame. Mes turime įvairių visuomeninių parengimų, bet ne-turime parengimo, skirto lietu-viškai knygai, kaip pastovios šventės. Reiktų įsivesti Lietuviš-kos knygos dieną. Kalbėtoja ste-bėjosi, kad žmonės taip mažai perka knygų, kai tuo tarpu perka paveikslus, nepaisant jų brangių kainų.

Augustinavičienė pastebėjo, kad lietuviai mėgsta pramogau-ti. Tose pramogose vymo būna vienur daugiau, kitur mažiau. Ji yra nuomonės, kad reikia įvesti į tuos pobūvius ir literatūrinių klausimų nagrinėjimą. Nedaug kam žinoma, kad tokių pobūvių yra kai kur jau daroma. Taip ne-seniai buvo suruoštas privatus Putino - Mykolaičio minėjimas, kuris labai pasisekė. Bet visi pa-rengimai nusibosta tada, kai jie yra blogai paruošti.

Augustinavičienė yra nuomonės, kad lietuviškos romantikos nėra ko baidytis, ypač kai ji nėra šabloniška. Taip, anot jos, (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

KŪRYBA IR PRAMOGINIS POMĖGIAVIMASIS.
LITUANIKOS ATMINIMAS ĮGYVENDINTAS.
ISPŪDŽIAI IS SANTARIETIŲ SUVAZIAVIMO.
POETUI HENRIKUI NAGIUI 50 METŲ.
HENRIKO NAGIO EILERASČIAI.
KOVOS SU LENKAIS PRIEŠ 50 METŲ —
ISTORINĖ 1920 M. KARO VEIKSMŲ
APŽVALGA.
APIE SVIETIMĄ ANGLIJOJE.
DR. ČESLOVUI MASAICUI PASKIRTA
KENTO PREMIIJA.
ATSIMINIMAI APIE SOVIETŲ NUKAN-
KINTĄ POETĄ MANDELSTAMĄ.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
NAUJI LEIDINIAI.
MŪSŲ GYVENIMAS.

KERTINĖ PARASĖ

KŪRYBA IR PRAMOGINIS POMĖGIAVIMASIS

Gilios sielos ir vaizdaus dailio-
jo žodžio poetas Jurgis Baltru-
šaitis viename savo eilėraštyje
priminė, kad Dievo pasaulis dar
nėra baigtas kurti ir kad žmogui
kūrėjui dar lieka daug erdvės,
reikštis savo kūrybiniais polė-
kiais. Tai gili užuomina, iške-
lianti kūrybinio talento vertę,
kaip Didžiojo Kūrėjo darbų tėsė-
jo. Tai išryškina dieviškųjų
kibirkščių tikrojoje kūryboje, ku-
riai įvairūs talentai turi pasišvės-
ti ir kuri turi susilaukti reikiamo
įvertinimo. Šios kūrybinės pas-
tangos duoda mums nemiršta-
mų poezijos, beletristikos, dramos
veikalų, meniškų paveikslų ir sta-
tulų bei kitų tautos kūrybinėje
istorijoje atžymėtų rezultatu,
kuriais tauta yra gyva ir kuriais
net pati žmonija gali didžiulis.
Šitokie laimėjimai atkreips ir kri-
tiko akį, ir recenzento dėmesį, ir,
jeigu spauda jų nepastebėtų, bū-
tų nusikaltimas, užmerkiant akis
prieš kūrybinį laimėjimą.

Tačiau iš kitos pusės reikia su-
prasti, kad šalia tikrosios kūry-
bos visada atsiranda ir menkos pseu-
dokūrybos, pramoginio pomėgiavim-
simos. Šitos srities darbams gali-
mybės nuolat didėja. Žmonijos ge-
rovė auga. Atsiranda daugiau lais-
valaikio ir atsiranda gausiau su-
manymų, kaip jį sunaudoti. Ir
štai auga skaičius tų ponų ir kitų,
kurie ima teptuką į rankas ir
ima klijuoti paveikslą po pa-
veikslą. Atsiranda šiek tiek plun-
ksnų vedžioti išmanančių, kurios
ir kurie savo laisvalaikį sunau-
doja rašymui romanų, apysakų,
eilėraščių ir kitokiausių dalykų.
Kiti kuria dainų, muzikos kūri-
nių melodijas ir t.t.

Tai bus toks asmeniškasis pra-

moginis pomėgiavimasis, kuris iš
esmės gali būti toleruotinas, kol
jis pasilieka vien namų reikalas,
asmeniškasis laiko panaudojimas,
užsiėmimas nuoboduliui pravy-
ti, žodžiu — savybės užmojis.
Visa nelaimė, kad šitokiu atveju
dažnai įvertinimo ieškojimo pa-
gundas pralenkia talentą ir pre-
tenzijos, prašoma sugebėjimus, ka-
da imama jaustis ko ne kūrybi-
nių genijumi, ieškoma tam spau-
dos ir kitų pripažinimo, nervina-
masi, kai jo nesulaukiama, ir ne-
laimė, jeigu toks žmogus turi į-
takingesnę poziciją ir panaudo-
ja jėgą, vienokį ar kitokį spaudi-
mą savo neturintiam vertės ta-
tulėi pripažinimo beieškoda-
mas.

Mūsų spauda, bent jau kas lie-
čia mūsų dienraštį, visada sten-
giasi kas tikrai vertingo įvertinti,
išskirti, o ir vidutines, kuo nors
ryškesnes pastangas paminėti.
Tačiau jeigu kada ką nutyli, tai
gal ir reikėjo nutylėti. Gal tai tik
mandagus perspėjimas, kad ne-
sibrautina į tą sritį, kur netu-
rima jėgų, kad nereikia ieškoti
pripažinimo, kur jo nenusipelno-
vima. Tokių laiko praleidimui pra-
moginių pomėgių darbai turi bū-
ti lydimi atitinkamo kuklumo,
kitaip galima tik apsiuokinti.
Tas kuklumas turi būti tiek stip-
rus, kad jeigu daugiau nusima-
nantis vertintojas pasakys, jog to-
kie rašto, paveikslų ar muzikinės
kompozicijos bandymai neverti
spausdinimo, parodos, koncerto,
tai nuo jų ir atsisakyti, nes šito-
kios grafomaninės pastangos kita
kartą gali tik mažinti galimybes
tikrajam kūrybai pasirodyti.

Šie visi dalykai yra tiek akivaiz-
dūs, kad nebūtume jų nei kėlę,

LITUANIKOS ATMINIMAS ĮGYVENDINTAS

Juozo Bakio skulptūra Beverly Shores parke

BRONĖ JAMEIKIENĖ

Norėdami atitrūkti nuo kasdieni-
nių rūpesčių ir pasigėrėti pas-
kutinėmis rudenėjančios vasaros
dienomis, pasukę į pietryčius nuo
Chicagos didmiesčio, stabtelėki-
me Beverly Shores (Indianoje)
Litanikos parke: būsimie maloni-
ai nustebinti tos negausios lie-
tuviškosios kolonijos prasmingo
darbo rezultatais.

Beverly Shores lietuvių klubo
iniciatyva, architekto Erdvilo Ma-
siulio sumanus Litanikos parko
išplanavimas ir skulptoriaus Juo-
zo Bakio įvykdytas imponuojan-
tis Litanikos paminklas rodo,
kad, turėdami darnią organiza-
ciją ir parinktus vykdytojus, mes
galime padaryti vertingų darbų,
keliančių lietuvių prestižą ir kul-
tūringai mus reprezentuojančių
kitataučių tarpe. Pasukime siau-
ručiu miško takeliu, tarp šakotų
medžių, vedančių į tankumynę.
Staiga prieš mūsų akis atsiveria
plati dangaus mėlynė, atsispin-
dinti pakalnėje romantiškai tyvu-
liuojančiame tvenkinyje. Tą dvi-
žalvį tvenkinį supa rudens varso-
mis nuspalvinti plačiašakiai me-
džiai, o iš vandens gelmių kyla
didinga 28-nių pėdų aukščio Litu-
anikos atminimui pastatyta skulp-
tūra.

Litanikos parkui buvo parink-
ta puiki vieta — vos pora blokų
nuo Broadway Avenue ir tik vie-
nas blokas nuo Michigan'o ežero.
Jis susisieks su Ripple Water Dri-
ve ir su Beachview ir Bright Wa-
ter alėjomis.

Litanikos parkas dabar tar-
naus kaip Beverly Shores miesto
sodas — poilsio ir pramogų vieta.
Septynių akrų plote užplanuota
irengti po dvi krepšinio ir teniso
aikštes, vaikų žaidimo aikštelę, at-
naujinti pagrindinius parko rū-
mus, pastatyti 150-ties vietų atvi-
rame lauke amfiteatrą, sustatyti
piknikams stalus, praplėsti esa-
mą dvigubą tvenkinį ir sujungti
jį stilingu lieptu. O parko dėme-
sio centru bus Litanikos skridi-
mui atminti iš tvenkinio gilumos
į dangų besistiebianči Bakio
skulptūra.

Skulptorių Bakį mūsų me-
no sluoksniui pažįsta jau gerus
dvidešimt metų. Dar studijų die-
nomis jis pasižymėjo kaip inova-
torius ir naujų formų ieškotojas.
Bakio techniškas diapozonas yra
labai įvairus: kala ir virina
(šveicuoja) geležį, emalioja ke-
ramikines skulptūras ir vario
plokštes, įjungdamas visą eilę ša-
lutinių medžiagų: stiklą, akmenį,
medį ir kitus. Šalia skulptūros Ba-
kis dirba ir tapyboje, kuri atsis-
pindi jo metalo — stiklo spalvinė-
se kompozicijose. Nors jo darbuo-
se jaučiame mūsų liaudies me-

jeigu neatsirastų įvairiose pozicij-
se pretenzingų žmonių, kurie ima
mesti kaltinimus net spaudai,
lyg kai kieno kultūriniai lai-
mėjimai būtų nepastebimi. O gal
kaip tik tie nepastebėjimai ir da-
romi anaip kalbančių naudai, pa-
liekant juos nesumurkdytus, kada
iš viso į tuščiaidurius bandymus
neverta kreipti dėmesio. J. Pr.

nininko nuotaikas ir ritmą, ta-
čiau Bakį, kaip kūrėją, reikia pri-
pažinti šio laikotarpio meno atsto-
vu.

Paskutiniųjų metų darbams
Bakis daugiausia naudoja meta-

lus ir geležį. Juos techniškai ap-
valdęs ir meniškai apipavidali-
nęs, jis pateikia mums įvairių for-
mų skulptūras ir bareljefus. Litu-
anikos paminklą reikia priskirti
prie jo originaliausiųjų darbų. Ir

šio Litanikos paminklo išpildy-
mas buvo skirtingas nuo kitų dar-
bų — viską teko daryti ne jauki-
oje studijos pastogėje prie Toron-
to, bet čia pat, vietoje, po atviru
dangumi, miško tankynėje ir

tvenkinio vidury. Antra, teko ieš-
koti medžiagų ir formų, tinkan-
čių tokiai gamtos — miško, dan-
gaus ir vandens — aplinkai. Ir
iš tikrųjų matome, kad mūsų
skulptoriui šis uždavinys pavyko
pasigėrėtina — atrodo, kad
skulptūra yra natūraliai išaugusi
iš tvenkinio dugno, o jos sparnai
viltinai kelia savo "rankas" į
dangų, kaip ir ją supančių me-
džių šakos.

Nors Bakis ir buvo padaręs pa-
minklui modelį, tačiau akiai jo
nebesilaikė. Įkūnydamas skulptū-
rą vietoje, jos formas ir kompoz-
ciją jis interpretavo laisvai, de-
rindamasis prie ją supančios gam-
tos ir aplinkos.

Litanikos paminklo pagrindi-
niam motyvui menininkas pasi-
rinko stilizuotus sparnus, neimi-
tuodamas nei Soldino miškelyje
įvykusios tragedijos, nei kopiju-
damas paties lėktuvo. Jis kūrė sa-
vo formas ir linijas, harmonin-
gai kryžiuodamas ir jungdamas
jas į vientisą dramatišką kompo-
ziciją, keliančią akis ir mintis į
aukštį. Ir ta dramatinė simbolika
veikia žiūrovą stipriau, nei rea-
listinių formų pakartojimai.

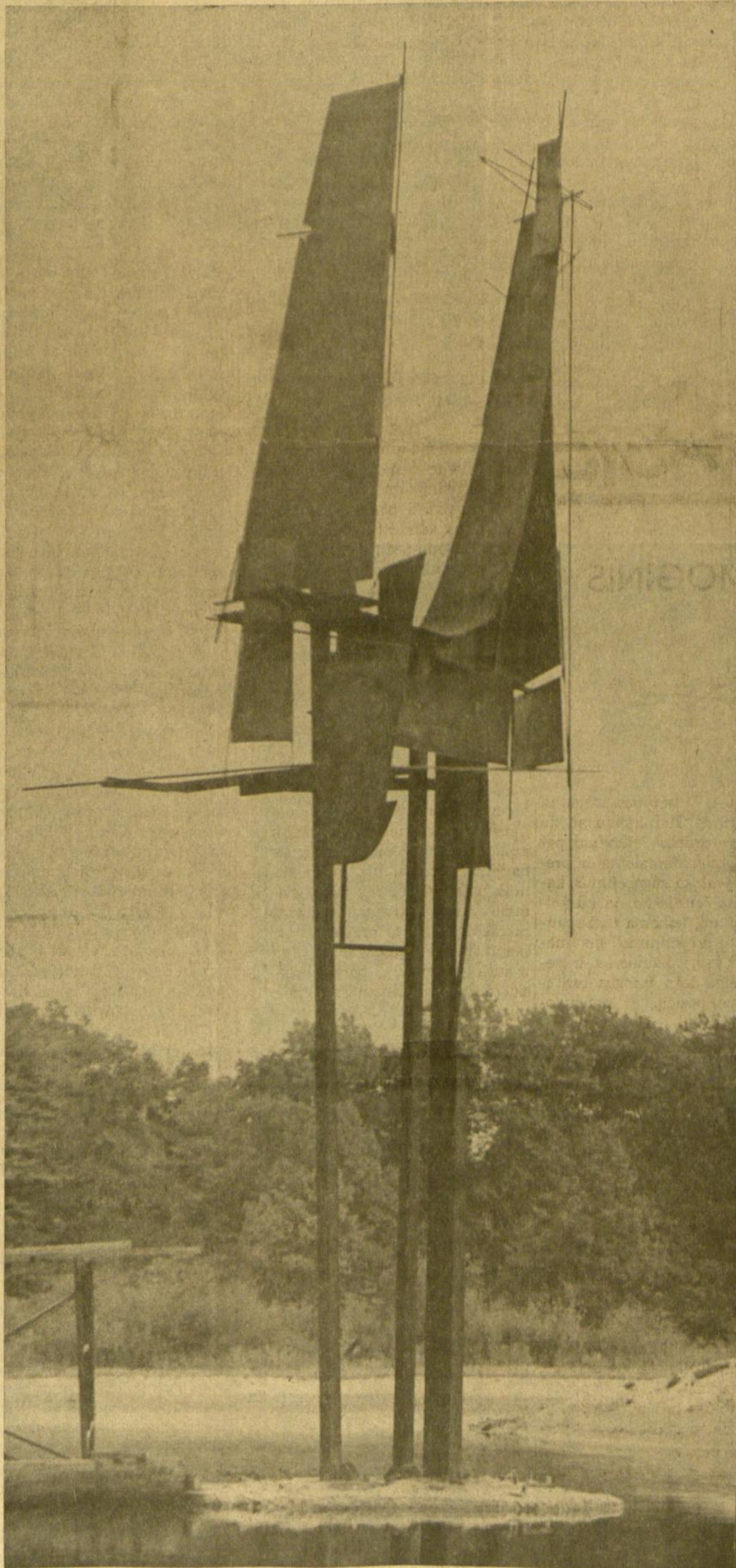
Šia ypatinga proga gal reikėtų
stabtelėti ir prie kitų skulpto-
riaus sukurtų darbų ir pasiektų
laimėjimų. Tačiau Bakio kūrybos
medis yra toks vešlus ir šakotas,
kad jam aptarti reikėtų jau visai
atskiros studijos. Šiuo atveju ban-
dysime nors prabėgomis susipa-
žinti su jo kūrybiniais keliais.

Bakis su savo darbais yra da-
lyvavęs Europos meno centrų pa-
rodose (Baden-Badene, Darmsta-
dte, Hanau, Freiburge i. Br., Pa-
ryžiuje), keliaujančioje po Euro-
pą ir Jungtines Amerikos Valsty-
bes parodoje, o Vakarų pusrutu-
lyje jo darbai periodiškai buvo
reprezentuojami Art Gallery, To-
ronte, University of Waterloo,
Ont., Stanford, Ont., Regis Col-
lege, Toronte, ir Čiurlionio gale-
rijoje, Chicagoje, šalia kitų.

Bakio kūrybą yra įvertinę vo-
kiečių "Das Kunstwerk", "Schrift
Kunst Schrift", prancūzų "Arts",
"L'Information", "Le Peintre",
Marceille Daily — "Le Proven-
cal" žurnalų ir vietinių (Kana-
dos) laikraščių recenzentai. Ba-
kis yra bene vienintelis lietuvis
skulptorius, įtrauktas į "The
Sculpture of this Century" Mi-
chel Seuphor parašytą ir Šveica-
rijoje išleiktą XX a skulptūros isto-
riją, apimančią epochą nuo Rodi-
no iki šių dienų ir joje labiau-
siai pasižymėjusius skulptorius į-
vairiuose pasaulio kraštuose.

Bakio kūrinių randame kolek-
cijose Europoje (Woldemar
Klein, Vokietijoje, Frances Tur-
bill, Paryžiuje), JAV-bėse (Sv. Fi-
lomenos bažnyčioje, Chicagoje),
Kanadoje, (Sv. Jono Krikštytojo
bažnyčioje, Toronte). Be to, apie
100 kūrinių galima rasti įvairio-
se privačiose kolekcijose šiaurės ir
anapus Atlanto.

Šis Juozo Bakio kūrinys dabar
puoš Erdvilo Masiulio suprojek-
tuotą Litanikos parką, bylodamas
apie čia gyvenusius lietuvius,
kurie, pasikvietę stiprius mūsų ta-
lentus, įamžino lietuvių vardą A-
merikos žemėje.

Juozas Bakis
Skulptūra pastatyta Beverly Shores (Indiano valstijoje, netoli Chicagos) viešajame Litanikos vardo
parke. Paminklas Litanikos skridimui

Šiame numery

AR SKAITYTOJAS YRA PASYVUS?
TEOLOGŲ KONGRESAS BRIUSELYJE.
SUTELKINAMAS JEGOM GREITINAMAS
ENCYCLOPEDIA LITUANICA REDAGAVI-
MAS IR LEIDIMAS.
DIEVIŠKOJO GROŽIO IESKOTOJAS
HOELDERLINAS.
FRIEDRICH HOELDERLINO EILERASČIAL
TAUTINIAI ŠOKIAI, DRABUZIAI IR
PREKAIŠTAI "GRANDINELET".
LOS ANGELES MINI LIETUVOS TEATRO
SUKAKTĪ.
FILMO "DVYLIKA" PREMJERA CHICAGOJ.
DINAMITAS PO MAŠTYTOJAIŠ.
ŽYDŲ TEATRAS VILNIUJE.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.

AR SKAITYTOJAS YRA PASYVUS?

Chicago Bendruomenė pasiskelbė lapkričio mėnesį spausdinti naują, pasigirdo įžvalgių sumanymų, kad knygos turėtų būti labiau apkalbamos ne tik viešai bet ir privačiuose net šeimyniniuose susirinkimuose. Tačiau čia pat kyla klausimas, kaip apie knygas kalbėti? Ar liaupsinti autorių, ar ieškoti jo knygoje klaidų ir kalčių? Pirmasis atvejas pastato skaitytoją į vergišką poziciją. O antrojo pobūdžio knygos aptarimas prie knygos palaikymo ne tik neprišada, bet jai, platinimo prasme, kenkia.

Problema, kaip kalbėti apie knygą, iš tikrųjų yra didelė. Tikrasis jos vardas yra knygos kritikos ar gal dar tiksliau kultūrinio dialogo visuomenėje ugdymo problema. Kultūringa knygos kritika neišugdo visuomenėje be sąmoningo skaitytojo ugdymo. Lygiai kaip be puoselėjimo neišauga nei literatūra.

Yra labai paprastas priėjimas prie knygos, kada kritikas neturi kito tikslo, kaip suskaidyti visas knygos klaidas ir pasirodyti pranašesniu už autorių. Priešingas kelias į knygą yra tada, kai autorius yra tik giriamas, nereaguojant į tai, ką jis yra pasakęs ir kokį įspūdį skaitytojui jis yra padaręs. Autorius tokiu būdu yra perkeliamas į parnaso erdvę ir išjungiamas iš žmoniškų visuomeninių santykių.

Abu šie keli turi savo pavojų. Abu jie turi ir savo šalininkų bei labai įžymių pirmtakų. Lietuviškosios rašijos istorijoje mes turime du labai ryškius vienosios ir kitokios kritikos atstovus. Tai yra Jakštas ar Vaižgan-

tas. Vienas iš jų buvo kietokas priekabiautojas ir, radęs knygoje naujų, kurių negalėjo pateisinti esamais standartais, apie knygą nesivaržė pasisakyti neigiamai. Kitas buvo visai priešingo nusiteikimo ir visur ieškojo dėmiančių. Jų jis visur rado ir už juos gyre net menkas knygas.

Kokias mes turėtume būti, kai mes insime uoliau vertinti mūsų knygas? Ar mes turėtume būti atlaidžiais Vaižgantais, ar kietais Jakštais?

Nors šie du kritikai stovi labai įspūdingai mūsų rašijos istorijoje, kaip vienas kito atsvara, tačiau neatrodo, kad jų suma galėtų duoti išsamų atsakymą į kritikos, arba knygos skaitytojo, uždavinių supratimą.

Geras knygos skaitytojas yra tas, kuriam knyga sužadina įvairių jo paties reakcijų. Be knygos jam nebūtų sukilę tų minčių ir tų išgyvenimų, kuriuos jam ši knyga sukėlė. Savo reakcijų apsakymas ir būtų pats tikrasis knygos kritikos vaidmens supratimas. Nuoširdžiam knygos skaitytojui nereikia įsakmiai ieškoti knygos klaidų, bet nereikia nei varžytis pasakyti, kas šioje knygoje jam geros reakcijos nesukėlė, ko jis neišgyveno, nesupratė, ar ko jis nevertina. Panašiai tenka laukti, kad jis nesivaržytų pasisakyti dėl ko jis prie šios knygos sugaišo, ko joje ieškojo ir ką joje iš tikrųjų rado.

Susitinkant su knyga, reikėtų laikytis to paties padarumo, kaip susitinkant su žmogumi. Negalima norėti, kad sutiktas žmogus atitiktų visoms mūsų nuotaikoms. Bet taip pat nega-

Teologų kongresas

Rūpestis Evangelijos skelbimu šiose d'ensose

A. RUBIKAS

Naujoji teologijos kryptis

Į kiekvieną klausimą kongrese įvedavo trys trumpi referatai, kurie, trumpai suformuluoti ir išdiskutuoti 11-koje sekcijų, kaip galutinis rezultatas, būdavo pateikiami plenumui.

Keturias dienas trukusios diskusijos parodė, kad dabartinė teologija vis labiau ima domėtis praktiškais bažnytinio gyvenimo klausimais ir savo uždaviniu laiko ieškoti kelio į šių dienų visuomenę, išeinant ne iš senųjų istorinių Bažnyčios pozicijų, o iš evangelijos. Teologija šią dieną aiškiai jaučia reikala vesti dialogą su kitais mokslais, visų pirma su humanistiniais ir sociologiniais ir šių mokslų duomenimis pasinaudoti. Savo svarbiausia pareiga teologija laiko išlaisvinti krikščionybę iš jai svetimų ideologijų ar filosofijų, atpalaiduoti ją nuo valdžios siekių ir nuo istorinio oportunizmo.

Bažnyčia, teologų nuomone, tik tada gali turėti pasisekimo žmonių tarpe, jei ji, bendradarbiaudama su kitais veiksniais, stengiasi padaryti pasaulį žmoniškesniu. Kristaus evangeliją įpareigojanti Bažnyčia būti žmogaus teisių sargu. Dėl to Bažnyčiai tenka kritiškas vaidmuo visuomeniniam gyvenime. Bažnyčia negalinti susiristi su jokia visuomenine santvarka. Ji turi veikiau tapti nuo jų nepriklausoma ir ji turinti skelbti Kristaus evangeliją ne kaip praecitės trošėją, o kaip dabarties palaimą, tai yra ne cituojant praecitę pasiekus laimėjimus, o

pristatant krikščionybę, kaip dabar žmogų laisvinantį veiksnį. O tai jau neapsieina be kritikos ir atmainų.

Dėl to suvažiavimas reikalavo pataisų ir pačiose bažnytinėse struktūrose, kurios turi išplaukti iš pačios Bažnyčios prigimties bei atitikti laiko reikalavimus. Čia teologams rūpėjo rasti vidurio kelią ir išvengti kraštutinumų. Šitokia laikysena, aišku, neapsiejo be puolimų iš kairės ir dešinės.

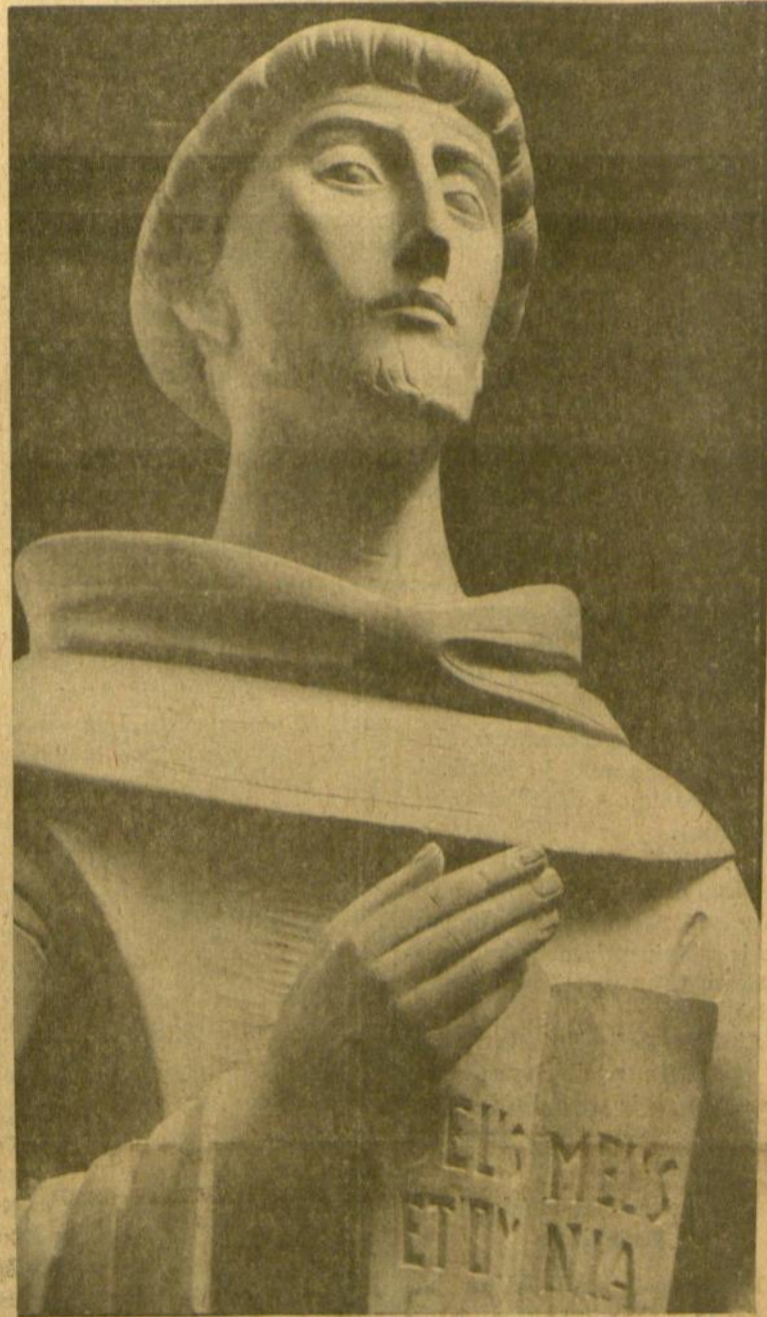
Ne monotonišku kartojimu

Kongresui vadovavo Olandijoje gyvenęs belgų teologas dominikonas Schillebeeckx, o garbės pirmininku buvo ir visuose posėdžiuose dalyvavo Belgijos primas, Briuselio arkivyskupas kardinolas Suenens.

Štai trumpai sutrauktos kai kurių referatų mintys:

Krikščioniškoji tiesa pačią Dievą, bet ji kartu yra skirta žmonėms ir, kaip tokia, turi būti žmogui prieinama bei suprantama (R. Brown, JAV).

Krikščioniškojo Apieškimu pasirodo Dievo rūpestis pasauliu bei jo istorija. Krikščioniškosios tiesos pasisekimas priklausys nuo to, ar jos skelbėjams pavyks išieiti iš monotoniško senų formuluočių kartojimo. Tas monotoniškas pakartojimas tik parodo, kad krikščionybės skelbėjai dar nėra atkreipę dėmesio į tai, jog žmonės, kuriems tos tiesos yra skirtos, pasidarė jau kitokie. Yra nemaža dalykų, kuriuos bažnytinis autoritetas skelbia, dar neatsižvelgdamas į pasikeitusią žmogaus padėtį, seną, jam nesuprantamą būdą. Kaip tikėjimo tiesos turi būti skelbiamos arba aiškinamos,

Vytautas Kašuba

Sv. Pranciškus Nuotr. V. Maželio

priklauso nuo dviejų dalykų: nuo pačios tikėjimo tiesos ir nuo dabartinio žmogaus. Jėzus Kristus čia yra aukščiausia norma bei pavyzdys (K. Rahner, Vokietija).

Krikščioniškasis mokslas jokių būdų neveikia pasaulį kaip opiumas (kaip migdantis veiksnys). Priešingai, jis savo esme

yra radikalus, verčia žmogų kreipti dėmesį į šį pasaulį ir uždėda pareigą keisti padėtį ten, kur žmonės yra pavergę vieni kitus arba kur žmonės yra paaukojami tam tikrų institucijų bei laisvė yra tam tikros įsigalėjusios santvarkos išlaikymui, kur jėga pažeidžia teisingumą. Bažnyčia, kaip tikinčiųjų į Jėzų Kristų bendruomenė, yra įpareigota žodžiu ir darbu šio tikslo siekti. Bet visų pirma pati Bažnyčia savo tarpe turi įgyvendinti krikščionišką dvasią. Ji turi melės bei bendrybės ryšiu jungti visus, kurie vieni nuo kitų yra atskirti kultūros, rasės, lyties, turto ar klasių užtvaramis. Bet ar gali krikščionybė pakeisti šių dienų pasaulį, Ji jau yra jį pakeitusi, ir tai yra istorinis faktas. Tik ji nėra pasaulio pakankamai pakeitusi, ir čia yra jos kaltė (H. Kueng, Vokietija). Neišvengiama teologijos rizika

Teologija turi budėti, kad Bažnyčia nesusidėtų ir savęs netapdintų su tam tikromis politinėmis ideologijomis ir savęs nenužemintų iki grynai politinės religijos. (J. Metz, Vokietija.)

Iš naujo turi būti permąstytas ir lytiškumo vaidmuo žmogaus gyvenime. Proto vienašališkas vyravimas virš jausmo bei lytiškumo, taip charakteringas Vakarų intelektualinei tradicijai, nepajėgė įnešti harmonijos bei savitvardis žmogaus gyvenimui, ir didele dalimi yra prisidėjęs prie neracionalių, baisių iškrypimų karų bei nusikaltimų pavidalu. Kadangi Katali-

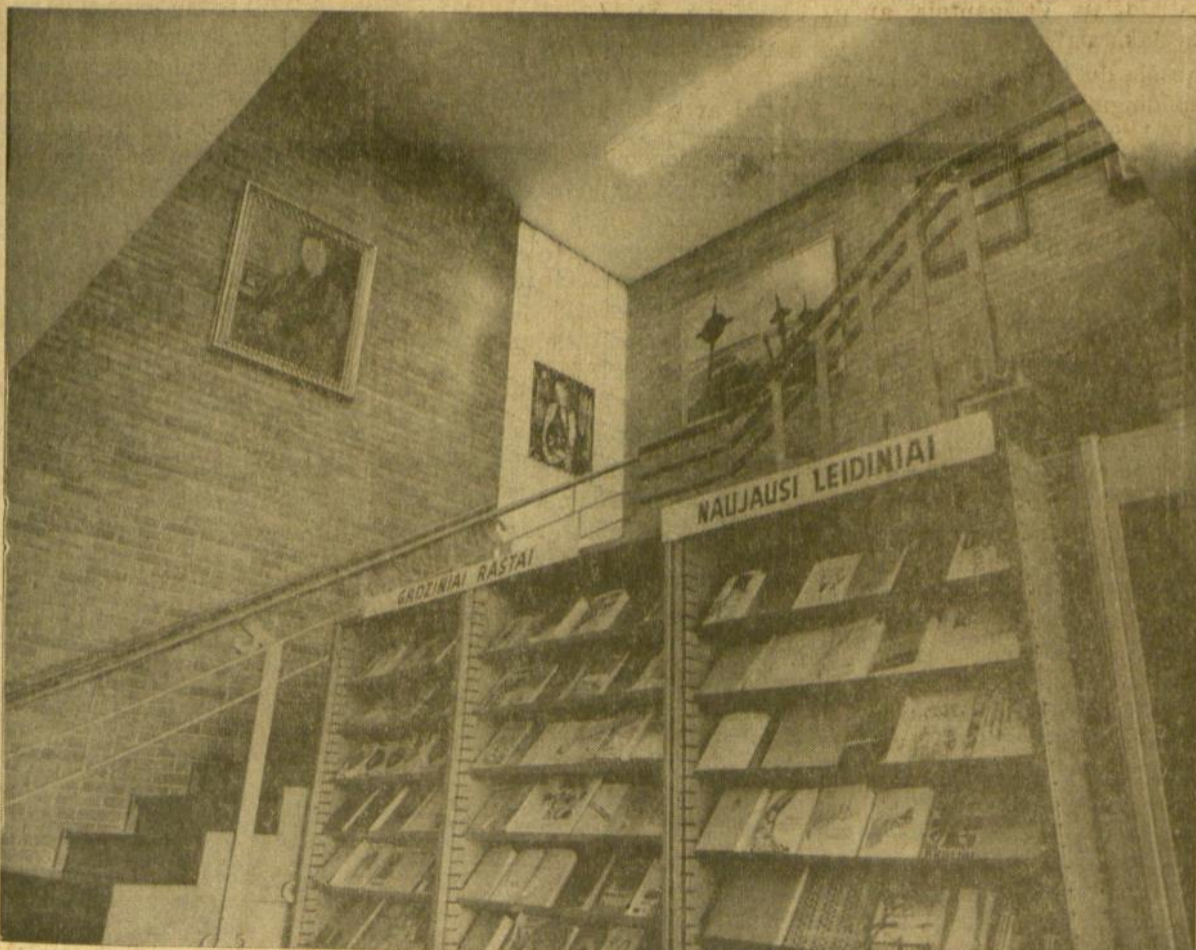
(Nukelta į 2 psl.)

lima manyti, kad kiekvienas naujai sutiktas žmogus yra mūsų priešas.

Vargiai ar gali būti parašyta knyga, kuri visais atžvilgiais patenkintų kiekvieną skaitytoją. Tačiau kaip retas susitikimas su žmogumi nėra kaip nors mums vaisingas, taip pat galima pasakyti ir apie tas knygas, prie kurių mes turime įmanomą priėjimą.

Atrodo, kad redakcijos, radijo stotys, TV stotys turėtų skatinti savo skaitytojus ar klausytojus pasisakyti knygos, kurie ją perskaitė, reikalui. Tai bus naudinga ir rašytojams. Jie žinos, kur jų idėjos randa atgarsį visuomenėje, kur ne. Skaitytojo ir rašytojo bendradarbiavimas turi būti abipusiškas. Nebūtų literatūros ugdymui naudinga, jei darytųsi du vienas nuo kito nepriklausomi ir vienas su kitu nesuskaitantys luomai. Rašytojas gal kartais pasijus nesuprastas ir nepakankamai įvertintas, tačiau jis nebus pamirštas ir ignoruojamas. Tačiau jau tuo pačiu, kad jis drįsta leisti savo knygą, jis sutinka būti viešai visuomenės teisiamas.

V. Bgd.

Lietuviškųjų knygų vitrinos erdvioje "Draugo" patalpose (4545 W. 63rd St., Chicago, Ill. 60629) laukia skaitytojų ir pirkėjų. Visų čia esamų knygų katalogas duodamas arba pasiunčiamas paštu nemokamai. Nuotr. V. Noreikos

Šiame numery

LAISVĖS KOVA IR LITERATŪRA.
KETURIASDEŠIMT MEIŲ TAUTODAILĖS
PUOSELEJIMUI.
BALTIŲ MOKSLININKŲ KONFEREN-
CĖJAI ARTEJANT.
KETURIOLIKA TŪKSTANČIŲ LIETUVIŲ
KULTŪRAI.
GIEDRĖ ŽUMBAKIENĖ NEW YORKE.
VITALIJOS BOGUTAITEŠ EILERASTIS.
KAZIO ALMENO NOVELĖ.
MERINGIO ATKIRTIS KAIRIUL.
APŠILANKYMAS PAS RASYTOJUS
BEPROTNAMY.
KALBININKO JUOZO SENKAUS NETEKUS.
FRANCO GAILIAUS IRAIZYTAS OSKARAS
MELASJUS.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

Keturiasdešimt metų tautodailės puoseleėjimui

JONAS AISTIS

Dailininkė Anastazija Tamošaitienė savo veiklą pradėjo tautodailė. Ji tą dalyką studijavo Lietuvoje ir svetur. Vadovavo žemės rūmų ruoštiesiems audimo kursams įvairiose vietose. Su savo vyru dailininku Antanu Tamošaičiu gaivino ir populiario lietuvių tautinius drabužius. Be to, juodu tautinių drabužių gaminiams šiek tiek supramonino. Bet argi kitokios buvo lietuvių audėjos — menininkės, kūrėjos naujus raštus ir iš to savo darbo gyvenusios. Jos irgi buvo profesionalės...

Itin pabrėžtina tai, kad dailininkė Anastazija Tamošaitienė tautinių drabužių populiarinimo nenutraukė nei tremtyje, nei atsikėlus į Kanadą. Jos sukurti drabužiai yra plačiai pasklidę visuose žemynuose, kur tik tai yra lietuvių.

Mano manymu, tautodailės mes vis dar gana primityviai suprantame, tai yra, iki šiol jos visumos neaprepiame. Vieni metu menininkams madon jėgo Rūpintojėlis. Na Ji ir pradėjo visur, kur reikia ir kur nereikia, kišti: kuptūroj, tapytoj, grafiko, tarsi Ji tautodailėje nebūtų turėjus specifinės paskirties. Antra vertus, geresnis ar blogesnis vienas ar kitas ko nors kopijavimas nėra dar menas. Liaudies daina lygia dalia nėra viena melodija. Jos dvasia daugiau glūdi pačiame balso tembre, kuris, sakyčiau, su atskira daina, kaip melodija, nesikeičia, o yra bendras ne vien visoms mūsų dainoms, bet jis dargi geriau derinasi su dainų turiniu ir su pačia dainų dvasia. Tautodailėje lygia dalia glūdi tautos dvasia, tai yra visas pažymių kompleksas, ne viena kuri josios savybė.

Menas yra įvairus, jis turi daug atspalvių ir laipsnių. Tautodailė, grynas menas, pritaikomas menas ir t.t. Iš esmės gi menas yra vienas, visi jie turi vieną paskirtį ir vieną tikslą.

Mūsų tautodailė bene geriausiai bus aptaręs Mikalojus Konstantinas Čiurlionis savo rašinyje

tuvoje... "Pabudimas" parašytas, prisimenant milijonus nežinomųjų kovotojų, kurie žuvo už tikrąjį žmogų, nesitikėdami atlyginimo. Ir užakcentuojami lietuviškieji kovotojai."

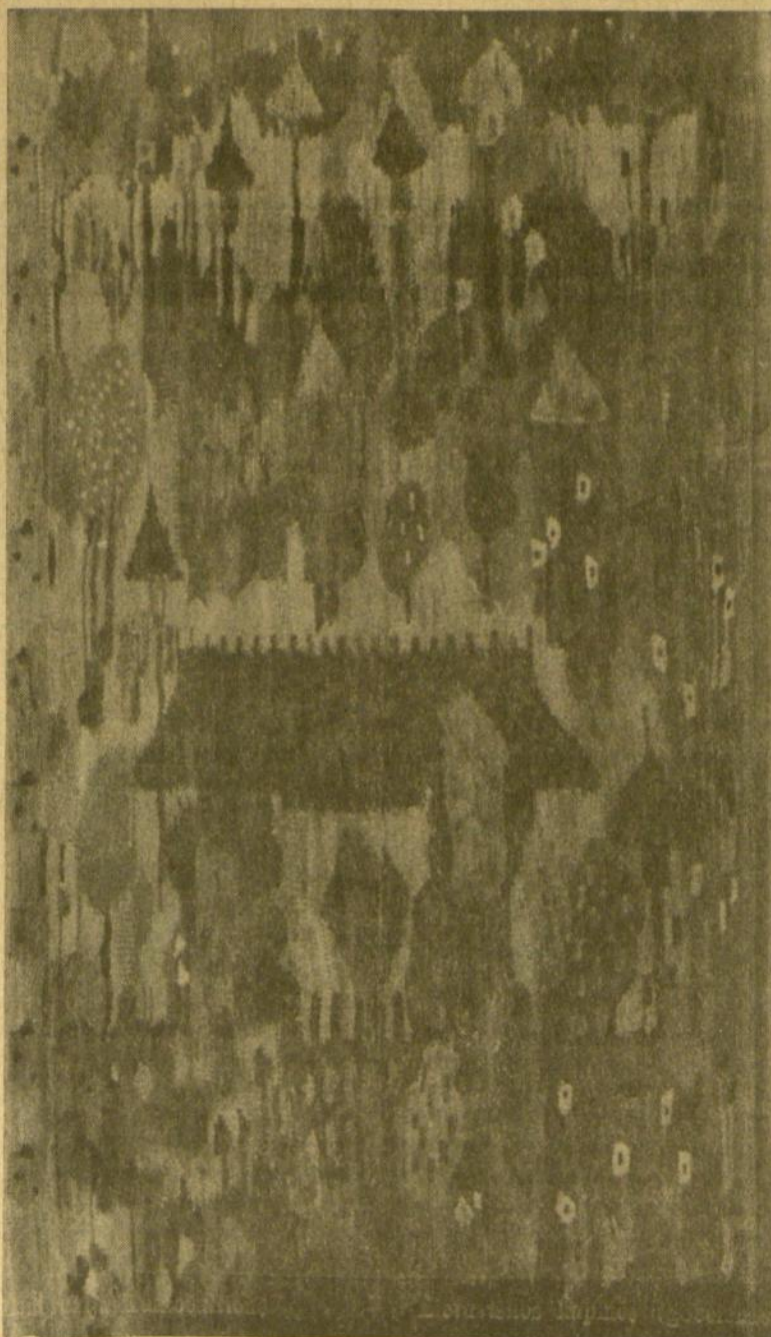
Šių raštų išleidimo proga ir spaudos mėsos proga akcentuojame didelį mūsų kūrėjų įnašą kovoje už savo ir visų pavergtųjų laisvę. Juo labiau, kad tai atliekama tikrai aukšto meninio lygio kūriniams.

Kaip aukščiausiai citavome, pavergėjas mūsų rašytojų kūrybai priduoja labai daug reikšmės, nors ir priešinga prasme. Reikėtų, kad ir šiapus geležinės uždangos esantieji vertintų kūrėjų įnašą, bent jau suaktyvindami jų raštų įsigijimą.

P. J. Anastazija Tamošaitienė

Tamošaitienės studijoje, man kaip tik prisimena šie mūsų didžiojo dailininko žodžiai. Dailininkė ne tik tai tų žodžių šventai laikosi, bet ir deda pastangas į ateitį nutiesti kelius mūsų tautodailėi, kuri, pasikeitus gyvenimo sąlygoms, jau buvo baigusis nueiti istorijon. Ji nori surasti būdus, akip esamomis sąlygomis tautodailė padaryti o'ganiškai gyvą ir kaip ją pakelti iki aukštojo meno lygio ir kategorijų.

Gyvenimas eina pirmyn, keičiasi pati būtis, ir tą aukščiau minėtą sodietį jau gyvenimas "mokina". Šiandien sodiečio pasaulis plėtėja; jo reikalavimai jau kitokie negu buvo. Sodžiuje audėjos nyksta. Tai gerai, ir taip turi būti. Tačiau ta gyvenimo pažanga ne visada žengia estetinio tobulėjimo keliu. Beveik taisyklė, kad su sodžiaus būties miestėliu žmonių estetinis skonis skelėja, jame pradeda prasiveržti pačios praeities miesto ir sodžiaus savybės, vienų sodžius nepajėgia įsisavinti, o antrų atsikratyti. Tasai pereinamasis sodžiaus būties persiformavimo bruožas jau labai ryškiai pradėjo reikštis nepriklausomybės laikais, o dabar tai dar labiau išryškėjo; jau

Dail. Anastazija Tamošaitienė staklėse.

Nuotr. V. Maželio

LAISVĖS KOVA IR LITERATŪRA

Kad tikroji kūryba, kad aukšti pasiekimai mene, kad mūsų literatūriniai laimėjimai kovoja už Lietuvos laisvę, mes jau esame ne sykį kartoję. Laisvojo pasaulio lietuvių rašytojų žodis, paskelbtas ne viena kalba, yra kaip tik liudininkas mūsų kūrėjo gyvastingumo, kuriuo gali didžiuotis šiapus ir anapus geležinės uždangos gyvenę lietuviai. Ne todėl, kad ta kūryba būtų tiesioginė politinė parama, bet todėl, kad tai buvo neišduodančio ir neparduodančio savo talento, nepavargstančio ir iš nieko jokios pagalbos nereikalaujančio, išdidaus lietuvių kūrėjo laimėjimai. Buvo spaudoj, dažniausiai tai, kurie nieko prie literatūros augimo neprisidėjo, reikalavimu, kad lietuvis rašytojas kurtų vieną ar kitą, ir teko nuo to gintis, aiškinant, kad tikrieji kūrybiniai pasiekimai yra vertesni už blogai sueliiuotus šūkius.

Tačiau būtume neteisūs, jei sakytume, kad tik niekuo nesuinteresuota, tikriau beteminė literatūra yra tikroji literatūra. Geras kūrėjas gali apie viską rašyti ir pasiekti gerų rezultatų. Taip buvo visur pasaulyje, taip yra ir mūsų literatūroje. Rašytojai yra sukūrę visą eilę puikių apysakų, eilėraščių, o ypač dramų, tiesiogiai liečiančių mūsų, o ir viso pasaulio kovą už laisvę gyventi ir kurti. Viena Mazalaitės istorija apie partizanų motiną, vienas Aisčio eilėraštis "Pavergtoji", vienas Brazdžionio eilėraštis "Ateina žinios", vienas Bradūno eilėraštis "Ištikimybė", viena Nagio "Budapesto baladė" ar Šlaito "Mano tauta" yra daugiau negu šimtas rezoliucijų ar triukšmin-

gų kokiame nors iškilme kalbų. Visa tai puikiai supranta ir įvertina, nors ir neigiama prasme, okupanto tarnai. Ryšium su Brazinskių pabėgimu "Tiesa" spalio 22 d. numeryje akcentavo: "Savo leidiniuose, savo "kūryboje" — netgi poezijoje — jie atvirai pasako'asi, kaip jie — jei vėl įgytų galimybę — lietuvių gimtosios liaudies kraują už tai, kad liaudis nutrenkė juos kaip nuodingas siurbėles nuo savo kūno".

Tačiau iš visų tiesioginių pasisakymų prieš laisvę varžančius Nobelio premijomis premijuotų autorių niekintojus, daugiausia pasisakė mūsų dramaturgai. Tai gražiai savo studijoje ap'arė dr. V. Skrupskelytė, ypač išskeldama Landsbergio ir Jankaus dramas. Bet šalia tų dabar išėjo ir Antano Skėmos dramų rinkinys Raštai II, kur didžioji dalis dramų yra tiesiogiai komunizmą demaskuoją kūriniai. Padėka už tai Mackaus knygų leidimo fondui ir jo vadovui G. Vėžiui už šių kūrinių į vieną vietą sutelkimą, nes šiose dramose autorius išskirtinai aukštu meniškumu, atskleidžia kruvinojo komunizmo, naikinančio žmogų ir jo kūrybą, užmačias. Kad šie kūriniai nėra atsitiktiniai, kad juos autorius sąmoningai kūrė, o ne vien neturėdamas temų, liudija ir tame pat raštų tome rašytojo pasisakymas, liečiąs "Pabudimo" dramą. Autorius, paklaustas, kas paskatino parašyti "Pabudimą", atsakė: "Du motyvai: mūsų košmariška epocha, pasireiškianti per galutiną žmogaus nuvertinimą, ir šios epochos būdingiausia apraiška — rusiškasis komunizmas, siaučiąs Lie-

dažnai sodietis nesodietiškaidengės, kitaip sakant, jis jau buvo nei gandra, nei gervė. Ir kaip tik tai tuo metu dailininkei Tamošaitienei teko įsijungti į pirmąsias tautinių drabužių ir tautodailės gaivintojų gretas. Ypač tautinių drabužių gaivinimo ir propagavimo reikalas nebuvo taip lengvas. Sodžiaus kasdieniška būčiai tautiniai drabužiai juoba netiko. Tie tautinių drabužių pionieriai pritaikė juos iškilmingoms progoms, švenčių masiniams pasirodymams.

Iš to kilo reikalas tautinių drabužių kūrybą ir gamybą "supramoninti". Ir yra stačiai laimė, kad to reikalo iniciatyvą pasiėmė dailininkai, ne profesionalai pramonikai. Tų pionierių dailininkų dėka šiandien tiek Lietuvoje, tiek svetur lietuvių tautiniai drabužiai tapo neatskiriama patriotinių iškilmių ir manifestacijų dalis.

Bet iškilmės nėra kasdienė būtis. Retomis progomis vėdinami drabužiai reikia ilgiems mėnesiams kabinti į spintas, reikia naftalinuoti ir laukti sekančios vadinas, vieni tautiniai drabužiai reikalo iš esmės neišsprendžia. Dailininkė Anastazija Tamošaitienė, be tautinių drabužių, rūpinasi ir namų vidumi: puoselėja kilimų, gobelenų ir tapybos meną, kuriam spalvas ir nuotaikas skolinasi iš audinių, iš tautodailės.

Dabar, kai visi iš dūmo puolė į naujoviškas meno lytis, dailininkės Anastazijos Tamošaitienės menas vieno kito gali būti sutiktas su vienokia ar kitokia šypsena. Tačiau, mano šventu įsitikinimu, jos viso gyvenimo triūsas nenuėis niekais. Mūsų liaudies kūryboje glūdi neišsemiamos vertės lobiai. Mes kol kas tebetriūsiami tikrai pačiame paviršiuje, atskleidžiame tikrai vieną

A. Tamošaitienės kilimo "Zemaitija" detalė. (Nuosav. St. Daukšos)

Šiame numery

GRĮŽTELEJIMAI, UŽSALDYMAI IR ATŠILDYMAI
POKALBIS SU RAŠYTOJU JUOZU KRALIKAUSKU.
LATVIJOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTĖS AKCENTAS.
ALG. KEZIO NUOTRAUKŲ IR FRANCIS .. THOMPSON POEZIJOS KNYGA.
JUSTINO MARCINKEVICIAUS "MINDAUGAS"
ATSILIEPIMAI APIE SODEIKIENĖS PARODĄ.
KAIRIO ATSAKAS MERINGIUI. FILMŲ ĮVAIRUMAI.
KULTURINĖ KRONIKA. AKADEMINĖS PROSVAISTĖS.

Grįžtelėjimai, užsaldymai ir atšildymai

Kai mūsųose kyla ginčai dėl Todėl gal būtų gera jas palikti kai kurių nukrypimų, svetimų įtakų tautiniuose drabužiuose, ir nieko neličiant, saugoti tą liaudies meno ar rašto netradicinio supratimo, tada ar neatrodo, kad turime reikalo lyg su kažkokia neličiamą, šventa prakliju, lyg su kažkoku muziejumi po stiklu padėtu eksponatu, kurio palytėjimas, vietos pakeitimas ar kitokių kampanų pristatymas žiūrovui yra leistinas tik to muziejaus sargams ir tai gal tik su raštišku muziejaus vadovų patvirtinimu. Pagarba skiriamą liaudies išraiškoms ir jos neličiamumas pas mus suprantami kaip savotiškas socialinis etiketas: neliesk, nekalbėk ir neuzgank šeimos vaikų, protėvių. O įvairūs kūrėjai ar interpretatoriaus kryptelėjimai į vieną ar kitą šoną mums vis atrodo, kad ims ir persvers turimą balansą, tada mūsų tautinis palikimas nukris žemėn ir suduž į šukes, kaip molinis šotis.

Tautinis menas, ypač mums išveiviams, tokiu būdu pasidaręs taip svarbiu, įgauna net ypatingą prasmę, lyg be jo mes paskėtume didmiesčių nevariamame ore, praradę, ką atsivežėm, ir kartu savą identitetą. Su tuo mes negalime sutikti ir vengiamo visko, kas galėtų tą meną iš mūsų atimti.

Kartu žinome iš istorijos, kad visi kūrėjai viename ar kitame dešimtmetyje, ar viename ar kitame šimtmečiuose vis grįždavo prie savo tautos kamieno ir raudavosi po jos šaknimis, ieškodami naujų atsakymų naujiems klausimams. Ir visa tai jie darė ir daro vis po tomis sezonais, krumplėtomis šaknimis.

Laukiam romano

Pokalbis su rašytoju Juozu Kralikausku

Rašytojui Juozui Kralikauskui š.m. spalio 9 d. suėjo 60 metų. Gimė 1910 m. Kareivonių kaime, Žiežmarių valsč. Trakų apskrityje. Pirmasis Juozo Kralikausko novelių rinkinys "Septyni kalvijai" buvo išleistas Lietuvoje 1937 m. Pokario metais, atvykęs į Kanadą, Kralikauskas parašė apysaką "Urviniai žmonės" (1954) ir romaną "Šviesa lange" (1960). Abi knygos liečia sunkų ano meto lietuvių DP kūrimąsi, darbą ir tragiką Kanados žemėje. Vėlesnieji du jo romanai, abu laimėjusieji "Draugo" romano konkursus, savo tematika jau nukrypo į mindauginius mūsų tautos laikus: "Titnago ugnis" išėjo 1962 metais, o "Mindaugo nužudymas" — 1964 metais. Šiuo metu rašytojas gyvena Islingtone, Ont. Kanadoj. Ji ten ir pasiekėme sukaktuvine 60 metų progą su savaisiais klausimais.

— Kaip atsimenam, Jūsų "Urviniai žmonės" ir "Šviesa lange" vaizdavo visai realią, kasdienišką ir sunkią pirmųjų metų egzistenciją šitame Naujajame Pasauli. Koks buvo akstinas ir paskatas išeiti jums iš šios dienos ir vėlesniuos premijuotuos romanuos "Titnago ugnis" ir "Mindaugo nužudymas" pasinerti į viduramžinę mūsų tautos praeitį?

— Kasyklose "gyvenom" ir dirbom 40 lietuvių DP. Nuo šmėkliškų pastatų ten į visas šalis — klaidingai beprasmiškai, nuo pat ledlaikio nedirbtų laukų nykuma. Ten alkani indėnų vaikai tiesdavo į mus rankas, šaukdami: "Sam-šy! Sam-šy!" Išskelti paviršium, duodavom jiems sumuštinį: giliai žemėje nesuvalgydavom ir palikdavom tik dėl to, kad turėtumėm jiems lauktuvių,

jeigu dar šiandien nepalaidos kelių tonų akmens nuogrūva. Ta duona, kuria dalinomės su indėnukais, būdavo labai sunkiai ir pavojuje urvuose uždirbta. Ji buvo duona nelaimingo nelaimingam, varguolio riekutės varguoliui.

Ir ne tik indėnų vaikai ten šaukė: "Sam-šy! Sam-šy!" Keturias — dešimt širdžių iš Lietuvos, 40 iš skausmo šaukė:

Sam-šy! — teisybės, pasauli, teisybės, tolimasis kažkur pasauli...

Sam-šy! — gyvenimo, gyvenimo tikresnio, ko nors gi šviesesnio...

Sam-šy! — vilties netikrumė, nors bent vilties, bent vilties!

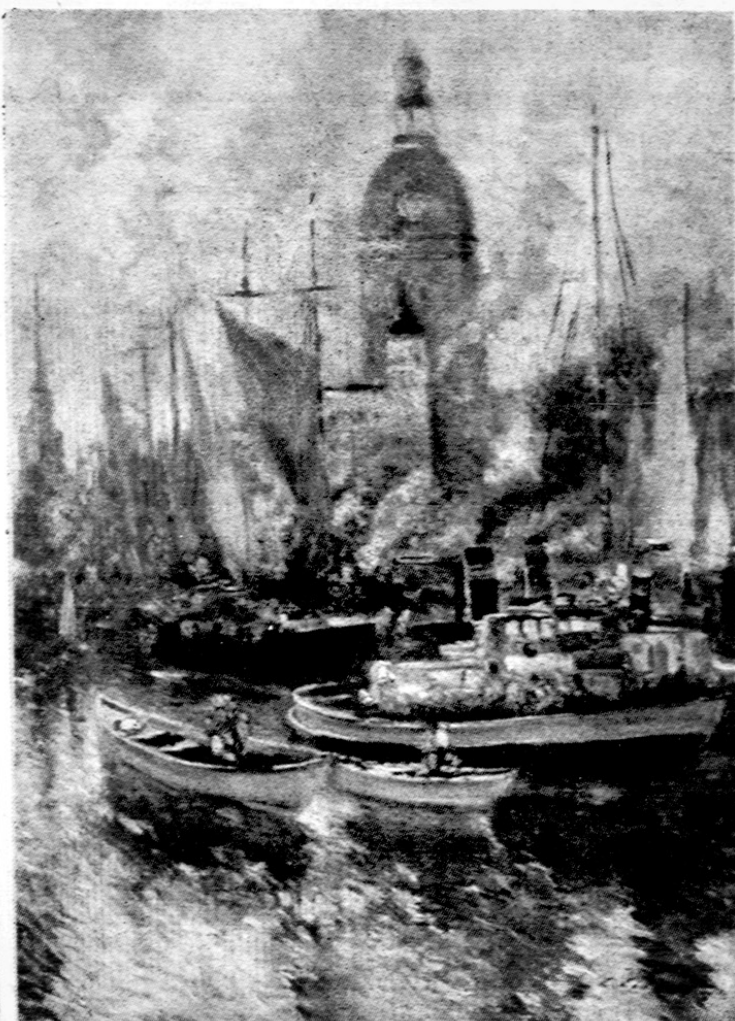
Sam-šy! — pagalbos ranką, aš jau ant pat prarajos krašto, rankų...

Tai ši kančia ir aitrus ilgesys iš aukso kasyklų požemio nuvedė į mūsų tautos lobių požemį. Dėl to aš išėjau "iš šios dienos". Ieškojau vėl pasaulio, veržiausi atgal pasaulin. Ir atsidūriau tautos pašonės pasauly. Po klaikaus ir keisto urvų pasaulio — pilių šalin. Ir sekiau gi patią likiminę mįslę. Nuo indėnų ir urvinių "gorilų" — pas karalių ir jo tragediją. Tai ši pati didžioji aisčių tragedija, kurios pasekmės kraujo gijom nudrikę iki pat anų kasyklų.

O ir dėl to, kad mano tėviškė — metoli Vilniaus ir Trakų, kad šie miestai buvo nuožmiai demarkacijos linijos atskirti. Dėl šios baisios prarajos gėla manyje tvinko su metais ir baigiamomis klasėmis. It votis, tas sopulys nukreipė mane į istoriją ir kronikas. Vilnius ir Trakai — jau Lenkijai. Gi nė joks girtas negalėjo taip beprotiškai susapnuoti karaliaus Mindaugo laikais. Aukso kasyklų

Rašytojas Juozas Kralikauskas

Latvijos nepriklausomybės paskelbimo penkiasdešimt antrąją metinę sukaktį lapkričio 18 dieną minint.

Ludolfs Liberts (latvis, g. 1895 m.)

"Rygos uostas" (aliejus)

Minint latvių laisvės dieną, spausdiname čia odę Latvijos senajai sostinei Rygai. Įdomu, kad odę parašyta prieš šimtmečius žinomojo mūsų poeto Antano Strazdo (1763-1833). Joje autoriaus gražiai iškelta Rygos reikšmė visai Europai, nepamirštant ir miesto glaudžių ryšių su Lietuva. Pati odę taipgi liudija lietuvių baudžiauninkų poeto Antano Strazdo gerą susipažinimą su ano meto europine klasicizmo literatūra, jos braižu ir jos įvaizdžiais. Tai rodo taipgi Baltijos kraštų tamprų ir seną ryšį su visos Europos kultūrinės raidos srovėmis.

GIESMĖ RYGOS MIESTUI PAGERBTI

ANTANAS STRAZDAS

Pribūk, Neptūne galingas,
Pasiauski skepru džiaugsmingai
Ir užgrok — kaip jūra ošia —
Ji tau kaktą tegu puošia.

Juk tavo sostas kalp saulė,
Jis garbingiausias pasauly.
Kas tik žmonės atsiranda,
Tu išnešioji ant sprando.

Ir tu, Eolai pūtėjau,
Išpuški dumplės, kad vėjai
Temptų bures didžiam žygiui
Ir neštų laivus į Rygą.

Lėkit, Faonai, Zefirai,
Pro verpetus prasiryę.
Tegu Charibdė ir Scilė
Prasmenga besočiam gyly.

Bangų kalnai piktieji
Tegu bedugnėna liejas.
O tos sirenos vylingos
Dainas tegu baigia graudingas.

Plaukit visų kraštų žmonės, —
Kiek čia laisvės, kiek malonės.
Iš visur čionai suplaukit —
Europos uostas jūs laukia.

Anglai ir švedai, ispanai,
Prancūzai, olandai ir danai
Čia suveža savo gėrybę,
Kraudami turtą tai Rygai.

Lietuva iš laukų savo
Čionai tiekia brandų javą,
O kai tas prekes iškrauna,
Kitų gėrybių sau gauna.

O Dauguva, tu galinga,
Pranešk naujieną džiaugsmingą
Tu, nešdama derlių Rusų,
Rygai didybės atsiysi.

Bokštai išdidūs čia tūno
Prieglobsty Marso, Neptūno.
O ta garsioji Belona
Svaido vilyčias raudonas.

Rygos piliečiai garbingi,
Slaugūs, mandagūs, protingi.
Pramonė, miesto prekyba —
Tai jų didžiausia tvėryba.

Džiaukitės, šaunūs rygiečiai,
Puiki gerovė jums šviečia.
Čionai garbė ir malonė,
Čia, kur gyvena tie žmonės.

sirenos aliarminiu kaukmu paskelbdavo pamainas, nes darbas vykdavo dieną naktį. O aš, žiūrėdamas į šiaurės pašvaistes, indėnų šaly vis atsimindavau Vilniaus pazarėlius, lyg jau ankstyvąją aušrelę. Tikrai, savo gyvenime aš būčiau daug mažiau kentėjęs, daug mažiau, jeigu būčiau augęs kur nors gerokai toliau nuo Vilniaus ir Trakų... bet tokia buvo Dievo valia, toks ir mano likimas.

— Kai žmonės perskaitė Jūsų antrąjį .. mindauginį .. romaną "Mindaugo nužudymą", tai buvo girdėtis kalbų, kad Kralikauskas

greičiausiai yra užsimojęs parašyti šios temos visą trilogiją. Ir "Mindaugo nužudymas" yra baigiamas tokia situacija, kuri prašyte prašosi trečiojo tos pačios epochos tomo. Ar iš tikrųjų galima tikėtis spėjamos trilogijos paskutiniojo tomo?

— Taip. Buvau benukrypstas į visai kitą temą bei foną. Tačiau pamačiau "Drauge" kun. Stasio Ylos parašyta "Skaitytojas dar nepasotintas". Esą, tema ir problemos prašosi tęsinio. Jo žodis ir širdis man visad buvo brangūs.

— Be abejo, randate progų paversti .. ir ..okupuotosios ..Lietuvos

šiandieninę literatūrą. Sakykite, kurie tenyščiai rašytojai, kurie jų veikalai ir kodėl būtų verti ypatingesnio dėmesio?

— Požemio akmens sienose stebėdavau aukso grūdus, gijas ir gumbus. Ten žemės išsios aukšas išbuvo tūkstančius metų. Aukšas ir didžiausioj tamsybėj, ir gelmėj, ir žemei drebant vis tiek išlieka nepakitęs. Jo grūdus ir gijas atpažįstu ir tenyščitėj mūsų brolių literatūroj. Tai mane guodžia, nes gerai žinau: kur jau aukšas, vis tiek išliks, nežiūrint kokios audros ten viršum dar praeitu. Atpažįstu ir kančią,

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

ZVELGDAMI ATEITIN, NEUŽSIMERKIME PRIES DABARTĮ.
POKALBIS SU NAUJUOJU JAV LB CENTRO VALDYBOS PIRM. VYTAUTU VOLERTU.
SUOMIŲ IR LIETUVIŲ KALEOS.
APIE NAUJĄ ANTANO MACEINAS KNYGĄ.
KAZIO BRADENO EILERASČIAI.
KAZIO ALMENO NOVELĖS PABAIGA.
IR VĖL NUOSTOLIS LITUANISTIKAI.
LAISKAI IS VIETNAMO.
NUJI LEIDINIAI.
FILMŲ IVAIRUMAI.
KULTŪRNE KRONIKA.
MOTERŲ GYVENIMAS.

Kai stinga rankų darbui

Pokalbis su naujuoju JAV Lietuvių Bendruomenės Centro valdybos pirmininku Vytautu Volertu

"Draugo" kultūrinio priedo puslapiuos neseniai buvo kalbėta, kad mūsų kultūrininkus reikia labiau tausoti tiesioginiame jų pašaukime, neveliant jų visuomeninius bei politinius darbus. Ir lyg tyčia, štai — Amerikos Lietuvių Bendruomenės Centro valdybos pirmininku išrenkamas kaip tik labiau kultūrinuose baruose subrendęs žmogus — rašytojas, žurnalistas Vytautas Volertas. Pasirodo, kad kultūrininko — visuomenininko problema nėra mūsų šioje tokia paprasta ir nėra taip lengvai išsprendžiama, jau vien tik prisimenant šviesųjį Vaižgantą, kuris ne tik daug paliko mūsų grožinei literatūrai, bet buvo visą amžių paskendęs ir visuomeniniame bruzdėjime. Gal kitas rašytojas iš savo visuomeninės, net politinės veiklos kaip tik semiasi temų grožinės literatūros kūriniam?

Žodžių, kaip ten bebūtų — šiuo gana retoku rašytojo ir žurnalisto "pakliuvimu į valdžią" pasinaudojom ir mes, pateikdami jam čia keletą klausimų.

— *Esate vienas iš tų šakotųjų mūsų kultūrininkų, kuris neužsisklendžia išdidžiame dramblio kaulo bokšte, o, kur tik reikalinga, nevengiate ir "juodojo" visuomeninio darbo. Dabar esat JAV Lietuvių Bendruomenės Tarybos išrinktas šio krašto Lietuvių Bendruomenės Centro valdybos pirmininku. Sakykite, kaip suderinat ir koks paskatas turėsite suderinti savo, kaip matematiko, profesiją su rašytojo bei žurnalisto plunksna ir su visuomenine išeivijos lietuvių veikla?*

— Profesija, kuria iki šiol negaliu skustis, išeivijoje man liko duonos parūpinimo priemonė. Esant Lietuvoje, jai skirčiau pirminį dėmesį. Šiame krašte matematikų ir inžinierių yra apstu, bet stinga rankų lietuviškame gyvenime. "Juodasis" visuomeninis darbas, mano manymu, yra pagrindinė "profesija" kiekvieno susipratusio išeivio, nes juo remiasi mūsų gyvybė, — jon įskaičiuoju fizinį ir kultūrinį išsilikimą. Žurnalistika yra taip pat visuomeninio gyvenimo dalis. "Juodojo" darbo našta iš pareigos veikia visi šiauriniai spaudos talkininkai, atiduodami sąmoningą auką. O ką bendro mano profesija turi su literatūra, nežinau.

Nemanau idealizuoti lietuvių individualiai vien dėl jo kilmės ar kraujo. Ne visi esame šventi, ne visi genijai, ne visi herojai.

kio ateityje tikrai jau nebeturėsimė.

Todėl dabartyje sukaupiai potencialai išnaudoti, sudaryti jai reikštingas sąlygas bei nuotakas ir stipriai pečiu visa tai paremti yra pati realiausia, išeivijai tik ribotame laike duota ir ateičiai neatidėliotina galimybė.

k. brd.

Kūrybiniame gyvenime vulkanais prasiveržė nedaugelis; aukštų politikos žibintų nuo Vytauto laikų stokojome; asmeninės aukos pribijojo nepriklausomojo gyvenimo vairininkai; jos neparodė indoktrinuoti senieji komunistai, okupacijų metais stebėjė ir dalyvavę šimtų tūkstančių žmonių deportacijose ir joms, kaip partiečiai, nepasipriešinę grynai dėl savų interesų, nors skriauda ir neteisėybė jiems buvo aiški; nėra gausūs ir pokarinių laikų individualūs herojai. Tačiau tautinė visuma, kuri nėra vien kilmės kraujas, bet ir dvasinės nuotaikos, stebina. Jos gyvastingumas, nešant amžių priepauidas, jos sąntūrus, neakiplėšiškas, kultūringas charakteris. nepaprastas patvarumas sunkiausiose sąlygose, prigimtas linkimas grožin ir kūrybon, glaudumas tarp atskirų narių kritiškais momentais ir ryžtas bendrai aukai rodo, kad pasaulio pažangai mes nesam bereikšmiai. Todėl dėl šios tautinės visumos ir "juodasis" visuomeninis darbas darosi pramingas.

Žinoma, viskam yra ribos. Jas turi ir visuomenininko auka, nes šiam darbui esame beveik visi tinka. Ypatingi individai, ar dėl savo sugebėjimų ar aplinkybių gali ką nors nepaprastai aukšto pasiekti, jų neturėtų paistyti. Tačiau eiliniam nariui, matančiam

ir kitus, kurie vien dėl pritingėjimo išsisukinėja nuo rankų pajudinimo, ateina laikas, kai pareigos ir aukos balansas ryškiai krypsta antrosios naudai. Nuotalkos mano šeimoje, iš žmonos ir iš vaikų pusės, visuomeninio darbo požiūriu yra labai šiltos. Tačiau kiekvieno sveikatos, kantrybės, laiko ir finansų šaltiniai yra riboti.

— *Esate pirmas mūsų rašytojas — kūrėjas, išrinktas čionykštės Lietuvių Bendruomenės pirmininku. Ar tai gali čia reikšti Bendruomenės veiklos pasukimą grynai kultūrinio darbo vage (kaip mūsų šioje kas norėtų) ar, Jūsų manymu, Bendruomenė ir toliau turėtų būti neabejinga taipgi įvairiopam visuomeniniam bei politiniam mūsų čia buvimo reikalui? Kaip visa tai reikėtų balansuoti ir kur dėti akcentus?*

— Mano ir su manim centro valdyboje dirbti sutikusiu nuomone — negalima galvos sukėti tik į vieną pusę. Būtų netikslu pavojingai susirgusiam vaikui nešauti gydytojo vien todėl, kad reikia taupyti pinigų jo mokslui universitete. Vaikui mirtus, universiteto nereikės. Labai neprotinga ir auginti fiziniai stipriai, bet negalvojančią būtybę. Panašiai suprantu ir JAV LB padėtį. Rūpesčius reikia

Vytautas Volertas, naujasis JAV Lietuvių Bendruomenės Centro valdybos pirmininkas. Nuotrauka Vytauto Maželo

KERTINĖ PARASĖ

Žvelgdami ateitin, neužsimerkime prieš dabartį

Mūsų čionykštėj bendruomenėnėj veikloj bei įvairios krypties kultūrinėse pastangose mes vis patetiškai dar jaučiamės pačių ilgiausių distancijų bėgikai. Užsiplėšę į tolius, dažnai net nepagalvojame, kad tokiose laiko atstumuose galime paprasčiausiai pritrūkti kvapo ir nuvirsti, tolimo tikslo visai nepasiekę.

O tokia abejonė ir kyla, kai metų metais, kalbėdami apie lietuviybės išlaikymą, apie mūsų čia buvimo įprasminimą, kone viską suvedame į lietuviškosios ateities formavimą, lyg jos turinys ir visokeriopa vertė pareitų tik nuo mūsų vienu, lyg mes čia būtume pats reikšmingiausias ateities užtikrinimo veiksnys, o ir ta ateitis, dar vis tikime, turėtų būti kur kas reikšmingesnė ir visai tautai svaresnė už šiaurinę dabartį.

Šitokiose nuotakose save užsihipnotizavus, yra pavojaus kada nors atskaitinėj akivaizdoj prieš tautą atsistoti visai tušiomis rankomis, atsistoti be ateities ir be dabarties.

Tokia situacija turint minty, ar tik nebūtų geriausia išieitis tapti realistais. Ir ta prasme, kad nereikėtų per daug lengvai įtikėti išeiviskosios lietuviybės amžinybe ir tik šiai gražiai vizijai visas jėgas ir išteklius aukoti. Ar negeriau būtų didžiausią dėmesio dalį sukaupiti dabartyje turimos potencijos išnaudojimui. Nes šiaurinė dar savo tarpe turimos kūrybinės potencijos skatinimas ir laimėtieji rezultatai gali būti patys lemtingiausi kaip tik tos išeiviskosios mūsų amžinybės prailginimui ir visos tautos kultūrinių aruodų papildymui.

skirstyti pagal laiko iškeltą reikalą svarbą. Tačiau paskutiniu metu mūsų tarpe lyg atsiranda tendencija linkti į mažai išmančio, patogumus pamėgusio didiko pusę, — dvaras svarbiau už žinojimą. Ši tendencija ypač ryškėja iš leidinių tiražų. Geras koncertas ir dailininkų parodos lankytojų susilaukia, bet knygai skirtas laikas ir pinigas kasdien traukiasi, lyg būtina stengtūmės tapti berashių mase. Padėtis yra pavojinga, ir reikia bandyti šį "liaudėjimo" procesą suvaldyti. Bet ar JAV LB CV pajėgs? Mėginsime negaišinti laiko smulkmenoms, tačiau kai kurios ir jų reikalauja dėmesio.

Mūsų darbą saisto LB Taryba. Iš jos tikimės ne vien sprendimų, bet ir konkrečios paramos. Iš jos laukiame pasisakymų ir dėl LB požiūrio į politinius uždavinius, nors patys stengsimės jų vengti.

— *Jūsų kadencijos metuose turės būti ir du didieji įvykiai. Ketvirtoji dainų šventė 1971 metais ir Ketvirtoji tautinių šokių šventė bei Antrasis pasaulio lietuvių jaunimo kongresas 1972 metais. Ko labiausiai tikėtės iš šių įvykių ir kokius sunkumus pramatote juos organizuojant? Kad visa tai nebūtų vien tik dainavimas ir pasišokimas (prisimenant ir literatūros rečitalį prie Tročiosios tautinių šokių šventės ir "Lokio" operą prie Jaunimo kongreso) kas, Jūsų manymu, tikėtų prie abiejų įvykių dar pridėti, kad jie visokeriopa kultūrinė ir visuomeninė pastanga įgytų didesnį ir ilgiau išliekantį svorį?*

— Jaunimo kongresas — PLB valdybos atsakomybė. Šio krašto lietuvių bendruomenė yra

vien talkininkė. Ir šokių šventė yra tik vienas Jaunimo kongreso įvykis. Tačiau kas prisimena pirmąjį kongresą, neabejoja ir šio sėkme.

Dainų šventė — sparčiausiai artėjąs mūsų didelis rūpestis. Jo sėkmei labai daug lems Chicago lietuviai, ypač JAV LB Chicago apygarda, kuri nuoširdžiai prižadėjo padėti. Jos pirm. J. Jasaitis jau dabar tuo rūpinasi. Apie Dainų šventę plačiau kalbėsime, ištyrę aplinką ir susirinkę sugestijas. (Viena jų laikaus šį Jūsų klausimą).

— *Nemažam vyresniųjų skaičiui pavargstant ar pasitraukiant iš amžinybės, ir mūsų išeivijos lietuviškoji bendruomenė, galima sakyti, vis labiau jaunima dideliu skaičium besiveržiant į šio krašto šviesuolių klodus. Kokia būtų šiu naujos kartos akademiškų lietuvių pareiga ir misija savo bendruomenės ir savo pavergtos tautos atžvilgiu; kaip ir kur jie tai turėtų atlikti; ir ar pakankamai visa tai atlieka?*

— Savas pareigas akademikai turi geriausiai suprasti ir, manau, jie jas tinkamai atlieka. Gal tik šiek tiek trūksta sąlyčio su gyvenimo praktka, kuri būtina reikalauja "juodadarbių". Glaudus ryšys su visuomene šią problemą išspręs, o kaip geriausiai reikštis — jie patys susiras. Centro valdyboje šiems klausimams yra specialus žmogus — dr. V. Klemas.

— *Galime jau pasigirti ne tik augančiu Lietuvių fondu, bet ir kitais įvairiais pinigais fondais, pinigais organizacijomis, pinigais ir senais, vadinamais, Susivienijimais, įvairto lietuvių bendruomenė yra*

V. K. Jonynas Skulptūros "Motina ir vaikas" detalė (aluminis) Nuotrauka Vytauto Maželo

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

GRĮZTELĖJIMAI, UŽSALDYMAI IR ATŠILDYMAI.
POKALBIS SU RASYTOJU JUOZU KRALIKAUSKU.
LATVIJOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTES AKCENTAS.
ALG. KEZIO NUOTRAUKŲ IR FRANCIS ... THOMPSONO POEZIJOS KNYGA.
JUSTINO MARCINKEVICIAUS "MINDAUGAS"
ATSIŖĖPIMAI APIE SODEIKIENĖS PARODĄ.
KAIRIO ATSAKAS MERINGIUL FILMŲ IVAIRUMAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
AKADEMINĖS PROŠVAISTĖS.

Laukiam romano

Pokalbis su rašytoju Juozu Kralikausku

Rašytojui Juozui Kralikauskui š.m. spalio 9 d. suėjo 60 metų. Gimė 1910 m. Kareivonių kaime, Žiežmarių valsč. Trakų apskrityje. Pirmasis Juozo Kralikausko novelių rinkinys "Septyni kalavijai" buvo išleistas Lietuvoje 1937 m. Pokario metais, atvykęs į Kanadą, Kralikauskas parašė apysaką "Urviniai žmonės" (1954) ir romaną "Šviesa lange" (1960). Abi knygos liečia sunkių ano meto lietuvių DP kūrimąsi, darbą ir tragiką Kanados žemėje. Vėlesnieji du jo romanai, abu laimėjusieji "Draugo" romano konkursus, savo tematika jau nukrypo į mindauginius mūsų tautos laikus: "Titnago ugnis" išėjo 1962 metais, o "Mindaugo nužudymas" — 1964 metais. Šiuo metu rašytojas gyvena Islingtone, Ont. Kanadoj. Ji ten ir pasiekėme sukaktuvine 60 metų proga su savaisiais klausimais.

jeigu dar šiandien nepalaidos kelių tonų akmens nuogrūva. Ta duona, kuria dalinomės su indėnukais, būdavo labai sunkiai ir pavojuje urvuose uždirbta. Ji buvo duona nelaimingo nelaiminagam, varguolio riekutės varguoliui.

Ir ne tik indėnų vaikai ten šaukė: "Sam-šy! Sam-šy!" Keturias — dešimt širdžių iš Lietuvos, 40 iš skausmo šaukė: Sam-šy! — teisybės, pasauli, teisybės, tolimasis kažkur pasauli...

Sam-šy! — gyvenimo, gyvenimo tikresnio, ko nors gi šviesesnio!

Sam-šy! — vilties netikrume, nors bent vilties, bent vilties!

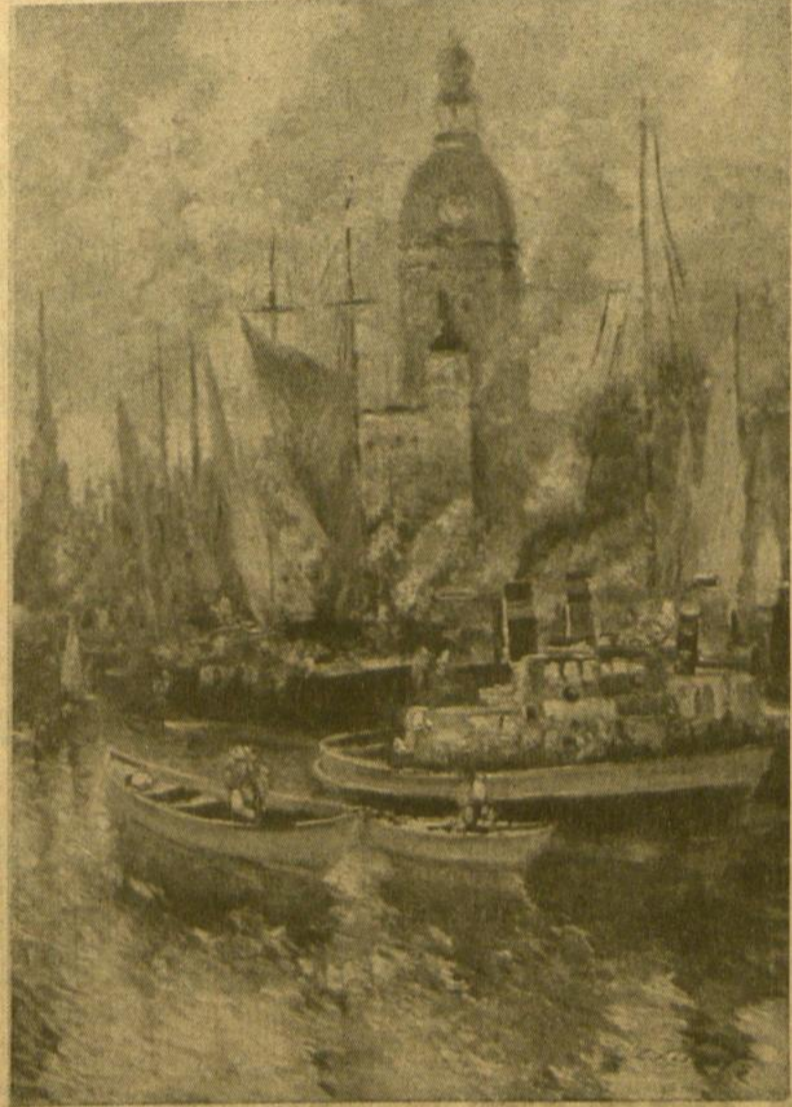
Sam-šy! — pagalbos ranką, aš jau ant pat prarajos krašto, ranką!

Tai ši kančia ir aitrus ilgesys iš aukso kasyklų požemio nuvedė į mūsų tautos lobių požemį. Dėl to aš išėjau "iš šios dienos". Ieškojau vėl pasaulio, verčiausi atgal pasaulin. Ir atsidūriau tautos pašonės pasauly. Po klaikaus ir keisto urvų pasaulio — pilių šalin. Ir sekiau gi pačią likiminę mįslę. Nuo indėnų ir urvinių "gorilų" — pas karalių ir jo tragediją. Tai ši pati didžioji aiščių tragedija, kurios pasekmės kraujo gijom nudrikę iki pat anų kasyklų.

O ir dėl to, kad mano tėviškė — netoli Vilniaus ir Trakų, kad šie miestai buvo nuožmiai demarkacijos linijos atskirti. Dėl šios baisios prarajos gėla manyje tvinko su metais ir baigiamomis klasėmis. It votis, tas sopulys nukreipė mane į istoriją ir kronikas. Vilnius ir Trakai — jau Lenkijai. Gi nė joks girtas negalėjo taip beprotiškai susapnuoti karaliaus Mindaugo laikais. Aukso kasyklų

— Kaip atsimenam, Jūsų "Urviniai žmonės" ir "Šviesa lange" vaizdavo visai realią, kasdienišką ir sunkią pirmųjų metų egzistenciją buiti šitame Naujajame Pasauli. Koks buvo akstinas ir paskatas išeiti Jums iš šios dienos ir vėlesnios premijuotos romano "Titnago ugnis" ir "Mindaugo nužudymas" pasinerti į viduramžinę mūsų tautos praeitį?

— Kasyklose "gyvenom" ir dirbom 40 lietuvių DP. Nuo šmėkliškų pastatų ten į visas šalis — klaiikai beprasmi platybė, nuo pat ledlaikio nedirbtų laukų nykuma. Ten alkanai indėnų vaikai tiesdavo į mus rankas, šaukdami: "Sam-šy! Sam-šy!" Iškelti paviršiu, duodavom jiems sumuštinių; giliai žemėje nesuvalgydavom ir palikdavom tik dėl to, kad turėtumėm jiems lauktuvių,

Latvijos nepriklausomybės paskelbimo penkiasdešimt antrąją metinę sukaktį lapkričio 18 dieną minint.

Ludolfs Līberts (latvis, g. 1895 m.)
"Rygos uostas" (allejus)

Minint latvių laisvės dieną, spausdiname čia odę Latvijos senajai sostinei Rygai. Įdomu, kad odę parašyta prieš šimtmečius žinomojo mūsų poeto Antano Strazdo (1763-1833). Joje autorias gražiai iškelta Rygos reikšmė visai Europai, nepamirštant ir miesto glaudžių ryšių su Lietuva. Pati odę taipgi liudija lietuvių baudžiauninkų poeto Antano Strazdo gerą susipažinimą su ano meto europine klasicizmo literatūra, jos braižu ir jos įvaizdžiais. Tai rodo taipgi Baltijos kraštų temprų ir seną ryšį su visos Europos kultūrinės raidos srovėmis.

Grįžtelėjimai, užsaldymai ir atšildymai

Kai mūsųose kyla ginčai dėl kai kurių nukrypimų, svetimų įtakų tautiniuose drabužiuose, liaudies meno ar rašto netradicinio supratimo, tada ar neatrodo, kad turime reikalo lyg su kažkokia neliečiama, šventa realikvija, lyg su kažkokiu muzieju po stiklu padėtų eksponatu, kurio palytėjimas, vietos pakeltimas ar kitokiu kampu pristatymas žiūrovui yra leistas tik to muziejaus sargams ir tai gal tik su raštišku muziejaus vadovų patvirtinimu. Pagarba skiriama liaudies išraiškoms ir jos neliečiama pas mus supranta mi kaip savotiškas socialinis etiketas: neliesk, nekalkėk ir neužgaut šeimoms vaikų, protėvių. O įvairūs kūrėjų ar interpretatorių kryptelėjimai į vieną ar kitą šoną mums vis atrodo, kad ims ir persvers turimą balansą, tada mūsų tautinis palikimas nukris žemėn ir suduž į šukes, kaip molinis ašotis.

Tautinis menas, ypač mums išieiviams, tokiu būdu pasidaręs taip svarbiu, įgauna net ypatingą prasme, lyg be jo mes paskęstume didmiesčių nešvariame ore, praradę, ką atsivežėm, ir kartu savą identitetą. Su tuo mes negalime sutikti ir vengiamo visko, kas galėtų tą meną iš mūsų atimti.

Kartu žinome iš istorijos, kad visi kūrėjai viename ar kitame dešimtmetyje, ar viename ar kitame šimtmetyje vis grįždavo prie savo tautos kamienu ir raudavosi po jos šaknimis, ieškodami naujų atsakymų naujiems klausimams. Ir visa tai jie darė ir daro vis po tomis senomis, krumplėtomis šaknimis.

Didžiausia blogybė gal yra ta, kad išieivijos kūryboje visas tas čia minėtas liaudies tautos meno supratimas yra tiek perausintas išieivio gimtojo krašto nostalgija ir baime įvairiom galimom (Nukelta į 2 psl.)

Rašytojas Juozas Kralikauskas

GIESMĖ RYGOS MIESTUI PAGERBTI

ANTANAS STRAZDAS

Pribūk, Neptūne galingas,
Pasiauski skeptru džiaugsmingai
Ir užgrok — kaip jūra ošia —
Ji tau kaktą tegu puošia.

Juk tavo sostas kaip saulė,
Jis garbingiausias pasauly.
Kas tik žmonės' atsiranda,
Tu išnešioji ant sprando.

Ir tu, Eolai pūtėjau,
Išpūski dumplės, kad vėjai
Tempų bures didžiam žygiui
Ir neštų laivus į Rygą.

Lėkīt, Faonai, Zefirai,
Pro verpetus prasiyrę.
Tegu Charibdė ir Sellė
Prasmenga besočiam gyly.

Bangų kalnai piktieji
Tegu bedugnėna liejas.
O tos sirenos vylingos
Dainas tegu baigia graudingas.

Plaukīt visų kraštų žmonės, —
Kiek čia laisvės, kiek malonės.
Iš visur čionai suplaukīt —
Europos uostas jūs laukia.

Anglai ir švedai, ispanai,
Prancūzai, olandai ir danai
Čia suveža savo gėrybę,
Kraudami turtą tai Rygai.

Lietuva iš laukų savo
Čionai tiekia brandų javą,
O kai tas prekes iškrauna,
Kitų gėrybliū sau gauna.

O Dauguva, tu galinga,
Pranešk naujieną džiaugsmingą
Tu, nešdama derlių Rusų,
Rygai didybės atsiųsi.

Bokštai išlūdūs čia tūno
Prieglobsty Marso, Neptūno.
O ta garsioji Belona
Svaldo vilyčias raudonas.

Rygos piliečiai garbingi,
Slaugūs, mandagūs, protingi.
Pramonė, miesto prekyba —
Tai jų didžiausia tvėryba.

Džiankītės, šaunūs rygiečiai,
Puiki gerovė jums šviečia.
Čionai garbė ir malonė,
Čia, kur gyvena tie žmonės.

sirenos aliarminiu kauksmu skelbdavo pamainas, nes darbas vykdavo dieną naktį. O aš, žiūrėdamas į šiaurės pašvaistes, indėnų šaly vis atsimindavau Vilniaus pazarėlius, lyg jau ankstyvąją aušrelę. Tikrai, savo gyvenime aš būčiau daug mažiau kentėjęs, daug mažiau, jeigu būčiau augęs kur nors gerokai toliau nuo Vilniaus ir Trakų... bet tokia buvo Dievo valia, toks ir mano likimas.

— Kai žmonės perskaitė Jūsų antrąjį .. mindauginį .. romaną "Mindaugo nužudymą", tai buvo girdėtis kalbų, kad Kralikauskas

greičiausiai yra užsimojęs parašyti šios temos visą trilogiją. Ir "Mindaugo nužudymas" yra baigiamas tokia situacija, kuri prašyte prašosi trečiojo tomo pačios epochos tomo. Ar iš tikrųjų galima tikėtis spėjamos trilogijos paskutiniojo tomo?

— Taip. Buvau benukrypstas į visai kitą temą bei foną. Tačiau pamačiau "Drauge" kun. Stasio Ylos parašyta "Skaitytos dar nepasotintas". Ešą, tema ir problemos prašosi tęsinio. Jo žodis ir širdis man visad buvo brangūs.

— Be abejo, randate progų pasekti .. ir ..okupuotosios ..Lietuvos

šiandieninę literatūrą. Sakykite, kurie tenyškiai rašytojai, kurie jų veikalai ir kodėl būtų verti ypatingesnio dėmesio?

— Požemio akmens sienose stebėdavau aukso grūdus, gijas ir gumbus. Ten žemės įsčiose auksas išbuvo tūkstančius metų. Aukšas ir didžiausioj tamsybėj, ir gėlmėj, ir žemei drebant vis tiek išlieka nepakitęs. Jo grūdus ir gijas atpažįstu ir tenyškėjų mūsų brolių literatūroj. Tai mane guodžia, nes gerai žinau: kur jau auksas, vis tiek išliks, nežiūrint kokios audros ten viršum dar praieitų. Atpažįstu ir kančią. (Nukelta į 2 psl.)

Brazdžionio poezijos šventė Chicagoje

Šiame numery

AR TIK NEPERŽENGIAM NUOSEKLUMO?
BERNARDO BRAZDŽIONIO POEZIJOS ŠVENTĖ CHICAGOJE.
MASKVOS SARGYBOS LIETUVIŲ RAŠYTOJŲ SUVAŽIAVIME.
JUSTINO MARCINKECICIAUS EILERAŠČIAI. LITUANISTIKOS SĄVOKA IR JOS RIBOS.
PIRMASIS LIETUVIŲ EVANGELIKŲ GIESMYNAS.
ST. MERINGIO LAISKAS IS LONDONO.
SIEMETINĖS GOUNCOURT PREMIJOS LAUREATAS.
VYSKUPŲ SOCIALINĖ REVOLIUCIJA. FILMŲ ĮVAIRUMAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

AR TIK NEPERŽENGIAME NUOSEKLUMO?

Štai skaitome spaudoje raginimą, kad gal būtų gera, jei visuomenė pasisakytų apie perskaitytas knygas, nes knygos yra skaitytojų rašytos; skaitytojo ir rašytojo bendravimas turi būti abipusiškas. Bet štai po kiek laiko kitas ima ir parašo, kad, girdi, buvo spaudoj tokių, kurie nieko apie literatūros augimo neprisidėjo, bet reikalavo, jog lietuvis rašytojas kurtų viešai ar kitaip, ir teko gintis nuo jų blogai sueliuotų šūkių.

Tai prieštaravimas? Ar tik nuomonėmis laisvoje spaudoje pasikeičia? Ar tokių tariamų prieštaraščių spaudos puslapiuose turėtų vengti? Ar, priešingai, turėtų kaip tik savo skiltis jais pagyvinti?

Štai susikerta poetas su avangardinio filminku ir, atrodo, kad jau nieks nenusiels, gi vėliau užklaustas tas pats poetas prisipažįsta, kad lietuvių literatūroje ir mene visiems yra vietos, ir tik tada pasidaro aišku, ir norisi jam padėkoti, nes lietuvių literatūros salė yra ir turėtų būti didelė.

Kartais susitvenkusioj situacijoj atrodo, kad visi mes tampame tvirtovėm ir ieškome tik plyšio jausmų srovei išlieti. Juk ir mūsų laureatai kartais net į premijos įteikimą neatvažiuoja. Net mūsų kūrėjas nesupranta kito kūrėjo, kai tiesmūkinis jo žodis pataiko į po kūrybinio proceso išvargusį, nelemtą Achilo kulną.

Kai kurie sako, kad A. Skėma, "palikęs sunkią valandą tautai nihilizmo nuodų nenusipelno pagarbos", kiti ateina su visai priešinga nuomone. Jie sako, kad Skėma yra net literatūrinis tautos kovotojas ir Skėmos žodžiais "Pabudimas" parašytas, prisimenant milijonus nežinomųjų, ypač lietuvių, kovotojų. Apšauktas nihi-

listu, Skėma staiga tampa kovotoju!

Tai gal čia nesilaikome orumo ir nuoseklumo? Gal? Yra ir taip. Kai vieni džiaugiasi jaunųjų rašymu, jų dėmesiu menui, jų bruzdėjimu scenoj, kiti juos murkdo su šypsena veide: "juk po mūsų ateis, ir tegul ateina, pasaulio galas". O jei kas nieko neveikia, neorganizuoja — vėl blogai. Jei dramaturgas suorganizuoja vidutinišką ar pusvidutinišką teatrą — dar blogiau.

Senieji prisipažįsta, kad neleidžia jaunesiems ir šio ir to. Iš to kylą konfliktas. Bet jei nenorima jiems leisti ir padėti užsiauginti modernaus veikėjo, kritiko ar rašytojo, tai turėtų nenorintieji pagalvoti, kad per didelis saugojimas tikrai angelų iš jaunimelio čia nesutvers. Gi kūryboje savotiškas "maištavimas" visuomet pradžioj yra sveikintinas, jeigu tik jis neišvirsta kvailiojimu.

Ir redaktorių darbas čia nėra lengvas. Bet jie imasi jo. Reikia jiems nemažos išminties, nenorint sustingti ir į visus ekeperimentus ranka numoti. Amerikoj, sakykim, yra ir tokių, kurie naujos poezijos ir prozos gabalus paleidžia net tame pačiame numery kartu su kritiko komentarais (Iowa Quarterly), ir tuo kritikas ir naujas rašytojas suartėja, o ir skaitytojas daug išmoka. Dėl mūsų, sakykim, nenuoseklumo ir orumo stokos sugadiname daug popieriaus ir tulžies, ieškodami vis labiau prieš, negu brolio, vis stengdamiesi užsiangažuoti savuotės "gladiatorių kovom", kurios po 50 metų istorikams tikrai tik šypsena iššauks. P. Mln.

Iš spaudoje skelbiamų žinučių jau žinome, kad gruodžio 12 d. Chicagojos lietuvių kultūriniam židinyje — Jaunimo centre rengiamas mūsų tautos dainiaus Bernardo Brazdžionio viso gyvenimo kūrybos rinkinio "Poezijos pilnatis" viešas pristatymas. Šią knygos ir iškilaus poeto kūrybos pagerbimo šventę rengia meno draugija "Satrija" ir Korpl "Satrija", kurių eilėse poetui teko išaugti ir kūrybiniai subręsti. I šventę atvyksta ir pats poetas, nes, jo žodžiais: "Nemėgstu jokių asmeninių švenčių ir nuo jų ne kartą esu atsisakęs. Kai atsisakiau nuo asmeninės šventės, visuomenė išleido mano viso gyvenimo kūrybos rinktinę. Tai pati gražiausia dovana. Dabar, kai Chicagoje, o ant rytojaus gruodžio 13 d. ir Bostone, vyks tos rinktinės pristatymo šventė, į jas mielai vyksiu, nes jose bus kalbama ne apie žmogų, bet apie jo kūrybą."

Aną sekmadienį, Kristaus Karaliaus dieną, išklausius mišių jėzuitų koplyčioje, Chicagoje, mišioms baigiantis, nuskambėjo pakilus Kristaus Karaliaus himnas "Kaip pavasario žydinčio šventė žydi Kristaus šviesi vėliava, su tavim eina tautos gyventi, su Tavim eis visa Lietuva..." Tuo pakiliu momentu mintys nukrypo į Pacifiko pakrantes, kur gyvena to himno ir visos eilės kitų dainų, giesmių bei kantatų autorius Bernardas Brazdžionis. Vėl prisiminė jo vardo garsas Lietuvoje, kada jo kūryba kopė į aukščiausią zenitą, kada jis tokiu lyrišku ir drauge drąsiu žodžiu okupacijų metais prabilo iš pagrindžio, šaukdamas tautą GPU užguitą ir blaškoma it rudenio lapus. Atėjo vokiečių okupacijos metai, ir tada Lietuvai Bern. Brazdžionis savo kūryba buvo tarsi švyturys tamsiąją naktį. Kai bolševikai anapus fronto linijų prarastai kovos nuotakai ir tariamam patriotizmui atgauti visu smarkumu griebėsi propaguoti Maironio dainas ir eileraščius, šiapus fronto linijų likusiai tautai dainavo Bern. Brazdžionis ir kiti. Apie tuos laikus B. Brazdžionis pasakoja: "Literatūros vakaruose Lietuvoje entuziastiškiausia publika buvo vokiečių okupacijos metais. Ten rašytojo mintį baigdavo patys žmonės. Toks bendradarbiavimas su publika rašytojui buvo vienas iš didžiausių malonumų. Iš tų laikų bene labiausiai prisimenu grandiozinis literatūros vakaras, įvykęs Raseiniuose."

Bet Bern. Brazdžionis kūrybiniai subrendo ir valstybinę literatūros premiją už "Kunigaikščių miestą" laimėjo dar nepriklausomos Lietuvos laikais. Anot Bern. Brazdžionio, didžiausia jo gyvenimo šventė įvyko Vilniuje 1940 m. per šv. Kazimierą, kai jam buvo įteikta valstybinė literatūros premija. Retu istoriniu sutapimu premija buvo įteikta tik ką Lietuvai sugrįžusiam istoriniam Kunigaikščių mieste, apie kurį jis pranašiška dainavo premijuotame veikalė. Todėl nebe reikalo tautai Bern. Brazdžioniui greit pritaikė Pranašo vardą.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

Nuotrauka Vytauto Maželio

Kokia Bern. Brazdžionio nuomonė apie literatūros vakarus, vykusius nepriklausomoje Lietuvoje, kuriuose jam teko dalyvauti?

— Publika būdavo labai įvairi. Kartais susirinkdavo jaunų, labai entuziastingų žmonių, o kartais teatėdavo tik rengėjai. Pats entuziastiškiausias literatūros vakaras iš visų Brazdžionio dalyvautų vakarų nepriklausomos Lietuvos laikais įvykęs Biržuose, kuris tada ir buvo pavadintas Brazdžionio sugrįžimu į Biržus.

Biržai — literatūrai tėvynė. Iš šio krašto į mūsų literatūrą atėjo Balys Sruoga, Kazys Binkis, Bernardas Brazdžionis ir kiti, o po jų išaugo ir nauji vardai — Leonardas Zitkevičius, Eugenijus Matuzevičius, Paulius Drevinis, Aloyzas Baronas, broliai Mekai, tauta Bern. Brazdžioniui greit pritaikė Pranašo vardą.

klausomybės paskutiniaisiais metais į gimtąjį kraštą užsukusį Bern. Brazdžionį sutiko taip iškilingai ir entuziastingai, nes Biržų krašto sūnus, Biržų gimnazijos absolventas jau pynė poezijos vainiką visai tautai.

Kalbant apie Biržus, B. Brazdžionio veidas tarp šviesos spindulių kartais ir apsiniaukia. Jis prisimena du artimus jauniosios kartos bičiulius, daug žadėjusius žemininkų būrio literatūros kritikus — Bronių Krivicką ir Marmertą Indriliūną, kurie krito partizanų atvyko svečiuosna Pulgis Andriušis, "keturi didieji" — B. Brazdžionis, P. Andriušis, Ant. Gustaitis ir St. Santvaras vėl padarė literatūrinę kelionę per kai kurias JAV ir Kanados lietuvių kolonijas. Maloniam nustebitumui, vėl jie pamatė lietuviškos publikos atgimimą, domėjimąsi

Bern. Brazdžionis Chicagoje lietuviams pažįstamas jau nuo 1950-51 m. Tame laikotarpyje Chicagoje prasidėjo didieji literatūros vakarai, kurių pagrindu ne kartą stovėjo Bern. Brazdžionis, Ant. Gustaitis ir akt. H. Kačinskas. Vakarai vykdavo Sokolų salėje, ir kiekvieną kartą ten susirinkdavo po keliolika šimtų žiūrovų. Tai buvo "trijų didžiųjų" triumfo šventės. Ilgainiui atsirado tam tikras atoslūgis, žmonės kūrėsi, taupė pinigus, sunkiai dirbo, mažiau besidomėjo rimtomis kūrybinėmis šventėmis. Bet štai ne per seniausią, kai iš Australijos atvyko svečiuosna Pulgis Andriušis, "keturi didieji" — B. Brazdžionis, P. Andriušis, Ant. Gustaitis ir St. Santvaras vėl padarė literatūrinę kelionę per kai kurias JAV ir Kanados lietuvių kolonijas. Maloniam nustebitumui, vėl jie pamatė lietuviškos publikos atgimimą, domėjimąsi

literatūra ir rašytojais. Tokios nuotaikos davė naują viltį ateičiai.

Paskutinį kartą Bern. Brazdžionis aplankė Chicago praėjusio rugsėjo pradžioje, kur dalyvaavo Ateitininkų kongreso proga ruošiamame literatūros vakare. Po vakaro rašančiam šiuos žodžius poetas pasakė: "Iš šio literatūros vakaro mažai tikėjau, bet išvažiuoju laimingas, nes pamačiau, kad publika bendradarbiauja, kad ji supranta mano kūrybos mintį ir ją gyvena. Kažkas panašaus, kaip buvo Lietuvoje vokiečių okupacijos metais. O kūrėjai tai pats maloniausias reiškinys..."

Tada Bern. Brazdžionis jau žinojo, kad gruodžio 12 d. jam vėl teks atvykti į Chicago, į jo knygos pristatymo šventę. Mums, apie kuriuos poetas po paskutinio apsilankymo išsivežė tokią gerą nuomonę, belieka pareiga poetą kuo gražiausiai ir kupina sale vėl pasitikti jo kūrybos pagerbimo šventėje gruodžio 12 d. (kitą šeštadienį 8 val. vakaro Jaunimo centre, Chicagoje).

Ta pačia proga prisimintina, kad šį šeštadienį (gruodžio mėn. 5 d.) Bern. Brazdžionio mieste Los Angeles įvyksta ir kito mūsų poeto — Kaz. Bradūno naujos knygos "Donelaičio kapas" pristatymas — poezijos vakaras. Šios dvi literatūros šventės, įvykstančios kelių tūkstančių mylių nuotolyje, liudija laisvosios lietuvių išsivijęs kūrybinę gyvybę bei dvasinį gaivumą.

Vl. Ramojus

BERNARDO BRAZDŽIONIO POEZIJOS ŠVENTĖ — jo rinktinės knygos pristatymas įvyks Chicagoje gruodžio mėn. 12 d. 8 val. vak. Jaunimo centre. Šventėn iš Los Angeles atskrenda pats poetas Bernardas Brazdžionis ir vakaro programoje skaitys savo kūrybą. Visai iškilmei vadovaus aktorė Zita Kevalaitytė - Visockienė. Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas poetas Leonardas Andriekus taipgi bus to vakaro svečias. Jis trumpu žodžiu aptars Bernardo Brazdžionio plunksną.

Be to, Bern. Brazdžionio poeziją dar skaitys šatrijetė Karilė Baltrušaitytė - Valaitienė, Brazdžionio posmus, mūsų kompozitorių paverstus dainomis, dainuos solistė Roma Mastienė, akompanuojant pianistui Manigirdui Motekaičiui. Iškilme taipgi pajavirins žinoma mūsų išraiškos šokio kūrėja Jagna Štangenbergaite.

Brazdžionio poezijos vakarą Chicagoje rengia vyresnieji ir studentai šatriječiai, kviesdami visus Chicago ir apylinkės lietuvius joje dalyvauti.

Šiame numery

BIBLIOTEKOS BAŽNYČIOSE IR KARČIAMOSE.
GR. GUSTAITYTĖS - KRIVICKIENĖS
DAIŅŲ APIE VILNIŲ RINKINYS.
TARP ISTORIJOS IR PROPAGANDOS.
DVIEJŲ ISTORIŲ SUKAKTIS.
BERN. BRAZDZIONIO EILERASČIAL.
J. SAVOJO NOVELĖ "ANGELAS SARGAS".
PARYZIAUS IR ROMOS OPERAS
APLANKIUS.
GYVOJI MAZOSIOS LIETUVOS ATLANTIDA.
PIRMO PASAULINIO KARO MEMUARAI.
AMŽINASIS TIKEJIMAS IR ŠIOS DIENOS
ŽMOGUS.
EKUMENINIŲ DISKUSIJŲ VADOVAS.
MOTERŲ GYVENMAS.

MAČIAU VILNIŲ, ŠAUNŲ MIESTĄ

Gražinos Gustaitytės-Krivickienės dainų apie Vilnių rinkinį perskaičius

A. MAZIULIS

VILNIUS LIAUDIE DAINOSE. Paruošė Gražina Krivickienė - Gustaitytė. Kalbą redagavo ir žodynėlį paruošė dr. Pr. Skardžius. Aplankas Marijos Zymantienės - Biržiškaitės. Lietuviškosios Knygos klubo leidinys. Chicago, 1970 384 p. in 8., kaina \$5.00, gaunamas "Drauge".

Vietų vardai dainuojamoje ir smulkiojoje tautosakoje verti didžio dėmesio, nes kartais gali praskleisti įdomių vienos ar kitos apylinkės būtovės santykių. Žinoma, daugelis tų vietovių vardų yra gana atsiktiniai ir smulkūs, pvz. vestuvių ir daugelyje kitų jaunimo giesmių, kur jie įmaišomi, pabrėžiant savo kaimo ar parapijos pranašumą, būtent; pasigiriant bei pasididžiuojant, t. y. jie kinta grynai pagal vietos jaunimo reikalus. Tačiau visai kita, kada tą patį vardą sutinki labai plačiose ir, rodos, jau ryšio nebeturintiose apylinkėse. Tokiu vardu tiek giesmėse, tiek ir dainose tenka daugiau susidomėti, nes jis gali atskleisti daug senovės ar net padėti nustatyti vienos ar kitos dainos bei giesmės amžių. Pvz. R. Lietuvoje yra viena medžioklės giesmė, kuri išplitusi ir daug plačiau Lietuvoje. Tai Vaikščiojau, vaikščiojau po žalią girėlę (žr. 188). Giesmė visai paprasta ir, atrodo, mažai reikšminga, bet ja susidomi, kai užgirsti senimą (iš dalies ir jaunimą) minint keliolika vietų, kur parduos kiškėlį ir pirks sau žirgelį ar mergelei aukso žiedelį. Ir štai iš savo apylinkės žinau suminint tokias vietas, kur šis medžioklis parduos "pilkąjį kiškėlį"! tai Vilnius, Ryga, Tilžė, Upjai (Upytė?), Suviekas, Braslavas, Vilkmergė, Mandūrai (kartais - Manbūrai, t. y. Kaunas, Biržys (Biržai)... O aukso žiedelį ar žirgelį jis dar gali pirkti net Vitebske, Valkiske (?), Gardynose (Gardine)... Žodžiu, daugelis vietų iš Zarasų-Rokiškio apylinkės tikrai toli, bet jos dainuojančių suminimos ir net tokios, kuriuos senokai sunykę ir nebeturi nei miestų tiesių, nei turgų, pvz. Suviekas, Upytė, nors dar XVIII a. toks Suviekas tebebuvo didėliu metiniu turgu vietovė, dabar teminima vien tik giesmėse bei dainose ir mįslėse bei apsakymuose. Todėl atsargiai galima prileisti, kad ir ši medžioklės giesmė šiose apylinkėse galėjo būti dainuojama jau XVIII a. gale ar nors XIX a. pradžioje, nes kitaip būtų sunkiai suprantamas tokios mirusios vietovės į dainą patekimas ir toks ilgas šio vardo išlikimas. Panašiai ir su kitų giesmių bei dainų variantais, kuriuose dažnai suminimos tolimos vietovės. Atskirai jas patyrinėjus gali būti praskleistas ne vienas įdomus duomuo, pvz. toli buvu-

Aspazija Surgalienė

Estampas iš lietuvių liaudies dainų ciklo. Linas, akvarelė.

BIBLIOTEKOS BAŽNYČIOSE IR KARČIAMOSE

Prie pat Chicago universiteto yra puošni Sv. Tomo bažnyčia. Ji lankoma intelektualų ir studentų. Užsukęs į ją, ne vienas bus nustebintas, kad priegangyje, sujungtame su pačia bažnyčia ir atvirame visam bažnyčios korpusui, yra įruožta didžiulė biblioteka, kurioje gausu naujų religinių ir kitokių rimtų knygų. Bažnyčia atvira, ir niekas to knygnos nesaugo. Prie knygomis nukrautu lentynų tik stovi parasas: "Malonėkite pasiimti norimą knygą, tik ją gražinkite."

Tai pati parankiausia skaitytojų biblioteka, kokią tik kada teko matyti. Tai drauge iškalbingas liudijimas tos bažnyčios vadovybės rodomos meilės knygai ir pasitikėjimo skaitytoju. Drauge visa tai yra ir mums aktinas susimąstyti: ar negalima būtų panašią biblioteką įruožti mūsų bažnyčių prieganguose, mūsų kolonijų kurioje nors patalpoje? Nei mūsų parapijos, nei mūsų įvairios kitos institucijos, organizacijos ir šiaip pavieniai tautiečiai nėra jau tokie vėgšai, kad šitokiam reikalui nebūtų paskirtas vienas kitas doleris.

Negalėtume pasakyti, kad lietuviškose kolonijose karčiamų būty per mažai. Jei pravestume statistiką, gal vienai bibliotekai atitektų apie šimtas smuklių. Tai turėtų būti ypač didelis paskatinimas tokius knygnus gausiau organizuoti. Gal net ir pačios organizacijos, savo narių tarpe parinkdamos knygnus ir tokius miniatūrinius knygnėlius pasius-

Lietuvos nepriklausomybės pradžioje Utenos "Saulės" gimnazijos mokytojų kambaryje stovėjo iškabintas plakatas su įrašu: "Pavyzdys yra auklėjimo pasisekimo paslaptis". Jeigu tėvams nerūpės lietuviška knyga, kaip jie galės tikėtis, kad jų vaikai domės lietuviškais reikalais? Jeigu tėvai savo namuose neturės lietuviškos bibliotekėlės, kaip galima tikėtis, kad vaikai sklaidys lietuviškus leidinius? Jeigu tėvai savo salone ar darbo kambary neprasčia lietuviškų knygų spintelėi, o ją nutremsi ir kokią tamsų užkampį, kaipgi lietuviškoji knyga ras šviesią vietą jų vaikuose? Šalia knygos, atmintina, kad geriausia kalėdinė dovana yra užprenumeruotas lietuviškas laikraštis jo dar neskaitytiems. Juk tokia dovana kasdien primins, kas buvo tas Gerardys, kuris šitokia dovana švenčių progai pasveikino. Švenčių proga neužmirštini nė tie mūsų broliai, kurie gyvena kituose kontinentuose. Medžiaginių reikmenų dabar beveik visi turi pakankamai, tačiau lietuviškoji knyga, lietuviška plokštelė tiems tolimiesiems daugeliu atvejų būna sunkiai pasiekiamas ar net sunkiau įkandama. Kodėl jų šitokia dovana nepradžiuginti? Apie tai galėtų pagalvoti ir mūsų jaunimo bei kitos organizacijos, savo narių tarpe parinkdamos knygnus ir tokius miniatūrinius knygnėlius pasius-

damas savo idėjos broliams įtolimą užjūrį. Mūsų šventiniuose planuose neturi būti užmiršta ir kultūrinė dovana.

sios ir jau išnykusios vietovės vardas, kuris gali padėti nustatyti ir tokios dainos pradžios apytikrą laiką, o tuo pačiu mūsų mačią tyrinėtojų laiko požiūriu dainos būtų didelis laimėjimas. Žodžiu, atskirų vietų vardai dainuotinėje ir smulkioje tautosakoje, jei pavyktų susieti su istoriniais įvykiais ir kita dokumentais paremta medžiaga, gali tikrai daug nauja prabilti.

Vienas iš pirmųjų atskirų tautosakinių vietų vardais susidomėjęs dr. J. Basanavičius. Iš tų vardų jis siekė nustatyti net seniausius, istorinių šaltinių neminimus laikus, būtent — lietuvių atkilmą į Nemuno sodybas. Ir jis nors buvo surinkęs daug įvairios medžiagos, bet pastangos nebuvo tiek vaisingos, kiek jis norėjo įrodyti. Siek tiek geriau jam pasisekė, t. y. sutelkė į vieną vietą daug medžiagos ir pridėjo kartais tikrai taiklių pastabų, kiek platesniu darbu: "Ką lietuvių dainos žino iš Lietuvos ir kitų kraštų geografijos bei etnografijos" (Lietuvių Tauta III:2 1923). Šis jo darbas dar buvo pratęstas, būtent, išplečiant vieną skyrių, vie-

nu labai įdomiu, tai "Vilnius lietuvių dainose" (Lietuvių Tauta III:3, 1925); pasirodęs dar ir atspaudu 1925). Ir maždaug po 45 m. prie šios Vilniaus tautos dainos temos sugrįžo jau visai kitas, bet tos pačios Užnemunės žmogus, tai Gražina Gustaitytė-Krivickienė, šiais metais padavusi šios rūšies dainų nemažą rinkinį, kurį ir tenka kiek plačiau dabar aptarti.

Vilnius Lietuvių Liaudies dainos sutelkia 193 įvairius dainuotinius kūrinius, kuriuos Gr. Krivickienė - Gustaitytė išlasiojo iš įvairių spausdintų dainynų, pridėdama ir vieną kitą dar nespausdintą iš savų ar kitų užrašų, iki šiol dar niekur neskelbtų. Pats rinkinys yra perdem atrinktinis, nes apie 100 užrašų, būtent apie vieną trečdali, kuriuose taip pat minimas Vilnius, nėra draugėn sudėta. Jie palikti esą "dėl neįdomaus turinio, aiškiaus skolinimo iš kaimyninių tautų ir dėl kitų panašių priežasčių" (10 p.). Deja, tokių labai aiškių skolinių, kuriuose slaviškumas tie-

menų vertimų šis rinkinys neišvengė (plg. "Eik, Onyte, gryčion, 88 nr. ir kt.). Antra, patiesiam darbu būtina gauseni variantai, nes jie atskleidžia daugelį ir pirma neįžvelgtų įdomybių. Dabar man visai neaišku, pvz. kodėl išleisti kad ir tokie "Aušta aušrelės" užrašai iš Rudaminos, Krosnos ar Gražiškių, kuriuos paskelbė J. Balys Lietuvių Dainos Amerikoje (nr. 286, 288 ir 289) 1958, bet rado vietos kitas iš Lankeliškių (287 nr., o šiame rinkinyje — 2), nes iš esmės kiekvienas variantas tyrinėtojai yra maždaug lygios vertės, neišskiriant nė nuotrupų. Atrodo, rinkinio sudarytojos buvo vengta kai kurių dainų variantų, kuriuose nurodyti visus praleistuosius variantus su šaltiniais, kad susidomėjusiam kuriuo nauju Vilniaus dainų požiūriu nereikėtų vėl naujai bristi per visus tuos mūsų rinkinio ir naujai susilesioti visus praleistuosius, ne vienas trečdalis praleistųjų kiekvienam tyrinėtojai nėra nereikšmingas kiekis. Tas pats pasakyt-

na ir dėl aiškių vertimų, kurie mūsų kultūros istorijai ir kartu Vilniui lieka nemažiau svarbūs ir gal lygiareikšmiai kaip tas anksčiau suminėtas "Eikš, Onyte", lai ir nevienakartis vertimas iš lenkų, ir iš gudų, ir iš ukrainiečių dainų. Iš ukrainiečių, kiek man žinoma, apie 1908-10 m. keliolika dainų vertė Odesoje dusetiškis Leonas Pūteikis ir grodamas smuiku mokė jų dainuoti esantį lietuvių jaunimą, kuris drauge kovojo su ukrainiečiais prieš Rusiją ir tą patį carą. Tuos vertimus L. Pūteikis parsinešė ar parvežė savo seserims, pagarsėjusioms dainininkėms: Adelei ir Veronikai, Berniūnų k. bei Bileišių jaunimui. Ir taip "Eikš, Maryte-Onyte" visai nauju vertimu, kaip ir kitos, greit išplito dusetiškiuose, jūzintiškiuose bei užpalėnuose, kartais pakeisdamos vardo kreipinį, bet jau apie 1930 m. jaunimo buvo pamirštos. Šiaip "Eikš, Onyte-Maryte" žinoma jau XIX a. ir gali būti versata kokio nors Lietuvos bajoro ar kunigo ir mūsų baladžių tyrinėjimuose nuo 1938 m. ne kartą prisiminta (žr. J. Balys, Zidiny 1938, taip pat ir Acta Ethnologica 1938; Erich Seemann, Deutch-litauische Volksliedbeziehungen, Jahrbuch fuer Volksliedforschung VIII 1951 186-188 ps.). Bet nežiūrint šių tyrinėjimų, kun. V. Bagdanavičiui ši baladė perdėm lietuviška ir iš jos prirašė mąstyti apie buvusias Zemaičių ir Aukštaičių visokias nesantaikas (žr. Atvirščia Kęstutis ir Birutės istorijos versija, Dirva 1970VII 17). Leidinio ruošėja kai kurioms dainoms pridėjo ir melodijas. Vienoms jų te duota po vieną, kitoms, po dvi, tris, o tokiai "Už jūrelių, už marėlių trys kazakai kortoms ejo" (nr. 139) net keturias, nors ši baladė taip pat svetima t. y. slaviška (žr. J. Balys, Lithuanian Narrative Folksongs, 1954, Mt. A. 24; E. Seemann, t.p. 188-191 ps.). Viso priede duota 82 melodijos, tik spausdinant tiek sumažintos gaidos bei tekstas, kad ne visur pakankamai lengvai beskaitomas. Rinkinio sudarytoja sakosi, ji ruošusi nuo 1950 m., kai atvažiavusi į JAV. Mano prisiminimu, ji mitologinėmis, istorinėmis ir Vilniaus dainomis susidomėjo dar 1948-49 m., nes jos vyras dr. D. Krivickas po vieno Vliko posėdžio sustojo pas mane Tuebinge ir peržiūrėjome visą mano turimą medžiagą; tą patį atskleidžia ir prie 118 nr. pasaba, kad ji gauta iš prof. dr. Ed. Hermann'o.

Sio rinkinio dainuojamoji tautosaka suskirstyta 8 skyriais: karo ir istorinės, mergelės ir bernelio, vestuvės, šeimos darbo, metinių švenčių, humoristinės ir įvairios dainos, kur įglauti ir žaidimai (rateliai). Skirstymas tikrai geras ir prie jo mes jau dr. J. Balio daugiau ar mažiau pripratinti. Toliau, būtent kiekviename atskirame skyriuje dainų variantai suglaudžiami draugėn, kas taip pat labai gera, nes tuojau matai ir tam (Nukelta į 2 ps.).

Šiame numery

KAI STUDENTAI KVICIAMI, O PROFESORIAI ŽUDOMI.
LUDWIG VAN BEETHOVEN — DVIEJŲ SIMTŲ METŲ SUKAKTĮ MININT.
APIE JUOŽĄ VAIKŲ TEATRO SUKAKTIES PROGA.
ALFONSO NYKOS - NYLIŪNO EILĖRAŠTIS.
LEONARDO ANDRIEKAUS ŽODIS, PASAKYTAS BERNARDO BRAZILJONIO POEZIJOS ŠVENTĖJE CHICAGOJ.
ANTRASIS PABALTŲO STUDIJŲ SKRYDIS — KONFERENCIJA SAN JOSE UNIVERSITETE, KALIFORNIOJ.
NAUJI LEIDINIAI.
AKADEMINĖS PROSVAISTĖS:
LIETUVISKAM JAUNIMUI VIENINGAI SUUDUS; 2. BILAISYTES KŪRYBA; MINTYS IR SUGESTIJOS ATEICIAI.

Kai studentai kviečiami, o profesorai žudomi

Vargu ar likimas galėjo išrėsti dar ironiškesnį ir karštesnį pokštą, kaip "Akiračiams" priariantį paskelbus kvietimą iš-eivijos jaunimui studijuoti Vilniaus universitete ir tuoj po to atėjus žiniai, kad okupantų ten nužudytas Vilniaus universiteto profesorius Jonas Kazlauskas, vienas iš šiuo metu didžiausių lietuvių kalbos mokslo autoritetų. Ne vienam tuoj pat kyla klausimas: kodėl? Vietoj atsakymo tebūna tik faktai: kaip kalbotyros mokslo garsenybė, prof. J. Kazlauskas buvo kviečiamas svečio teisėmis paskaityti, kai kurių savo srities paskaitų Amerikos universitetuose; kviečiamasis ten namuose jau darė atitinkamą žygį gauti leidimui Amerikoje apsilankyti, bet rusišką pareigūnų leidimo jam nedavė, o spalio 8 d. apie 2 val. popiet prof. Jonas Kazlauskas Vilniaus gatvėje buvo palaimas pravažiuojančio "Volga" automobilio ir nugabentas į beprotnamį, gi po kurio laiko jau tik profesorius lavonas, su nužudymo žymėm, buvo ištrauktas iš Neries prie Vilniaus.

Zinoma, šioje vietoje galėtų me tik palinguoti galva ir pasakyti: ne pirmas ir ne paskutinis, juk ne vien maskolių okupuotieji kraštai, bet ir pati Rusija pilna panašių faktų, kada rašytojai, mokslininkai ir įvairių sričių intelektualai, lygiai kaip ir stalinistinio teroro me uose, grobiami, grūdami į beprotnamius, į vergų stovyklas ir šalčių šalčiausiai žudomi. Tačiau prof. Jono Kazlausko atveju mums vien galvos palingavimo neužtenka, kai jaunimo kvietimas Vilniaus universitetan taip krau-

piui sutapo su to universiteto profesorius nugalabinimu.

Nereikia nė sakyti, kaip kiekvienam lietuviui tėvynėje ir iš-eivijoje brangus Vilniaus universitetas. Juk jo audi orijoje ir kiemuose, galime sakyti, dar neatšalo nei Valančiaus, nei Daukanto, Stanevičiaus, profesorių Putino, Sruogos, nei Karsavino (taipgi nukankinto rusų Sibire), nei studentiškos žemininkų kartos rašytojų, mokslininkų bei įvairių intelektualų pėdos. Brangus kiekvienam lietuviui ir šiandieninis Vilniaus universitetas ta prasme, kad jo prieglobstyje bręsta jaunatviška ir okupanto sunkiai palaužiama tautai gražesnė ateities viltis. Tačiau tikėjimo ekstazėje neužsimerkime, bet matykime ir tai, kas okupanto universitetui primetama, nuo ko jis tvirte atitveriamas, prieš ką tauta spyrįuojasi visomis jėgomis. Sibašas ima kiekvieną sykį, kai tik reikia pavartyti Lietuvos aukšt. mokyklų ar Mokslų akad-jos tenykščius leidinius, kuriuose lietuvių kalba neretai yra atsidūrusi jau tik kam-pininkės vietoje, mokslo leidinių puslapius užgožiant straipsniais, parašytais vien rusų kalba. Gi praktiškųjų mokslų srities leidinių lietuvių kalba beveik nėra. Okupanto sudaroma tokia situacija, kad kiekvienas šių sričių studentas ar studijas baigęs profesionalas, nori nenori, turi naudotis vien tik rusiškąja savos srities litera ūra, nenorėdamas atsilikti.

Naiviai kartais net ir iš-laisvojo pasaulio Vilniun pasisvečiuoti nuvykę pasidžiaugia, kad, (Nukelta į 2 psl.)

LUDWIG VAN BEETHOVEN

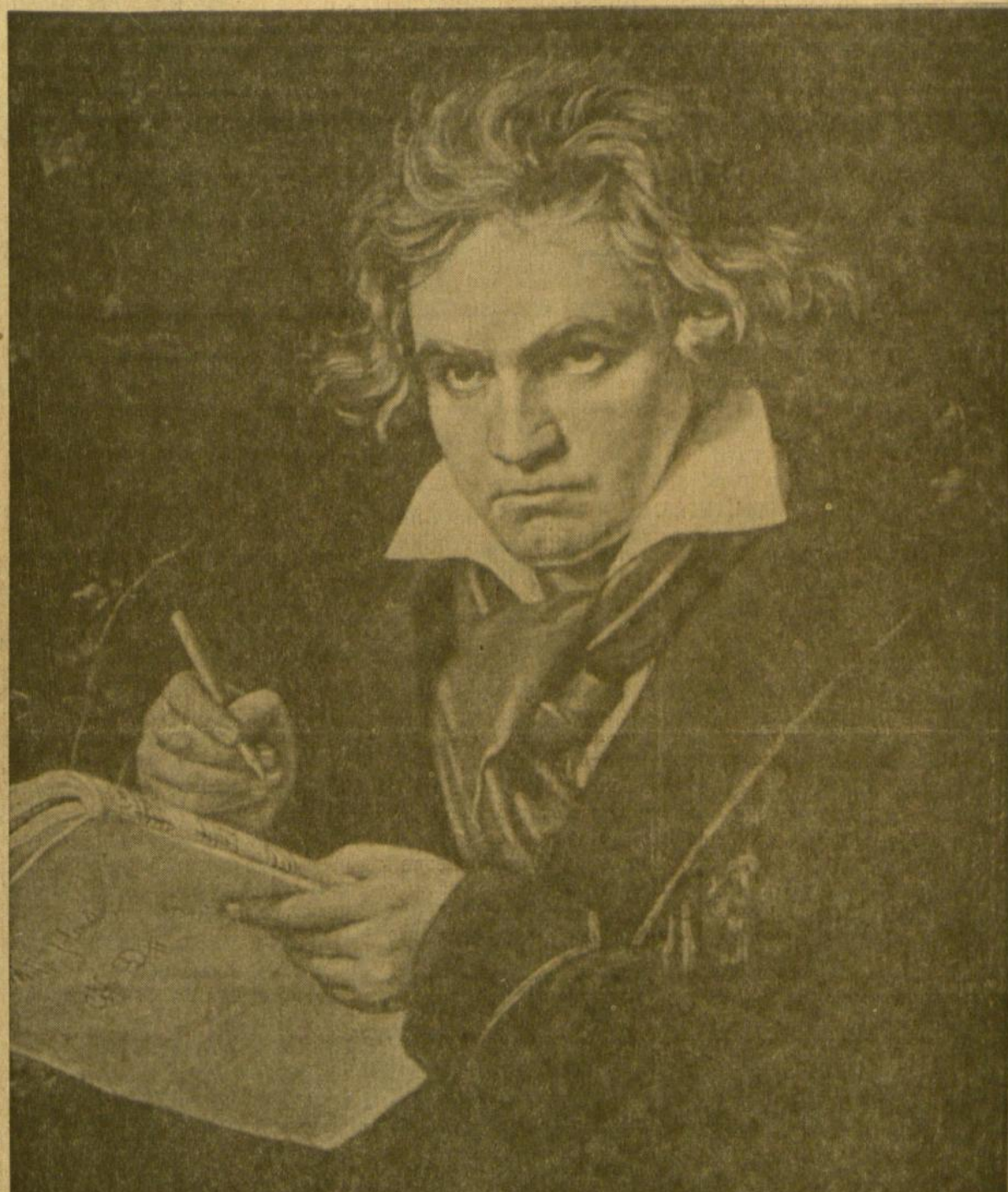
Dviejų šimtų metų gimimo sukaktį minint

VLADAS JAKUBENAS

Liudviko van Beethoveno figūra, tiek jo muzika, tiek visa asmenybė, yra viena iš ryškiausių muzikos istorijoje. Gal nėra nė vieno kito iš didžiųjų kompozitorių, kuris taip jungtų galingą kūrybinį pajėgumą su ypač dėkingu istoriniu momentu, bet kuris muziko neįtarptu, kaip vyraujančio atstovo į tam tikrą kūrėjų grupę, o suteiktų jam gan nepriklausomą ir savarankišką padėtį. L. v. Beethovenas stovi persilaužimo riboje tarp klasiškojo ir romantiškojo muzikos laikotarpio. Priklausydamas prie klasiškų, jis savo kūrybon tačiau įjungia ir tolimesnio romantizmo elementų. Jo gyvenamasis laikotarpis irgi surištas su nemažu istoriniu persilaužimu: Beethovenas gimė (1770.XII.16), dar visiškai galiojant "senojo režimo" karalių ir kunigaikščių dvarų atmosferai; jam bręstant, praūžė Prancūzų revoliucija, vėliau Napoleono karai. 45 m. amžiaus Beethovenas, kaip didžiausia garsenybė, buvo garbės svečiu Vienos kongrese, kur, Napoleoną sumušus, buvo naujai pertvarkyta Europa. Tas pertvarkymas (geras ar blogas) išsilaike iki 1914 m., iki pirmo pasaulinio karo; dar daug mūsų vyresniojo amžiaus žmonių atsimens paskutinius tos Europos dešimtmečius.

Kaip visuomet būna su garsiais asmenimis, apie L. v. Beethoveną yra daug prirašyta. Yra monumentalų biografijų, yra ir paviršutiniškų, dažnai ne visai objektyvių atsiminimų. Yra daug anekdotų ar pasakojimų; kai kas yra teisinga, kai kas, laikui bėgant, savaime susikūrė. Vis dėlto po 200 metų ryškėja gan tikros nuomonės apie L. v. Beethoveną ne tik kaip kūrėją (čia geriausiai liudija jo muzikinis palikimas), bet ir kaip žmogų, su įvairiomis žmogiškomis būdo stiprybėmis, silpnybėmis ar savotiškumais.

Pasistenkime trumpai prisiminti L. v. Beethoveno biografijos bruožus. Jo senelis, siuvėjo sūnus, susipykęs su giminėmis, atvyko iš flamiškai kalbančios Belgijos dalies į Bonną, dabartinės Vakarų Vokietijos sostinė, ir pasidarė kunigaikščio rūmų dainininku-choristu; tokią pat poziciją paveldėjo ir jo sūnus, garsaus kompozitoriaus tėvas. Tiek motinai, tiek senelėi esant vokietėms, Beethovenų šeima laikytina visiškai suvokietėjusia. Bonnos miestas tuo laiku buvo nedidelės valstybėlės — kunigaikščio elektoriaus sostinė ir sudarė tam tikrą kultūros centrą su teatru, orkestru ir opera kunigaikščio rūmuose. Jaunasis Liudvikas nuo penkerių metų amžiaus buvo mokomas muzikos, pirmiausiai smuiku, vėliau vargonais ir fortepijonu ar harpsichordu. Mokytojai buvo nereikšmingi, bet vis dėlto 1778 m. 8 metų amžiaus vaikas jau pasirodė

Ludwig van Beethoven, laikantis vieną iš didžiųjų savo kūrinių "Missa Solemnis"

kaip pianistas, o iš 12 metų amžiaus jau turime atspausdintu, kunigaikščiumi dedikuotą ketelą trumpų fortepijono sonatų ir variacijų, rodančių, nepaisant formos trumpumo, nemažą sugebėjimą, aiškų kūrybinį talentą ir net kai kuriuos būsimojo Beethoveno bruožus. Liudviko tėvas turėjo vis didėjantį palinkimą alkoholin. Sūnui nuo 11-12 m. teko vargonininkauti, kunigaikščio orkestre groti viola ir net operų pastatymuose palydėti orkestrą fortepijonu; tai buvo tada at-

sakingas vaidmuo, tolygus dirigentui, kuris kartu grodavo pirmu smuiku. Tokioje situacijoje 18 m. amžiaus sulaukus, teismo sprendimu Liudvikui buvo išmokoma pusė tėvo algos, tuom pačiu jį padarant šeimos galva. 16 m. amžiaus, neišaiškintų mecenatų remiamas, Liudvikas atliko brangią ir tolimą kelionę dilynau į Vieną, kur buvo pristatytas Mozartui. Tas, užgirdęs Beethoveno improvizaciją duotąja tema, net sušukęs draugam kitame kambaryje: "Klauskite!

Apie šį vaikną mes dar daug girdėsime!" Gavęs žinią apie motinos sunkią ligą, Liudvikas skubėjo grįžti į Bonną; jo motina nertrūkus ir mirė. 1892 m. J. Haydnas, tada pasaulinė garsenybė, buvo apsisojęs Bonnoje. Peržiūrėjęs kai kurias Beethoveno kompozicijas, jis paskatino kunigaikščio elektorių ir kitus didikus išsiųsti jaunuolį į Vieną, sutikdamas būti jo mokytoju.

Viena, kur rezidavo "Švento-

Ludwig van Beethoven rankraštis: Penktosios simfonijos pirmieji taktai

sios Romos imperijos"—iš tikrųjų tada jau vien tik Austrijos imperatorius, buvo didžiausias muzikos centras Europoje. Beethovenas, aprūpintas daugeliu rekomendacinių laikščių, buvo čia gerai priimtas ir netrukus plačiai išgarsėjo savo nepaprastu gabumu laisvai improvizuoti fortepijonu. Jam pavyko įeiti ir Vienos aukštuomenės tarpą, nors jis toli gražu neatrodė to laiko dvarkiškio tipo žmogus: kiek kam-puotų manierų, nedidelio ūgio, kalbą vieniečiams juokingu Reino akcentu, nemokąs prancūziškai. Tačiau jis imponavo savo asmenybės originalumu ir gilų įspūdį paliekančiomis fantazijomis fortepijonu. Kaip kompozitorius, L. v. Beethovenas parodė didelės savikritikos. Atsivežęs nemažą pluoštą kūrinių iš Bonnos, jis pradėjo jų niekam nerodė. Uoliai studijavo kontrapunktą ir fugą pas Haydną, kuris pasirodė nesąs per daug rūpestingas mokytojas; tai pastebėjus, Beethoveno polifoninius pratimus papildomai taisydavo jaunas teoretikas Schenk. Jausdamas menkesnį linkimą į vokalinę muziką, Beethovenas ilgesnį laiką mokėsi pas tada išgarsėjusį operų kompozitorių Salierį, kartu studijuodamas italų kalbą ir jos pritaikymą dainavimui. Tik 1774 m., 24 m. amžiaus Beethovenas išėjo į viešumą su pirmais atspausdintais kūriniais: op. 1 — Trys kameriniai Trio smuikui, violončelei ir fortepijonui ir op. 2 — Trys sonatos fortepijonui. Jis jau buvo tiek išgarsėjęs, kad jo pirmas honoraras jau praško šešerių metų algą, jam mokėtą Bonnoje kaip vargonininkui.

Visiems šiandien stovi prieš akis tragiškai niūrus, savyje užsidaręs L. v. Beethoveno veidas iš jo vėlesnių portretų. Šis vaizdas nėra visai teisingas. Jaunas Beethovenas buvo pilnas gyvybės, mokąs patraukti žmones ir susirasti draugu. Jo būdas buvo ūmus, kalbos stilius griežtas, dažnai pilnas humoro. Jis galėdavo supykti, išsikolioti, bet mokėdavo ir susitaikyti. Neaukšto ūgio neelegantiškos figūros, bet mėgdavo apsirengti pagal paskutinę madą. Čia gerą pavyzdį teikia jo mažiau žinomas portretas apie 30 m. amžiaus, kai jis jau buvo parašęs tokius epochinius ir tragiškus kūrinius, kaip "Mėnesienos" ir "Pathetique" sonatas; čia jis atrodo, kaip madniai apsirengęs, gerai nusiteikęs, originalios išvaizdos jaunuolis.

(Ziūr. 3 psl.)

Didžiausia L. v. Beethoveno tragedija — jo apkurimas pasireiškė laipsniškai; jis jau ryškiai tai pastebėjo, būdamas 28 m. amžiaus. Tačiau atrodo, kad dar ilgą laiką pasitaikydavo dieni, kai jo klausia buvo beveik normali. 1806 m., 36 m. amžiaus, jis dar galėjo sėkmingai pradiriguoti savo operą "Fidelio". Jo paskutinis viešas pasirodymas kaip pianis-

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numery

JIS NETURI BŪTI UZMIRŠTAS.
I RELIGIJOS ATEITĮ ŽVELGIANT.
LIETUVOS OPEROS IR BALETO SUKAKTIS.
ALEKSANDRO SOLZENICINO NOVELĖ.
DAIVOS KARUZAITĖS EILERASČIAI.
PULGIO ANDRIUSIO NETEKUS.
KOMPOZITORIUS BELA BARTOK.
KELIOS MINTYS VIENOS SUKAKTIES
PEOGA.
RADAUSKAS IR KAMERINĖ MUZIKA.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.

KERTINĖ PARASĖ

JIS NETURI BŪTI PAMIRŠTAS

Laisvės šalyje laisvės beieško lietuvių jūrininko žiaurus išdavimas plačiausiai nuskaudė Amerikos spaudoje, sukeldamas didelį susijaudinimą, pagrįstą pasipiktinimu ir neslėpiama gėdos jausma. Dar niekada lietuvių vardas nebuvo taip gausiai minimas Amerikos laikraščių skiltyse, savaime atkreipdamas dėmesį ir į tą didžiulę neatsakymą ir priešpaužia, kuri kenčia komunistinės Rusijos pavergta Lietuva ir kitos tautos. Betgi laikas nesustabdomas bėga, išskyla vis nauji opūs reikalai, tad ir visuomenė sukrėtė įvykiais, kurie svarbūs jė bebūtų savo laiku buvę, ilgainiui grimsta užmirštin.

Lūdnamo Simo Kudirkos likimas betgi neturi būti taip lengvai pamirštas. Reikia išleisti dokumentuotą knygą, kad ji ateityje nuolat primintų, kokią aukštą kančios, laisvės ir, gal būt, gyvybės kainą sumokėjo nelaimingas lietuvis už visų žmonių širdyse giliai įdiegtą laisvės siekimą. Tokia knyga ne tik minėtų praeities įvykius, bet dar ir nuolat iškalbingai bylotų apie laisvės saugojimo reikalą, kad ir ateityje koks nors pareigūnas, gal svaigios rusiškos vodkos išgėręs ir kaviaro ar geltonuodėgės plekšnės skaniai užsivalgęs, nepasidarytų kurčias šurpu nusiūsiuokiantiam pagalbos šauksmū. Juk ir dabartinis nelemtas epizodas prasidėjo, kaip informuoja "Newsweek" žurnalas (1970.XII.14), labai draugiškoje nuotaikoje, gausiai liejantis vodkai prie puikių užkandžių. (The episode actually began on the most cordial note. Russian vodka flowed freely and there was a hearty buffet of sardines, cold cuts, pate and dark bread

for representatives of the Cape Cod fishing trade.)

Tokią knygą parengti ir išleisti tai jau mūsų veiksmų pirmieji uždavinys. Šiame straipsnyje noriu tik išskirti kelias mintis ir sugestijas dėl tokio leidinio turinio ir pobūdžio. Visų pirma turi būti detalai apasakotas pats įvykis, pateikti oficialiojo tardymo duomenys ir įvykį savo akimis mačiūsiuokiantis Briezės liudijimas. Toliau reikia išspausdinti atsakingųjų valdžios pareigūnų (paties prezidento ir kt.) pareiškimus ir išpareigojimus, kad ateityje tokie nelemti įvykiai nebepasikartotų. Reikia bent daliai paskelbti buvusius ir eventualiai paskelbsimas naujas taisykles apie azilio suteikimą jo prašantiems. Gera būtų supažindinti su 1951 metų Genevos konvencija dėl politinių pabėgėlių globos, o ypač pateikti jos 33 straipsnį: "Nė viena sutartį sudaranti šalis neturi bet kuriuo būdu ištremti ar grąžinti pabėgėlį į ribas teritorijos, kur yra grėsmė jo gyvybei ar laisvei dėl jo rasės, religijos, tautybės, priklausomybės tam tikrai socialinei grupei ar dėl jo politinių pažiūrų." Beje, ir oficialusis Valstybės departamento kalbėtojas, kaip informavo "New York Times" (1970.XI.29), pripažino, kad Amerika pažeidusi tą konvencijos straipsnį (The spokesman said the incident constituted an apparent violation of Article 33 of Geneva protocol, which governs political asylum). Tą 33 straipsnį net reiktų išspausdinti leidinio pradžioje kaip tinkamą motto visai knygai. Kontrastui galima ten pridėti ir Ellis įsakymo grąžinti Kudirką

(Nukelta į 2 psl.)

I RELIGIJOS ATEITĮ ŽVELGIANT

Įvairių pasaulio humanistų nuomonės

A. RUBIKAS

Kas yra religija?

Šių metų rudenį, nuo rugsėjo 22-ros ligi 25-tos, Salzburg'e (Austrijoje) buvo susirinkę humanistai religijos ateities klausimo diskutuoti. Juos sukvietė austrų radijas. Šis suvažiavimas nesiribojo nė viena Vakarų erdve, nė viena krikščioniškąja religija. Referatus skaitė 30 žymių mokslininkų, — krikščionių ir nekrikščionių, — iš Austrijos, Vokietijos, Šveicarijos, Italijos, Palestinos, Japonijos, Meksikos ir Jungtinių Amerikos Valstybių. Diskusijų centre stovėjo du tampriai vienas su kitu susiję dabarties gyvenimo reiškiniai: miestų augimas ir sekularizacija (prof. Schillebeek'as ją yra aptaręs kaip žmogaus protinio pažinimo horizontų plėtimąsi). Gamtos mokslų pažangos dėka įvykęs gamtos nudievinimas arba "atkerėjimas" (F. Gogarten) yra palietęs ir religiją. Mokslinė bei techninė pažanga inėšė pakeltimui ne tik į žmonių tarpusavio santykius, bet ir į tradicines religijos formas.

Aišku, kad tokiam krikščionių ir nekrikščionių ir net ateistų, taigi įvairių įsitikinimų bei pasaulėžiūrų susitikime turėjo pasirodyti visokiasių pažiūrų, nes kiekvienas suvažiavimo dalyvis matė dalyką iš savo taško. Schleiermacher'is yra kartą pasakęs, kad kiek yra religinių žmonių, tiek esą ir religijų.

Be to, religija yra tikėjimo pasekmė, arba jo išdava. Žmogus pirma tiki į dievybę ir pagal tai, kaip jis ją regi, ieško ryšio su ja, atseit pavidalina savo religiją. Taigi pati religija priklauso nuo to, į ką kas tiki. Tikėjimas ją sąlygoja. Dėl to įvairių tikėjimų ar įsitikinimų kalbėtojams buvo sunku išsiaiškinti, kas yra pati religija arba surasti jai vieną, aiškia formuluoję. Čia pasirodė, kad religiją yra galima išgyventi, bet kad jos nėra įmanoma griežtai moksliskai aptarti. Taip pavyzdžiui prof. Horkheimer'is religiją aptarė kaip absoliuto ilgėjimąsi, prof. Berger'is kaip žmogaus sąlytį su "šventuoju kosmu", o prof. Luckmann'o nuomone kiek-

vienas veiksmas galys būti religiniu, priklausomai nuo to, kokią reikšmę jis turi visuomenėi.

Suvažiavimas visų pirma domėjosi sekularizacijos problema moderniojoje visuomenėje. Bet ir ši sąvoka nebuvo suvažiavimo pradžioje griežčiau aptarta. Be to ir pats sekularizacijos (pasaulėjimo) procesas šiandien dar tebevyksta. Jis nėra baigtas. Dėl to čia nė nebuvo galima suregistruoti galutinių duomenų bei padaryti bendrų išvadų. Atskiri kalbėtojai turėjo pasitenkinti "inventoriaus surašymu" arba vietinių, kiekvieno iš savo erdvės atsineštų faktų pažymėjimu. Šitokia galutinių duomenų bei aiškių konkrečių išvadų stoka apvylė tuos, kurie to tikėjosi. Be to, reikia pastebėti, kad čia daugiausia kalbėjo sociologai, kurie religiją apčiuopia tik kaip visuomeninį reiškinį. O jis ne visur yra vienodas.

Religija ir visuomeninis gyvenimas

Tačiau vis dėlto, nustatant religijos ateities prognozę, arba jos būsimą vaidmenį, suvažiavimo dalyviai buvo vienos nuomonės: kad religijos ateitis priklausys nuo jos laikyenos bendruomeninio gyvenimo atžvilgiu. O tai jau reikia laikyti dideliu posūkiu religiją aiškinantis. Juk, einant ankstesniu religijos sampročiu, žmogus turėjo būti kone išimtinai orientuojamas į "anapus", į amžinybę, kuri kompensuos (išlygins) jo šioje žemėje neišsipildžiusius teisingumo, taikos ir laisvės norus. Žmogus buvo kone verčiamas neteisingumą, netaiką ir nelaisvę priimti kaip nepakeičiamą žemiškąjį likimą ir sutikti su galingesniųjų diktatu silpnesniems ir komanduojančių noru turėti apie save paklusnius pavaldinius bet kokia kaina. Šitai suprantama religija valdančios klasės rankose nesunkiai tapdavo gera priemonė savo pozicijoms tvirtinti ir esama, kad ir neteisinga santvarka aiškinti kaip neišvengiamą dalyką, su kuriuo reikia kantriai apsiprasti.

Gi šiandien religiniam gyveni-

Vytautas Ignas Kalėdų Madona (lino raiziny)

ne tik papiežių socialinės enciklikos, bet ir Pauliaus VI—jo kecionė į Filipinus ir ten suaukta šią žemę už gyvenimą joje ir imasi jį pavidalinti savo tikėjimo ir politiniam neteisingumui žmonių gyvenime.)

ne tik papiežių socialinės enciklikos, bet ir Pauliaus VI—jo kecionė į Filipinus ir ten suaukta šią žemę už gyvenimą joje ir imasi jį pavidalinti savo tikėjimo ir politiniam neteisingumui žmonių gyvenime.)

Vytautas Ignas

Ramybė žemėje geros valios žmonėms (lino raiziny)

Sociologas prof. Luckmann (Vokietija) referate: "Religijos žlugimas, tęsimasis ar pasikeitimas moderniojoje visuomenėje?" išvedžiojo, kad sekularizacijos reiškinio nėra galima aiškinti kaip religijos nykimo. Religija yra pastovi veikimo sfera, kuri negali išnykti. Sociologiškai išsireiškiant, ji pasireiškia žmogaus socialiniu. Šičia Luckmann sutiko su visa eile šiandieninių teologų, kurie krikščionybės svarbą mato ne kokiame bėlaikiniame suformuluotoje jos "esmėje", o krikščionybės pasireiškime socialiniam ir politiniam gyvenimui (kaip tai išvedžiojo Cox savo referate: "Religija — kelias iš vergijos į laisvę"). Luckmann'as išvedžiojo, kad archajiniame laikotarpyje religinis pasaulio ir jo prasmės aiškinimas buvo labai tampriai susijęs su kasdieniniu gyvenimu. Bet, laikui bėgant, valstybė ir ūkis atspalaidavo nuo religijos, — o pati religija pradėjo igauti įstaigines formas, kaip ūkis ir valstybė. Ji tuo pačiu jau neapėmė viso žmogaus gyvenimo, o tik jo "sekmadienį" dalį. Religiniai impulsai veikė ir toliau. Tik juos užguldavo jau kiti: ideologiniai, politiniai ir filosofiniai. Religinis po jais sunku būdavo atpažinti. Žmogaus gyvenimą lėmė valstybiniai bei ūkiniai motyvai. Bet jie nepajėgė duoti žmogaus gyvenimui prasmės. Religija reiškesi toje sferoje, kuri buvo dar laisva nuo valstybinio bei ūkinio gyvenimo: asmeniškose, arba privačioje. Gi žmogaus asmens iš viso negalima sekularizuoti, — sekularizuoti galima tik socialines struktūras.

Religija ir mokykla

Prof. Gehlen (Vokietija) referate apie religijos ir mokslo santykį teigė, kad mokslas jokių būdu negali pavaduoti religijos arba atsistoti jos vietoje. Mokslas tik sukomplicavęs gyvenimą. Jis karus padarė dar žiauresniais ir nedavė atsakymo į pagrindinius žmogaus klausimus.

Ivan Illich, CIDOC instituto (Meksikoje) vedėjas kreipė dėmesį į vieną neigiamą reiškinį: į visuotinę pseudoreligiją tapusį tam tikrą mokyklos tipą, — ypatinai Pietų Amerikoje, — bet kartu apėmusį visą pasaulį. Jis, tiesa, žada išsigelbėjimą iš skurdo, bet kartu tik pridengia prarają tarp socialinių pažadų ir socialinės tikrovės. Jis gamina tokius žmones, kurie tiktyti ir dabartinę išgalėjusią gyvenimo sistemą. Mokykla yra tapusi pavojinga manipuliacijos priemone. Ji beatodairiškai paruošia žmogų esamos pašūlos vartotoju, — pašūlos, kuri yra tapusi visų daiktų ir pačios pažangos norma. Šičia pats žmogus yra pasidaręs savo mesiju. Illichas smarkiai puolė technologinio švietimo (medžiagų išgavimo ir jų perdirbimo) idealą, nes jis sugriaunas žmogaus asmenišką laisvę, arba jo individualinį vystymąsi. Tik tikintys žmogus (krikščioniškąja prasme) galys atspalaiduoti nuo šitų stabų garbinimo. Dėl to Illich pasisakė prieš prievartinį tokios mokyklos lankymą.

Docentas Schiwy diskusijoje pastebėjo, kad čia galima tik viena išeitis: mokyklą sukrikščioninti.

Religinis atgimimas

Prof. Berger (Jungtinės Amerikos Valstybės), vienas žymiausių (Nukelta į 3 psl.)